

Nationell strategi för formellt skydd av skog

Naturvårdsverkets och Skogsstyrelsens
reviderade nationella strategi för
formellt skydd av skog

RAPPORT 7168 | DECEMBER 2024

Nationell strategi för formellt skydd av skog

Naturvårdsverkets och Skogsstyrelsens reviderade nationella strategi för formellt skydd av skog

Naturvårdsverket

Tel: 010-698 10 00

E-post: registrator@naturvardsverket.se

Postadress: Naturvårdsverket, SE-106 48 Stockholm

Internet: www.naturvardsverket.se

ISBN 978-91-620-7168-4

ISSN 0282-7298

© Naturvårdsverket 2024

Tryck: Arkitektkopia AB, Bromma 2024

Omslagsfoto: Övre foto: Lars Johansson

Nedre foto: Stefan Isaksson

Förord

Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har tillsammans utifrån uppdrag från regeringen sett över den nationella strategin för formellt skydd av skog.

Detta dokument utgör den nationella strategin för formellt skydd av skog, och har beslutats av de två myndigheterna. Strategin har utformats utifrån de intentioner som uttrycks i propositionen Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och ökade incitament för naturvården i skogen med frivillighet som grund (prop. 2021/22:58).

Strategin är ett samlande inriktningsdokument. Att formellt skydda skog är centralt för arbetet med att bevara den biologiska mångfalden, såväl ovan som nedan den fjällnära gränsen. Strategin syftar till att bidra till att uppfylla miljökvalitetsmålen Levande skogar och Storslagen fjällmiljö samt att bidra till internationella åtaganden. Vår förhoppning är att strategin ska underlätta myndigheternas och de skogliga aktörernas arbete med det utvecklade arbetssättet som uttrycks i propositionen tillsammans med ambitionen att skyddsvärda skogar bevaras.

Strategin har tagits fram efter dialog med representanter från markägareorganisationer, skogsnäring, miljöorganisationer och berörda myndigheter. Med Sametinget och Svenska Samernas Riksförbund har konsultation genomförts enligt konsultationsordningen. Sammantaget har aktörerna utifrån sina erfarenheter och kunskap bidragit till en bred bild av såväl kunskapsläge som praktiska förutsättningar och i slutänden strategins innehåll. Vi vill rikta ett stort tack till alla som har bidragit med kunskap och engagemang i arbetet.

Stockholm 12 december 2024

Maria Ohlman
Vikarierande generaldirektör, Naturvårdsverket

Herman Sundqvist
Generaldirektör, Skogsstyrelsen

Innehåll

Förord	3
Sammanfattning	7
1. Inledning	11
1.1 Syfte	11
1.2 Målgrupp	11
1.3 Utgångspunkter	12
1.4 Avgränsning	16
2. Mål som strategin ska bidra till	19
2.1 Nationella mål	19
2.1.1 De svenska miljö kvalitetsmålen	19
2.1.2 Mål för friluftslivspolitiken	19
2.2 Internationella mål	20
2.2.1 Konventionen om biologisk mångfald	20
2.2.2 EU:s strategi för biologisk mångfald	20
2.2.3 Naturvårdsdirektivens mål	22
3. Frivillighet och arbete med bevarande av skog	23
3.1 Frivilligt formellt skydd är en grundläggande utgångspunkt	23
3.1.1 Markägare och myndighet kommer överens om formellt skydd	23
3.1.2 Myndigheterna prioriterar vilka skogar som kan ges ett formellt skydd	23
3.1.3 Markägaren har ofta möjlighet att avstå från formellt skydd	24
3.1.4 Skyddsprocesser bör ske i god dialog	24
3.1.5 Myndigheterna är lyhörda om val av skyddsform	25
3.2 Markägare och myndigheterna har gemensamt ansvar för att bevara höga naturvärden	25
3.2.1 Markägares kunskap om att bevara naturvärden är viktig	26
3.2.2 Skyddsprocesser med enskilda markägare bör inledas med en intresseanmälan	27
3.2.3 Myndigheterna och markägare med stora skogsinnehav bör föra dialog om bevarande	27
3.2.4 Myndigheterna kan ta initiativ till formellt skydd	27
3.2.5 Frivilliga avsättningar kompletterar det formella skyddet	28
3.3 Skogliga aktörer och myndigheter har en förtroendefull samverkan	29
3.3.1 Skogliga aktörer och myndigheter tar gemensamt ansvar för att sprida information	29
3.3.2 Skogliga aktörer och myndigheter genomför riktade informationsinsatser	30
3.3.3 Skogliga aktörer och myndigheter samverkar nationellt och regionalt	30
3.4 Avsteg från frivillighet bör ske mer restriktivt	31
3.4.1 Ekonomiskt motiverade undantag och pågående ärenden	31
3.4.2 Undantag för internationella åtaganden	32
3.4.3 Bedömning av frivillig avsättning i områden där undantagsmöjlighet är befogat	35

4. Urval av områden	36
4.1 Den värdebaserade ansatsen utgör grunden	37
4.2 Skogsbiologiska värdekärnor är utgångspunkten för formellt skydd	37
4.2.1 Skydd av befintliga värdekärnor före utvecklingsmarker	37
4.2.2 Vissa värdekärnor behöver utvecklingsmark för att behålla och utveckla sina värden	38
4.2.3 Värdekärnor behöver förvaltas för att bibehålla sina värden	38
4.3 Områdets storlek och läge i landskapet har betydelse för funktionalitet	38
4.3.1 Stora områden och kluster ökar förutsättningen att bevara värdena	39
4.3.2 Arbete med värde-trakter ger långsiktig funktionalitet	40
4.3.3 Klimatförändringar bör beaktas vid bedömning av ett områdes funktionalitet	41
4.4 Skogstyper med hög biologisk mångfald och stort skyddsbehov värderas högt	41
4.5 Avvägning mellan olika behov av formellt skydd av skog	42
5. Poängmodell för prioritering av områden för formellt skydd	44
5.1 Poängmodell för prioritering mellan områden	44
5.2 Poängmodellens olika bevarandevärden	45
5.2.1 Naturvärden på beståndsnivå	45
5.2.2 Områdets långsiktiga funktionalitet	47
5.2.3 Områdets innehåll av prioriterade skogstyper	48
5.2.4 Områden med starka synergier med andra bevarandevärden	50
5.3 Särskilda prioriteringar för områden med lika poäng	52
6. Områden som bör ges ett formellt skydd oberoende av poängmodellen	54
6.1 Områden där ersättning betalats ut	54
6.2 Natura 2000-områden i behov av ytterligare formellt skydd	55
6.3 Markägare till områden med särskilt sällsynta fridlysta arter bör erbjudas ett formellt skydd	55
7. Fjällregionen	56
7.1 Fjällnära skog	56
7.2 Det finns särskilda bevarandebestånden inom fjällregionen	56
7.2.1 De ekologiska förutsättningarna i fjällregionen är unika	56
7.2.2 Det finns ett internationellt och nationellt intresse att bevara naturskogarna	57
7.3 De mest skyddsvärda skogarna bör prioriteras	58
7.3.1 Områden inom de stora sammanhängande naturskogarna bör ges högsta prioritet i fjällregionen	58
7.3.2 Områden utanför de stora sammanhängande naturskogarna i fjällregionen bör prioriteras lägre	58
7.3.3 Fjällregionens naturskogarna bör jämföras med varandra vid urval för formellt skydd	59
7.3.4 Skydd av utvecklingsmarker sker endast undantagsvis	59
7.4 Områden där tillstånd till avverkning nekats	59
7.5 Särskilda incitament för frivilligt formellt skydd i fjällregionen	60
7.5.1 Särskild form av naturvårdsavtal för fjällnära skog	60
7.5.2 Ersättningsmark genom Sveaskogs markförsäljningsprogram	60
7.5.3 Möjlighet att skjuta upp kapitalvinstskatt	61

7.6	Samverkan och strategisk planering behövs	61
7.6.1	Samarbete över nations- och länsgränser bör öka	62
7.6.2	Handlingsplaner för bevarande av de stora naturskogarna tas fram senast 2026	62
7.6.3	Synergier mellan naturvård och rennäring tas tillvara	62
8.	Val av bevarandeform	63
8.1	Lagstiftningen sätter ramar för de formella skyddsformerna	63
8.1.1	Naturresevat	63
8.1.2	Biotopskyddsområde	64
8.1.3	Naturvårdsavtal	64
8.2	Bevarande kan ske med en kombination av skyddsformer	65
8.2.1	Bevarande genom frivilliga avsättningar	65
8.2.2	Olika bevarandeformer inom ett område	66
8.2.3	Förslag om utvecklade biotopskydd och andra skydds- och ersättningsformer	66
9.	Effektiv och rättssäker skyddsprocess	68
9.1	Myndigheterna omhändertar intresseanmälningar	68
9.2	Skyddsprocessen	68
9.3	Möjlighet till väntansavtal	69
9.4	Beslut om områdesskydd sker i nära anslutning till överenskommelse om ersättning	69
10.	Genomförande och uppföljning	70
10.1	Genomförande av strategin	70
10.1.1	Länsvisa strategier och handlingsplaner	70
10.1.2	Utbildning och erfarenhetsutbyte	70
10.1.3	Regelbunden samverkan	71
10.2	Uppföljning	72
11.	Ordförklaringar	75
	Bilaga 1 Översyn och avgränsning av värdetrakter i skog	83
	Bilaga 2 Prioriterade och särskilt prioriterade skogstyper	87
	Bilaga 3 Fridlysta arter för vilka formellt skydd bör erbjudas	96
	Bilaga 4 Deltagare i arbete med översynen av strategin	99
	Referenser	100

Sammanfattning

Den nationella strategin för formellt skydd av skog syftar till att det statliga formella skyddet ska bidra till att uppnå Sveriges miljö kvalitetsmål och internationella mål om att bevara biologisk mångfald. Strategins syfte är även att beskriva ett arbetssätt som bidrar till stärkt äganderättsperspektiv, samtidigt som skyddsvärda skogar inte avverkas utan bevaras genom antingen formellt skydd eller frivilliga avsättningar. Strategin avser de tre formella skyddsformerna naturreservat, biotopskyddsområden och naturvårdsavtal.

Ett tydligt gemensamt ansvar för att bevara skogar med höga naturvärden

En utgångspunkt för strategin är den svenska skogspolitiken, där skogsbrukets sektorsansvar och skogsägarnas frihet under ansvar är bärande delar. Det innebär att myndigheter, skogliga aktörer och markägare behöver samverka och har ett gemensamt ansvar för att bevara skogar med höga naturvärden.

Strategin riktar sig till de statliga myndigheter som arbetar med formellt skydd av skog så som Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket och länsstyrelserna. Strategin riktar sig även till markägare, markägarorganisationer, ideell naturvård, rennäringsen, skogsbolag och virkesinköpande företag. Målgruppen har olika roller, ansvar och möjligheter i arbetet med att bevara skog med höga naturvärden och därför berörs myndigheterna och aktörerna på olika sätt av strategins olika delar.

Frivillighet är utgångspunkten vid formellt skydd av skog

Frivilligt formellt skydd av skog är en grundläggande utgångspunkt och det huvudsakliga arbetssättet för myndigheterna. Det innebär att markägare och myndighet är överens om att ett områdes naturvärden ska bevaras genom formellt skydd. Undantag från markägarens medgivande kan dock vara befogat om det specifika området är av betydande vikt att bevara till följd av internationella åtaganden eller till exempel när staten redan har ersatt markägaren för begränsningar i brukande. Avsteg från frivillighet bör ske restriktivt.

Myndigheterna utvecklar sitt arbetssätt

Myndigheterna ansvarar för att formellt skydd bildas där naturvärdena är höga och där det är mest ändamålsenligt för det långsiktiga bevarandet. Myndigheterna behöver arbeta proaktivt med riktade informationsinsatser för att nå markägare med höga naturvärden. Myndigheterna behöver också skapa utrymme för att ta hand om intresseanmälningar från markägare med höga naturvärden.

Dialogen om formellt skydd mellan myndigheterna och markägare bör vara inriktad på att hitta gemensamma lösningar så att naturvärden bevaras. Myndigheterna bör vara lyhörda för markägarens önskemål om bevarandeform, inom de ramar som respektive skyddsform sätter och utifrån det syfte som ett formellt skydd av området ska uppnå.

Markägarna har en viktig roll i arbetet med att bevara höga naturvärden

Arbets sättet med frivillighet som grund vid formellt skydd innebär att markägare har ett stort ansvar i arbetet med att bevara skog med höga naturvärden. En förväntan är att ett frivilligt formellt skydd inleds med en intresseanmälan från en markägare. Att markägare vill bevara områden med höga naturvärden i form av frivilliga avsättningar är en viktig insats som myndigheterna bör bejaka.

Samverkan kring information och dialog är en framgångsfaktor

Att markägare har tillgång till information om naturvärden och förstår innebörden av de olika formella skyddsformerna är en förutsättning för att kunna bidra till det formella skyddet. Skogliga aktörer och myndigheter behöver därför ta ett gemensamt ansvar för att sprida grundläggande information om naturvärden och sätt att bevara dem, samt om de ekonomiska aspekterna av ett formellt skydd. Förutsättningarna för att bevara skog med höga naturvärden förbättras om skogliga aktörer och myndigheter samverkar, och om markägare har möjlighet att föra dialog med flera aktörer.

Mål på nationell och internationell nivå anger inriktningen för det formella skyddet

De skogar som bör prioriteras för formellt skydd är de som är särskilt viktiga för att bidra till att uppnå miljökvalitetsmålen Levande skogar och Storslagen fjällmiljö samt till Sveriges internationella åtaganden inom biologisk mångfald. Art- och habitatdirektivet och fågeldirektivet är bindande för EU:s medlemsländer och har därmed stor betydelse för arbetet med formellt skydd.

EU:s strategi för biologisk mångfald anger målsättningar för skydd som innebär att minst 30 procent av EU:s landyta skyddas rättsligt. Minst 10 procent av EU:s landyta samt alla återstående urskogar och naturskogar i EU, förväntas få ett strikt skydd. Målen är inte bindande att uppnå för varje enskilt medlemsland. Sverige har gjort utfästelser om hur Sverige kan bidra till målen på EU-nivå.

En värdebaserad ansats ligger till grund för formellt skydd av områden

Urval och prioritering av områden är inriktat på de mest skyddsvärda skogarna, så att nationella och internationella mål om att bevara biologisk mångfald nås på ett kostnadseffektivt sätt. Grundkravet är att ett område som prioriteras för formellt skydd i de allra flesta fall inkluderar en skogsbiologisk värdekärna. Det gäller oavsett vem som tar initiativ till formellt skydd. En skogsbiologisk värdekärna är ett sammanhängande skogsområde, som med avseende på bestånds-, struktur och artdata samt markanvändningshistorik bedömts ha stor betydelse för rödlistade arter, fridlysta arter, signalarter och andra skyddsvärda arter. De biologiska värdena kan vara en följd av såväl naturliga störningar som av äldre tiders hävd.

Som stöd för myndigheternas prioritering anger strategin en poängmodell för att rangordna skogsbiologiska värdekärnor. I modellen ingår tre naturvetenskapliga grundkriterier; höga naturvärden på beståndsnivå, områden som genom storlek eller

belägenhet i landskapet har goda förutsättningar att bibehålla sina naturvärden samt områden med de skogstyper som har störst betydelse för biologisk mångfald. Skyddet av skogar bör i så stor utsträckning som möjligt samordnas med skydd av andra bevarandevärden, till exempel värden i vatten- och våtmarksmiljöer. Synergier med andra miljö kvalitetsmål kan då tas tillvara liksom synergier med friluftsliv, kulturmiljö värden, rennärings och andra samhällsintressen.

Strategin förtydligar hur områdesskydd förhåller sig till artskydd i samband med urval och prioritering av ett område. För några sällsynta fridlysta arters livsmiljöer bör myndigheterna erbjuda berörda markägare formellt skydd.

God skyddsnivå i värdetrakter och särskilt prioriterade skogstyper uppmärksammas

Att geografiskt koncentrera insatser till värdetrakter är ett kostnadseffektivt sätt att öka möjligheterna till långsiktig funktionalitet för skyddade områden och för skogslandskapet som helhet. Strategin lyfter fram att skogsbiologiska värdekärnor i de värdetrakter där det finns stora möjligheter att nå en god skyddsnivå bör väga tyngre i arbetet med formellt skydd.

De skogstyper som har störst betydelse för biologisk mångfald och som är mest hotade har också högst prioritet för formellt skydd. Strategin lyfter fram några av dessa prioriterade skogstyper som har extra stor betydelse för bevarande av biologisk mångfald i relation till areal, vilket gör det kostnadseffektivt att prioritera dessa högt i skyddsarbetet. Därutöver ingår de stora sammanhängande fjällnatureskogarna i de särskilt prioriterade skogstyperna för sina unika egenskaper på ekosystemnivå.

Det finns särskilda bevarandeintressen inom fjällregionen

I strategin ingår fjällregionens skogar. Det finns ett internationellt och nationellt intresse av att bevara fjällregionens sammanhängande naturskogar. I fjällregionen finns unika ekologiska förutsättningar bland annat till följd av dess särskilda brukningshistorik. Här har synergier med rennärings en stor betydelse. Strategin anger att områden inom de stora sammanhängande naturskogarna bör ges högsta prioritet att bevara i fjällregionen. Inom dessa områden bör inriktningen vara att all naturskog bevaras antingen genom formellt skydd eller som frivilliga avsättningar. Inom de stora sammanhängande naturskogarna bör handlingsplaner upprättas där det preciseras hur och när olika insatser kan genomföras.

Formellt skydd bör ges till områden där tillstånd till avverkning har nekats enligt 18 § skogsvårdslagen (1979:429).

Genomförande och uppföljning av strategin

Strategin bidrar till ett gemensamt strategiskt arbete med formellt skydd av skog. De länsvisa strategierna är viktiga för det operativa genomförandet av den nationella strategin och bör hållas aktuella. Utbildningsinsatser och kalibrering är viktiga för ett likvärdigt genomförande.

Uppföljning behövs för att bedöma om arbete med formellt skydd av skog sker i strategins anda och enligt politikens styrning. I uppföljningen bör därför ingå hur arbetssätt och prioriteringsgrunder enligt strategin tillämpas. Uppföljningen bör även ge svar på i vilken utsträckning skyddsvärda skogar avverkas och ge underlag till miljömålsuppföljning och EU-rapportering.

Strategin gäller tills vidare. När behov uppstår, exempelvis till följd av nytilkomna kunskapsunderlag eller beslut i EU eller i Sverige, kan strategin komma att revideras. Det finns EU-rättsakter som har eller kommer få en betydelse för formellt skydd av skog, men som först behöver klargöras i svensk kontext innan det går att beskriva i detalj vilken betydelse de får för strategin. Här avses främst EU:s naturrestaureringsförordning, förnybartdirektivet och avskogningsförordningen.

1. Inledning

1.1 Syfte

Den nationella strategin för formellt skydd av skog (fortsättningsvis benämnd ”strategin”) syftar till att det statliga formella skyddet ska bidra till att uppnå Sveriges miljö kvalitetsmål och internationella mål om att bevara biologisk mångfald. Strategins syfte är även att beskriva ett arbetssätt som bidrar till stärkt äganderättsperspektiv, samtidigt som skyddsvärda skogar inte avverkas utan bevaras genom antingen formellt skydd eller frivilliga avsättningar.

1.2 Målgrupp

Strategin riktar sig till de statliga myndigheter som arbetar med formellt skydd av skog så som Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket och länsstyrelserna. Strategin riktar sig även till markägare, markägarorganisationer, ideell naturvård, rennärings, skogsbolag och virkesinköpande företag.

Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket och länsstyrelserna benämns härnäst ofta som ”myndigheterna”. Markägarorganisationer, ideell naturvård, skogsbolag och virkesinköpande företag benämns härnäst i vissa fall som ”skogliga aktörer”.

I målgruppen finns olika roller, ansvar och möjligheter i arbetet med att bevara skog med höga naturvärden och därför berörs myndigheterna och aktörerna på olika sätt av strategins olika delar. Samverkan inom målgruppen är viktig och en förutsättning för ett framgångsrikt arbete.

KOMMUNER

Kommunerna har genom miljöbalken möjlighet att tillämpa bestämmelserna om områdesskydd. Kommunerna har även genom ansvaret för den fysiska planeringen en nyckelroll när det gäller att planera aktivt och förebyggande för att uppnå olika miljö kvalitetsmål.

Kommunernas arbete berörs inte av strategins syfte om ett arbetssätt som innebär stärkt äganderättsperspektiv. Deras arbete med formellt skydd styrs inte av regeringen och miljöbalken har inte ändrats. Dessutom har kommunernas urval av områden för formellt skydd ofta andra utgångspunkter än vad som anges i strategin. Till exempel är friluftslivsvärden ofta av stor kommunal vikt.

Synergier mellan kommunernas områdesskydd och strategins prioriteringar är dock av stort värde för det gemensamma arbetet med formellt av skog. Kommunerna är även markägare med skogsinnehav och utgör på så sätt en skoglig aktör i strategins genomförande.

1.3 Utgångspunkter

I utformningen av strategin har följande utgångspunkter beaktats:

POLITISK STYRNING

Den svenska skogspolitiken bygger på två jämställda mål, miljömålet och produktionsmålet.¹ En grundläggande del i av den svenska skogspolitiken är att ansvaret för att nå målen delas av privat och offentlig sektor. Frihet under ansvar gäller för skogsbrukets sektorsansvar och skogsägarna. Principen innebär att den enskildes äganderätt till sin skog ska värnas, samtidigt som skogsägaren har en betydelsefull del i det gemensamma ansvaret att förvalta skogsresursens alla värden på ett långsiktigt hållbart sätt, i enlighet med ekosystemansatsen. Därmed har markägarna ett betydande ansvar för att säkerställa att den svenska skogen innehåller områden med höga naturvärden. Skogsbrukets sektorsansvar innebär att det är avgörande med frivilliga insatser för att de jämställda målen och miljömålen ska nås.

Strategin för formellt skydd av skog har utformats utifrån de intentioner som uttrycks i propositionen Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och ökade incitament för naturvärden i skogen med frivillighet som grund (prop. 2021/22:58), i det följande benämnd ”skogspropositionen”. I skogspropositionen gav regeringen uttryck för sin avsikt att ge berörda myndigheter i uppdrag att se över den nationella strategin för formellt skydd av skog från 2017.²

I juni 2022 gav regeringen Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket i uppdrag att se över strategin från 2017.³ Enligt uppdraget ska översynen adressera

- ...hur äganderättsperspektivet ska stärkas. En av de huvudsakliga inriktningarna i skogspropositionen är att äganderättsperspektivet vid formellt skydd av skog ska stärkas genom att i större utsträckning bygga på frivillighet och markägarens eget initiativ.
- ...hur nya skyddsformer ska användas och hur frivillighet som grund ska tillämpas samtidigt som skogar med höga naturvärden skyddas. När det ska fattas beslut om att inrätta formellt skydd av skog bör avsteg från frivillighet vara mer restriktivt när så är befogat. Regeringen har en tydlig ambition att skyddsvärda skogar inte ska avverkas utan bevaras antingen genom formellt skydd eller frivilliga avsättningar.
- ...att det behövs en samlad strategi som även omfattar fjällskogar och fjällnära skogar. I detta ingår både att tydliggöra vilka typer av skogsområden som prioriteras för skydd samt hantera frågan om hur markägare ska se formellt skydd som mer attraktivt än att ansöka om avverkningstillstånd.

---

¹ Prop. 1992/93:226, Prop. 2021/22:58, s.11

² Naturvårdsverket (2017)

³ Regeringen (2022)

Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har utifrån uppdragsformuleringen bedömt att följande principer är grunden för utformningen av arbetssättet med frivilligt formellt skydd i strategin:

- Ett frivilligt formellt skydd innebär att markägare och myndigheten är överens om ett formellt skydd innan myndigheten fattar ett beslut.
- Det är en intresseanmälan som inleder skyddsprocesser på enskild markägares fastighet. Även en skyddsprocess som inleds på annat sätt kan genom en god dialog resultera i ett frivilligt formellt skydd.
- Markägare har en positiv upplevelse av skyddsprocessen.
- Undantag från markägarens medgivande till formellt skydd tillämpas restriktivt.

Strategin utgår från de politiska mål som styr arbetet med formellt skydd. Vilka mål för naturvärden och friluftsliv som har beaktats framgår av kapitel 2. Ansvariga myndigheters övriga uppdrag i instruktion och regleringsbrev samt de uppgifter som framgår av andra författningar är också styrande för myndigheternas arbete för formellt skydd.

Regeringen styr genomförandet av formellt skydd genom anslag till Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen i statens budget. Ett viktigt anslag för formellt skydd i statens budget är 1:14 Skydd av värdefull natur (Utgiftsområde 20) som får användas av Naturvårdsverket och länsstyrelserna till utgifter för skydd och bevarande av värdefulla naturmiljöer, däribland skog. Ett annat viktigt anslag är 1:2 Insatser för skogsbruket (Utgiftsområde 23) som bland annat används för Skogsstyrelsens bildande och skötsel av biotopskyddsområden och tecknande av naturvårdsavtal.

LAGSTIFTNINGENS RAMAR FÖR FORMELLT SKYDD AV SKOG

Det är i miljöbalken (1998:808) som det formella skyddet i huvudsak regleras. Naturvårdsavtal regleras dock i jordabalken. Lagstiftningens ramar för de olika formella skyddsformer som strategin behandlar beskrivs närmare i avsnitt 8.1.

Miljöbalkens bestämmelser syftar till att ta tillvara allmänna naturvårds- och miljöintressen av sådant slag som i förhållande till det grundlagsstadgade egendomsskyddet i 2 kap. 15 § regeringsformen bör betraktas som angelägna allmänna intressen. Gällande den intresseprövning som ska ske vid beslut om områdesskydd anges i förarbetena till miljöbalken bland annat att lagstiftningen bygger på tanken att bevarande av biologisk mångfald är ett allmänt intresse som ibland är av sådan tyngd att den enskildes intressen måste vika.⁴ Den närmare innebörden av begreppet angelägna allmänna intressen kan enligt förarbetena till regeringsformen inte beskrivas i detalj, och vad som utgör ett angeläget allmänt intresse får i slutänden avgöras från fall till fall i enlighet med vad som kan anses acceptabelt i ett demokratiskt samhälle.⁵ Mot bakgrund av det grundlagsstadgade egendomsskyddet och proportionalitetsprincipen har det införts en bestämmelse om intresseavvägning vid beslut om områdesskydd i 7 kap. 25 § miljöbalken.

---

⁴ Prop. 1997/98:45 del II, s 97 och prop. 1993/94:117, 15 f.

⁵ Prop. 1993/94:117, s. 48.

Även internationell författning har betydelse för arbete med formellt skydd av skog. Strategin har formulerats med hänsyn till de ramar som framgår av EU:s naturvårdsdirektiv, det vill säga Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar (i det följande benämnt ”fågel-direktivet”) och rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter (i det följande benämnt ”art- och habitat-direktivet”). Direktiven är införlivade i svensk lag, bland annat i 7 kap. miljöbalken, förordningen (1998:1252) om områdesskydd enligt miljöbalken och artskydds-förordningen (2007:845).

Det finns ytterligare rättsakter som har eller kommer få en betydelse för formellt skydd av skog, men som behöver klargöras i svensk kontext innan det går att beskriva i detalj vilken betydelse de får för strategin. Här avses främst Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2024/1991 av den 24 juni 2024 om restaurering av natur och om ändring av förordning (EU) 2022/869 (i det följande benämnt EU:s natur-restaureringsförordning), Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2023/2413 av den 18 oktober 2023 om ändring av direktiv (EU) 2018/2001, förordning (EU) 2018/1999 och direktiv 98/70/EG vad gäller främjande av energi från förnybara energikällor, och om upphävande av rådets direktiv (EU) 2015/652 (i det följande benämnt förnybartdirektivet) och Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2023/1115 av den 31 maj 2023 om tillhandahållande på unionsmarknaden och export från unionen av vissa råvaror och produkter som är förknippade med avskogning och skogsförstörelse och om upphävande av förordning (EU) nr 995/2010 (i det följande benämnt avskogningsförordningen).

KOSTNADSEFFEKTIVITET OCH ÄNDAMÅLSENLIGHET

Det formella skyddet bekostas med allmänna medel ur statsbudgeten. Därför är det angeläget att strategin styr mot en fördelning av resurserna för formellt skydd som är kostnadseffektiv. Detta innebär en strävan efter att nå största möjliga måluppfyllelse med givna resurser.

Ur ett statligt perspektiv är det angeläget att eftersträva hög effektivitet och iaktta god hushållning i statens verksamhet, vilket framgår av 1 kap. 3 § budgetlagen (2011:203). I förarbetsuttalandena till motsvarande bestämmelse i lagen (1996:1059) om statsbudgeten anges att med hög effektivitet åsyftas att den statliga verksamheten bedrivs så att de mål riksdagen har satt upp nås i så hög grad som möjligt inom ramen för tillgängliga resurser.⁶ Verksamheten kan då sägas vara ändamåls-enligt utformad. God hushållning innebär att onödiga utgifter undviks och att verksamheten bedrivs med hög produktivitet.

En del av en effektiv och ändamålsenlig resursfördelning är tydliga arbetsätt och information om de prioriteringar som behöver göras. Där har strategin en viktig funktion.

---

⁶ Prop. 1995/96:220, s. 21

VETENSKAPLIGA GRUNDER

Principerna för urval och prioriteringar av skogsbiologiska bevarandevärden i strategin tar sin utgångspunkt i naturvårdsbiologisk forskning och kunskap om förekomsten av bevarandevärden. De huvudsakliga grunderna för dessa principer är fortsatt desamma som i den nationella strategin för formellt skydd av skog från 2017.⁷ Det innebär att områdets beståndskvalitet, funktionalitet och innehåll av prioriterade skogstyper tillsammans med områdets bidrag till andra bevarandevärden är utgångspunkter för formellt skydd av skog. Samtidigt har det varit motiverat att göra vissa justeringar för att arbetet med formellt skydd ska ta hänsyn till bland annat Sveriges utfästelser om skydd till EU (se avsnitt 2.2.2) och kopplingar mellan artskydd och formellt skydd (se avsnitt 5.2.1 och 6.3).

Arbets sättet om samverkan, information och dialog utgår från samhällsvetenskaplig forskning med särskilt fokus på vad som lägger grund för tillit och förtroende mellan aktörer.

AKTÖRERS BIDRAG OCH ANSVAR FÖR NATURVÅRD I SKOGEN

Skogsbrukets aktörers respektive statens bidrag och ansvar för naturvärden kan beskrivas utifrån möjligheten att ta hänsyn till miljön. Den möjligheten skiljer sig generellt åt mellan olika geografiska skalor i skogen. Inom det brukade landskapets skogsmiljö, som är den till ytan helt dominerande, bör ansvar och kostnader för hänsynstagandet i huvudsak ligga på aktörerna som nyttjar naturen i sin verksamhet.⁸ Skogsbruket kan och ska exempelvis ta hänsyn vid alla skogsbruksåtgärder på en geografisk skala som berör träd och trädgrupper, och har också möjlighet att genom frivilliga avsättningar bevara bestånd med naturvärden. Bestånd kan även bevaras genom statligt formellt skydd i exempelvis biotopskyddsområden. I större områden och landskap som innehåller olika naturtyper och arter, som är så känsliga att de kräver att de mer eller mindre fullständigt undantas från skogsbrukande åtgärder, bör ansvaret och kostnader främst ligga på staten. På områdesnivå, där bevarandet rör flera bestånd och miljöer, tar staten ansvar i stor utsträckning genom att bilda naturreservat. Även små- och storskogsbruket har möjlighet att bidra med större avsättningar på områdesnivå. På landskapsnivå handlar bevarandet om storskaliga statliga insatser, så som stora naturreservat och nationalparker samt storskogsbrukets landskapsekologiska satsningar. Småskogsbruket i form av enskilda skogsägare har sällan möjlighet att i större omfattning bevara skog på landskapsnivå, men kan i samverkan mellan skogsägare göra betydande insatser.

För att Sverige ska nå de nationella och internationella målen rörande våra skogar behöver sammanfattningsvis skogens aktörer bidra med bevarande av naturvärden i olika geografiska skalor. Arbetet med naturvård realiseras med hjälp av samverkan, dialog och med rådgivning, utbildning och ekonomiska incitament.

---

⁷ Naturvårdsverket (2017)

⁸ Prop. 1992/93:226 s 41; Betänkande 1992/93:JoU15

	AKTÖR		
	Småskogsbruk	Storskogsbruk	Statens formella skydd
 Enstaka träd och trädgrupper	●	●	○
 Bestånd	●	●	●
 Områden	●	●	●
 Skogslandskap	○	●	●

● Stor utsträckning
 ● Viss utsträckning
 ○ Undantagsvis

Figur 1. Aktörers bidrag och ansvar för naturvård i skogen. Illustrationen visar schematiskt olika aktörers ansvar och möjlighet att bidra till bevarande av naturvärden i skogsmark. Bilden illustrerar att många aktörer behöver bidra till att naturvärden i skogen bevaras för att Sverige ska nå nationella och internationella mål. Den visar också på behovet av bred samverkan mellan aktörer och insatser på olika geografiska skalor.

1.4 Avgränsning

Följande avgränsningar gäller för strategin.

STRATEGIN GÄLLER FORMELLT SKYDD AV SKOG

Strategin avser formellt skydd av skog. Skogsmark definieras i 2 § skogsvårdslagen som ett sammanhängande område där träden har en höjd av mer än fem meter och en kronslutenhet av mer än tio procent, eller förutsättningar att nå denna höjd och kronslutenhet utan produktionshöjande åtgärder. Definitionen motsvarar den definition som FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO) tagit fram och som är internationellt vedertagen.

Strategin tar sin utgångspunkt i formellt skydd av skogsbiologiska värdekärnor. I den mån sådana ligger i anslutning till skyddsvärda våtmarker, sjöar och vattendrag kan det formella skyddet uppnå värdefulla synergier med bevarande av våtmarks- och vattenmiljöer. Vid skydd av större områden är landskapsperspektivet därför viktigt.

Trädmiljöer i odlingslandskapet kan förstärka en skogsbiologisk värdekärna, men värdefulla trädmiljöer i kultur- och odlingslandskapet behandlas inte specifikt inom denna strategi. För att uppnå bästa effekt med det formella skyddet av skog är det dock önskvärt med samordnade bevarandeåtgärder som omfattar alla de olika trädmiljöerna.

Områden med skog kan även vara aktuella för formellt skydd utifrån urvalsgrunder för andra naturtyper eller andra värden som kulturmiljöer och friluftslivsvärden. I dessa områden kan det bli aktuellt med formellt skydd av skog även om denna skog inte är prioriterad enligt den här strategin. Om skogen inte utgör en prioriterad skogsbiologisk värdekärna så bör arealen skog begränsas endast till det som är nödvändigt för att nå syftet med det formella skyddets prioriterade bevarandevärden.

STRATEGINS FORMELLA SKYDDSFORMER ÄR NATURRESERVAT, BIOTOPSKYDD SOMRÅDE OCH NATURVÅRDSAVTAL

De formella skyddsformer som behandlas i strategin är naturreservat, biotopskyddsområde och naturvårdsavtal, och avser de formella skydd som myndigheterna bildar.

Strategin riktar sig inte till det formella skydd som kommunerna bildar. Strategin utgör därmed inte utgångspunkt för länsstyrelsernas vägledning till kommuner eller för möjligheten till statsbidrag till kommuner vid kommunal reservatsbildning. De synergier som finns mellan kommunernas områdesskydd och strategins prioriteringar är dock av stort värde för det gemensamma arbetet med formellt skydd av skog.

Utpekande av Natura 2000-område och bildande av nationalpark är formella skydd som utgår från andra urvalsprocesser än de som anges i strategin. Utpekande och bildande av dessa skyddsformer ingår därför inte i strategin.

Strategin omfattar inte heller bildande av kulturresevat, även om det också är en formell skyddsform som kan användas för skydd av skog. Utgångspunkter för urval av områden och syfte med ett kulturresevat skiljer sig från strategins inriktning.

Naturreservat kan även bildas i syfte att tillvarata friluftslivsvärden i skog. Skydd av skog enbart utifrån friluftslivsvärden ingår inte i strategin. På motsvarande sätt ingår inte heller naturvårdsavtal som enbart tecknas för att tillvarata sociala värden.

Frivilliga avsättningar är inte ett formellt skydd. I ett frivilligt bevarande av höga naturvärden ingår dock både frivilligt formellt skydd och frivilliga avsättningar. Frivilliga avsättningar är därmed en bevarandeform som kompletterar det formella skyddet av skog, som bidrar till långsiktigt bevarande av naturvärden och som därmed är något som strategin förhåller sig till, se vidare avsnitt 3.2.5.

HANDLÄGGNINGEN AV BILDANDE AV FORMELLT SKYDD BESKRIVS INTE

Rutiner för handläggning av ärenden som rör naturreservat, biotopskydd och naturvårdsavtal beskrivs inte närmare i strategin. Respektive myndighet ansvarar för att inom ramen för sitt uppdrag ta fram handläggarens utifrån de lagar och regler som omgärdar det formella skyddet samt denna strategi. I strategin framgår på en övergripande nivå dock medskick till skyddsprocessens genomförande utifrån arbete med frivilligt formellt skydd, se kapitel 3, 8 och 9.

TILLSYN OCH FÖRVALTNING AV NATURVÄRDEN INGÅR INTE

Strategin omfattar inte tillsyn enligt miljöbalken eller skogsvårdslagen och därmed inte heller tillsyn av formellt skyddade områden. Skogsstyrelsen är tillsynsmyndighet för de biotopskyddsområden som myndigheten har beslutat om. Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet för de områdesskydd den har beslutat om. Kommunen är på motsvarande sätt tillsynsmyndighet för de områdesskydd som den har beslutat om.

Strategin omfattar inte skötsel av formellt skyddade områden, även om det är en viktig del för att långsiktigt bevara de värden som formellt skyddas. Dock uppmärksammas några aspekter som är viktiga att ha i åtanke vid bildandet av formellt skydd för att möjliggöra en god förvaltning, se avsnitt 4.2.3 och 8.2.2. Inriktning och stöd för arbete med natur- och kulturvårdande skötsel i formellt skyddade områden anges i Nationell strategi för skötsel av formellt skyddade och frivilligt avsatta skogar till 2030.⁹ Dessa två strategier kompletterar varandra.

TILLSYN OCH PRÖVNING AV ARTSKYDD INGÅR INTE

Artskydd är ett parallellt och kompletterande skyddssystem till områdesskydd både nationellt och i EU. I svensk rätt regleras områdes- och artskydd huvudsakligen i 7 och 8 kap. miljöbalken med förordningar. Där genomförs också det EU-rättsliga områdes- och artskyddet som regleras i EU:s naturvårdsdirektiv. Strategin omfattar inte tillsyn och dispensprövning av artskydd enligt regelverket.

Strategin anger dock när formellt skydd kan vara aktuellt för områden med fridlysta arter. Strategin beskriver hur förekomst av fridlysta arter vägs in i prioritering av områden för formellt skydd, se avsnitt 5.2.1 och 6.3. Hur hänsyn till fridlysta arter kan bedrivas i övrigt beskrivs inte i strategin, utan faller under annat arbete med förebyggande åtgärder och hänsyn samt tillsyn enligt artskyddsförordningen.¹⁰ Skogsägare som inte får avverka skog på grund av artskyddsförordningens krav på hänsyn till fridlysta arter har normalt inte rätt till ersättning från staten. Däremot kan en sådan rätt finnas under speciella omständigheter, vilket framgår av Högsta domstolens praxis.¹¹

NATURVÅRDSHÄNSYN VID SKOGSBRUK INGÅR INTE

Strategin beskriver inte metoder för att bruka skogen med hänsyn till de allmänna hänsynsreglerna enligt miljöbalken eller miljöhänsyn enligt 30 § skogsvårdslagen. Följaktligen beskrivs inte Skogsstyrelsens arbete med rådgivning eller tillsyn för en ökad lagefterlevnad, även om dessa verksamheter också bidrar till en förbättrad måluppfyllelse av Levande skogar.

STRATEGIN GÄLLER TILLS VIDARE

De mål som strategin avser att nå, och som beskrivs närmare i kapitel 2, har olika mållår. Det innebär att det inte är möjligt att sätta något slutår för strategin som helhet, utan den gäller tills vidare. När behov uppstår, exempelvis till följd av nytillkomna kunskapsunderlag eller beslut i EU eller i Sverige, kan strategin komma att revideras.

---

⁹ Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen (2023)

¹⁰ Skogsstyrelsen (2023b)

¹¹ NJA (2023) s 291

2. Mål som strategin ska bidra till

Strategin ska bidra till att uppnå politiskt beslutade nationella och internationella mål. På ett övergripande plan är målet att skogar med höga naturvärden bevaras varaktigt.

2.1 Nationella mål

Strategin syftar till att det formella skyddet av skog ska bidra till att uppnå Sveriges miljö kvalitetsmål och mål för friluftslivet.

2.1.1 De svenska miljö kvalitetsmålen

Det övergripande målet för den svenska miljöpolitiken är att till nästa generation lämna över ett samhälle där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser. De 16 miljö kvalitetsmålen beskriver det tillstånd i den svenska miljön som ska nås.¹² De miljö kvalitetsmål som är av särskild vikt för strategin är Levande skogar och Storslagen fjällmiljö. Riksdagens definition av miljö kvalitetsmålen lyder:

Levande skogar: Skogens och skogsmarkens värde för biologisk produktion ska skyddas samtidigt som den biologiska mångfalden bevaras samt kulturmiljö värden och sociala värden värnas.

Storslagen fjällmiljö: Fjällen ska ha en hög grad av ursprunglighet vad gäller biologisk mångfald, upplevelsevärden samt natur- och kulturvärden. Verksamheter i fjällen ska bedrivas med hänsyn till dessa värden och så att en hållbar utveckling främjas. Särskilt värdefulla områden ska skyddas mot ingrepp och andra störningar.

Arbete med formellt skydd av skog har också betydelse för att nå flera andra miljö kvalitetsmål. Det gäller särskilt Ett rikt växt- och djurliv och de delar som rör bevarande av biologisk mångfald inom målen Levande sjöar och vattendrag, Myllrande våtmarker, Ett rikt odlingslandskap och Hav i balans samt levande kust och skärgård.

2.1.2 Mål för friluftslivspolitik

I preciseringarna till flera av miljö kvalitetsmålen, däribland Levande skogar, framhålls skogars betydelse för friluftslivet och vikten av att tätortsnära natur finns tillgänglig för människan. Utöver miljö kvalitetsmålen är även målen för friluftslivspolitik viktiga för strategin. Friluftslivet ses ofta som den sociala dimensionen av naturvärden, och att bevara goda förutsättningar för friluftsliv utgör sedan början av 2000-talet en hörnsten inom naturvårdsarbetet.¹³

---

¹² Prop. 2000/01:130 och prop. 2004/05:150

¹³ Regeringen (2002)

Friluftslivspolitikens övergripande mål är att stödja människors möjligheter att vistas i naturen och utöva friluftsliv. Ett av de tio friluftslivspolitiska målen berör särskilt formellt skydd, mål 7; Skyddade områden som resurs för friluftsliv. Målet innebär att skyddade områden med värden för friluftslivet skapar goda förutsättningar för utevistelse genom förvaltning och skötsel som främjar friluftsliv och rekreation och att antalet skyddade områden vars syfte att främja friluftsliv ökar kontinuerligt.

Tre grundläggande förutsättningar är nödvändiga för friluftsliv: tillgång, tillgänglighet och kvalitet. Ett naturområde som ligger nära, är tillgängligt och har hög kvalitet har störst möjligheter att främja friluftslivet. I detta avseende är skydd av tätortsnära natur av stor betydelse. Det bör i första hand ske genom den kommunala planeringen samt kommunala naturreservat, men det kan även ske genom statliga formella skydd.¹⁴

2.2 Internationella mål

Strategin syftar även till att det formella skyddet av skog ska bidra till att uppnå internationella mål om bevarande av biologisk mångfald.

2.2.1 Konventionen om biologisk mångfald

Konventionen om biologisk mångfald (på engelska Convention on Biological Diversity, CBD), är en internationell överenskommelse där världens länder förbinder sig att bidra till ett gemensamt arbete för att bevara arter, hållbart nyttja resurser och fördela vinster från genetiska resurser rättvist. Sverige undertecknade konventionen år 1993, och har sedan 2010 införlivat konventionens mål i Sveriges miljömålsarbete.

Det nya globala avtalet för biologisk mångfald kallas för Kunming-Montreal-ramverket och antogs 2022 i samband med det 15:e partsmötet för konventionen om biologisk mångfald.¹⁵ Sveriges genomförande av EU:s biodiversitetsstrategi utgör en viktig del i att genomföra detta ramverk. Två exempel på mål från ramverket är målen om skydd samt om restaurering:

- Mål om skydd, förenklad innebörd: Senast 2030 omfattas 30 procent av alla land och sötvatten, hav och kustnära områden av skyddade områden och andra effektiva arealbaserade skyddsåtgärder (OECM) för biologisk mångfald.
- Mål om restaurering, förenklad innebörd: Senast 2030 är 30 procent av alla utarmade ekosystem under pågående restaurering eller i gynnsamt tillstånd efter genomförd restaurering så att ekosystemens funktion, ekosystemtjänster, ekologiska integritet och konnektivitet har ökat.

2.2.2 EU:s strategi för biologisk mångfald

EU-kommissionen presenterade i maj 2020 en ny strategi för biologisk mångfald som gäller fram till 2030.¹⁶ Strategin tydliggör att EU har som ambition att bidra till konventionen om biologisk mångfald att före 2050 säkerställa en situation där alla

---

¹⁴ Prop. 2009/10:238 s 30

¹⁵ Conference of the parties to the convention on biological diversity (2022)

¹⁶ EU-kommissionen (2020)

världens ekosystem har restaurerats, är motståndskraftiga och skyddas i tillräcklig utsträckning. EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030 beskriver hur Europa ska hjälpa till att förverkliga detta. En milstolpe för strategin är att säkerställa att Europas biologiska mångfald senast 2030 ska vara på väg att återhämta sig till nytta för människor, planeten, klimatet och ekonomin, i linje med Agenda 2030 för hållbar utveckling och med målen för Parisavtalet om klimatförändringar.

EU:s strategi för biologisk mångfald beskriver centrala åtaganden fram till 2030. De mest relevanta för arbetet med formellt skydd är:

- Mål om ett sammanhängande nätverk av skyddade områden (mål 1)
  - att rättsligt skydda minst 30 procent av EU:s landyta och 30 procent av havsområdet och integrera ekologiska korridorer som en del av det transeuropeiska naturnätverket,
  - att strikt skydda minst en tredjedel av EU:s skyddade områden, motsvarande 10 procent av EU:s landyta och 10 procent av EU:s hav, inklusive alla återstående urskogar och naturskogar i EU,
  - att effektivt förvalta alla skyddade områden, genom att definiera tydliga bevarandemål och åtgärder och övervaka dem på lämpligt sätt.
- Mål om en plan för att återställa naturen (mål 2). De viktigaste delarna för denna strategi är:
  - att naturtyper och arter inte ska uppvisa någon försämring vad gäller bevarandetrender och bevarandestatus,
  - att minst 30 procent ska uppnå gynnsam bevarandestatus eller åtminstone uppvisa en positiv utveckling.

Målen är inte bindande för varje medlemsland. Alla medlemsstater ska dock bidra till att uppnå målen enligt rådslutsatser som Sverige har ställt sig bakom.¹⁷ Enligt EU:s strategi ska medlemsstaterna göra utfästelser för hur man avser bidra till målen i strategin. Organisationen för ekonomiskt samarbete och utveckling, OECD, granskar återkommande varje medlemslands miljöpolitik utifrån hur den bidrar till egna nationella mål (i Sveriges fall miljömålen) och internationella åtaganden.

För att bidra till målet om 30 procent skydd behöver även andra effektiva areal-baserade skyddsåtgärder (OECM) än formellt skyddade områden öka kraftigt. I skogligt sammanhang betyder det främst att frivilliga avsättningar behöver öka och att huvuddelen av de områden som uppfyller kriterierna för OECM rapporteras till Europeiska miljöbyrån (EEA), se avsnitt 3.2.5.

Sverige har en stor andel av EU:s kvarvarande oskyddade naturskogar, vilka enligt EU:s mål ska skyddas strikt. Genom att skydda de skogar som Naturvårdsverket och länsstyrelserna preciserade 2020¹⁸ och som föreslogs för skydd i betänkandet Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen (SOU 2020:73), fortsättningsvis benämnd ”skogsutredningen”, kan Sverige på ett avgörande sätt bidra till att det EU-gemensamma målet kan uppnås.

---

¹⁷ Council of the European Union (2020)

¹⁸ Naturvårdsverket (2020)

SVERIGE HAR GJORT UTFÄSTELSER OM SKYDD

I maj 2023 gjorde Sverige utfästelser om skydd av natur till EU, som kommer att analyseras av EU-kommissionen. Utfästelserna innebär att den totala arealen av Sveriges formellt skyddade områden ökar från 15,5 procent år 2022 till 17,7 procent år 2030.¹⁹

I utfästelserna om förbättrad status åtar sig Sverige att förbättra status eller vända trenden till positiv för näringsrik och näringsfattig bokskog i både kontinental och boreal region, samt näringsrik granskog och taiga i alpin region. Detta gäller även för skogsarterna mustaschfladdermus och fransfladdermus i kontinental region samt platt spretmossa i boreal region. Sverige åtar sig även att stoppa försämringen av taiga i alpin region samt för arterna taigafjällfly i alpin och boreal region och cinnoberbagge i boreal region. Formellt skydd är en åtgärd som föreslås för att motverka försämring, liksom möjligheten att utföra skötsel för att bevara de biologiska värdena.

2.2.3 Naturvårdsdirektivens mål

De EU-direktiv som har störst betydelse för formellt skydd är de så kallade naturvårdsdirektiven: fågeldirektivet samt art- och habitatdirektivet. Direktiven ställer krav på skydd och åtgärder för att förbättra förutsättningarna för biologisk mångfald inom hela unionen. Direktiven är bindande för medlemsländerna och är införlivade i svensk lagstiftning.

Det övergripande målet för fågeldirektivet är att bibehålla eller återställa populationen av samtliga fågelarter som förekommer naturligt inom EU till en nivå som motsvarar deras ekologiska behov. Det ska göras med beaktande av ekonomiska krav och rekreationsbehov. Det innebär dels en generell fridlysning av samtliga naturligt förekommande fågelarter, dels att Natura 2000-områden ska bildas för bevarande av vissa fågelarters livsmiljöer.

Art- och habitatdirektivet beslutades efter fågeldirektivet och omfattar därför naturtyper och andra arter än fåglar. Det omfattar inte samtliga naturtyper och andra arter, utan sådana som anses särskilt hotade på EU-nivå. Vilka dessa är fastställs på EU-nivå. Det övergripande målet för art- och habitatdirektivet är att främja att den biologiska mångfalden bibehålls inom ramen för en hållbar utveckling. Mer specifikt uttrycks målet som att gynnsam bevarandestatus för dessa utpekade arter och naturtyper ska säkerställas. Även enligt art- och habitatdirektivet är vissa arter fridlysta och för vissa ska Natura 2000-områden pekas ut. En del arter omfattas av båda åtgärderna. Bildande av formellt skydd är ytterligare en åtgärd som kan behövas för att säkerställa målet om gynnsam bevarandestatus.

Begreppet gynnsam bevarandestatus har kommit att användas även i andra sammanhang, exempelvis i de svenska miljömålen. Enkelt sett kan det för arter översättas med summan av de faktorer som behövs för att säkerställa att en art behåller både sin naturliga utbredning i form av minimipopulation och areal av artens habitat. För en naturtyp är det summan av de faktorer som behövs för att säkerställa att naturtypen på lång sikt bibehåller sin både naturliga utbredning och kvalitet i form av minimiarealer, kvalitetsfaktorer och förekomst av typiska arter.

---

¹⁹ Naturvårdsverket (2023b)

3. Frivillighet och arbete med bevarande av skog

I detta kapitel beskrivs hur arbetssätt för frivilligt formellt skydd bör bedrivas i syfte att nå målet om stärkt äganderättsperspektiv, tillsammans med ambitionen om att skyddsvärda skogar bevaras. I ett frivilligt bevarande av höga naturvärden ingår både frivilligt formellt skydd och frivilliga avsättningar. Formellt skydd och frivilliga avsättningar av naturmiljöer är viktiga för att tillvarata och långsiktigt bevara funktionella skogslandskap.

3.1 Frivilligt formellt skydd är en grundläggande utgångspunkt

I detta avsnitt beskrivs innebörden av frivilligt formellt skydd.

3.1.1 Markägare och myndighet kommer överens om formellt skydd

Ett frivilligt formellt skydd innebär att markägare och myndighet kommer överens om att ett områdes naturvärden ska bevaras genom ett formellt skydd. Markägaren har därmed gett sitt medgivande till inrättande av naturreservat eller biotopskyddsområde innan myndigheten fattar sitt beslut. I normalfallet ger markägaren sitt medgivande genom en överenskommelse om formellt skydd och ersättning. För naturvårdsavtal är det inbyggt i skyddsformen att markägare och myndighet är överens vid avtalstecknandet.

En god dialog mellan markägare och myndighet kan leda till att markägaren ger sitt medgivande till formellt skydd även om det är myndigheten som tar initiativet till skyddsprocessen. Hur skyddsprocesser inleds är därmed inte avgörande för att ett formellt skydd ska betraktas som frivilligt formellt skydd. Men som framgår av avsnitt 1.3 och 3.2.2 är det strategins inriktning att det i stor utsträckning är markägarens intresseanmälan som inleder skyddsprocesser på enskild markägares fastighet.

3.1.2 Myndigheterna prioriterar vilka skogar som kan ges ett formellt skydd

Formellt skydd bör bildas där naturvärdena är höga och där det är mest ändamålsenligt för det långsiktiga bevarandet. Statens resurser är begränsade och det finns ingen skyldighet för myndigheterna att bilda eller teckna avtal om formellt skydd för alla markägares områden med värdefull natur. Strategins principer för urval av och prioritering mellan områden framgår i kapitel 4–7. Hur myndigheterna behöver arbeta proaktivt för att det frivilliga formella skyddet ska riktas till prioriterade områden beskrivs närmare i avsnitt 3.2 och 3.3.

Den årliga budgeten för skydd av natur påverkar i vilken takt som myndigheterna formellt kan skydda de områden som är prioriterade. Denna styr myndigheternas resurser till handläggningen av ärendena och ersättningsmedel till markägare. Budgeten, för innevarande men även kommande år, är därmed avgörande för inom vilken tidsram som områden kan skyddas formellt och när markägare kan få ekonomisk ersättning.

3.1.3 Markägaren har ofta möjlighet att avstå från formellt skydd

Frivilligt formellt skydd innebär att markägaren har möjlighet att ändra sig fram till att en överenskommelse om ersättning nåtts. Myndigheten bör innan dialogen avslutas ha säkerställt att markägaren har kännedom om varför området är prioriterat för ett formellt skydd och betydelsen av att naturvärdena bevaras långsiktigt. Markägaren behöver även ha fått kännedom om vad ett formellt skydd innebär, vilken ersättning som kan utgå och möjligheterna att påverka det formella skyddsbeslutets innehåll. Om myndigheten avslutar en process om formellt skydd för att markägarens medgivande saknas så bör detta dokumenteras i myndighetens ärende.

Områden som myndigheterna bedömer är prioriterade för formellt skydd har så höga naturvärden att dessa bör bevaras i någon form. Om markägaren avstår från ett formellt skydd är det önskvärt att markägaren tar ansvar för bevarandevärdena till exempel genom en frivillig avsättning och helst även synliggör sitt åtagande, se avsnitt 3.2.5.

I de fall där markägaren avstår från formellt skydd och där det inte framgår att markägaren avser bevara områdets naturvärde till exempel genom en frivillig avsättning, kan områdets naturvärden ändå bestå. Markägaren kan även genom ett anpassat brukande bibehålla en del av områdets naturvärden. Men det kan också innebära att området på sikt avverkas eller brukas så att naturvärden går förlorade. Miljöbalkens, skogsvårdslagens och kulturmiljölagens (1988:950) bestämmelser, liksom annan lagstiftning, gäller även om markägaren avstår från ett formellt skydd. Det innebär att skogsbruksåtgärder kan vara helt eller delvis förbjudna i området även om inget formellt skydd bildas. EU:s naturrestaureringsförordning, avskogningsförordning och förnybartdirektiv kan komma att innebära nya krav på markägare och myndigheter att förhålla sig till, vilket behöver klargöras i svensk kontext. Hänvisning till rättsakterna framgår i avsnitt 1.3.

I undantagsfall kan myndigheten fatta beslut om formellt skydd utan markägarens medgivande, se avsnitt 3.4.

3.1.4 Skyddsprocesser bör ske i god dialog

Myndigheterna strävar efter en god dialog baserad på ömsesidig tillit, öppenhet och respekt. Myndigheterna tar tillvara markägarnas engagemang för naturvård och ger dem möjlighet att delta aktivt i skyddsprocessen. I dialogen mellan markägare och myndighet är det viktigt att myndigheten sätter sig in i markägarens situation. Det är även viktigt att markägaren får kännedom om områdets betydelse för Sveriges miljömål och internationella åtaganden och det gemensamma ansvaret att nå dessa. Dialogen ska vara inriktad på att hitta gemensamma lösningar så att naturvärden bevaras och kan förvaltas utan inskränkningar som är mer ingripande än nödvändigt för den enskilde. Avgränsningen av det område som skyddas formellt bör inte begränsa möjligheterna till nödvändig naturvårdande skötsel av området och

är därför en viktig del i dialogen. Markägarens möjlighet att ändra sig gällande inrättandet av ett formellt skydd under processen ska vara tydlig.

För ett kostnadseffektivt genomförande är det viktigt att myndigheter och markägare strävar efter att undvika parallellt pågående avverkningsärenden när det förs en dialog om formellt skydd. Myndigheterna bör ge markägaren tid att böttna i en inriktning som kan ligga till grund för en förutsägbarhet i processen.

3.1.5 Myndigheterna är lyhörda om val av skyddsform

Myndigheterna bör vara lyhörda för markägarens önskemål om bevarandeform, inom de ramar som respektive skyddsform sätter och utifrån det syfte som ett formellt skydd av området ska uppnå. Ibland kan områdets naturvärden vara hotade av annan exploatering som inte en frivillig avsättning eller naturvårdsavtal skyddar emot, vilket myndigheten behöver beakta och ha dialog med markägaren om. Tydlig information om vad de olika skyddsformerna innebär ger markägare bättre möjlighet att förstå innebörden av olika bevarandeformer. För att kunna beskriva alternativen för markägaren behöver handläggare på länsstyrelserna och Skogsstyrelsen ha kunskap om varandras formella skyddsformer.

För att bevara och utveckla naturvärdena i de områden som hyser naturvärden är det även viktigt att områdena kan ges en god förvaltning. Behov av naturvårdande skötselåtgärder och avgränsningen av det område som skyddas formellt är därför viktiga delar i dialogen om möjlig skyddsform.

Lagstiftningens ramar samt strategiskt viktiga skillnader mellan de formella skyddsformerna beskrivs i avsnitt 8.1.

3.2 Markägare och myndigheterna har gemensamt ansvar för att bevara höga naturvärden

I skogsutredningen gjordes bedömningen att det behövs incitament för markägare att bedriva naturvård och att bevara och skapa naturvärden för att Sverige ska kunna uppnå miljömålen.²⁰ Ett sådant incitament bedömdes vara att införa ett arbetssätt vid formellt skydd av skog som är baserat på frivillighet och markägarinitiativ. Det ansvar som sektorn tagit genom frivilliga avsättningar kompletteras därmed, enligt utredningen, med ett ansvar även för att aktivt bidra till det formella skyddet.

I detta avsnitt beskrivs vilken inriktning arbete med frivilligt formellt skydd bör ha för att underlätta för markägarna att dels ta ansvar för att bidra till det formella skyddet och för att dels komplettera det formella skyddet med frivilliga avsättningar. I detta avsnitt beskrivs även myndigheternas ansvar att tillhandahålla kunskapsunderlag till markägarna. Gruppen av markägare skiljer sig mycket åt och har olika förutsättningar att ha och ta fram kunskapsunderlag om sin skog. För att underlätta för enskilda markägare att ta sin roll i det frivilliga formella skyddet är den samverkan mellan skogliga aktörer och myndigheter kring information som beskrivs i avsnitt 3.3 en viktig förutsättning.

---

²⁰ SOU 2020:73 s 601

3.2.1 Markägares kunskap om att bevara naturvärden är viktig

Markägare har ansvar för att känna till vilka naturvärden som finns på den egna fastigheten. Myndigheterna har tillsammans med universitet och högskolor samt forskningsinstitut, kunskapscentra med flera ansvar för att ta fram tydliga och lättillgängliga kunskaps- och kartunderlag om naturvärden. Markägare och verksamhetsutövare har också ett ansvar för att vid behov ta fram ytterligare kunskapsunderlag för att kunna bedriva sin verksamhet i enlighet med gällande bestämmelser.²¹

MARKÄGARE SKA LÄTT KUNNA HITTA INFORMATION

Tillgång till tydlig information om naturvärden och sätt att bevara dem på är ett viktigt stöd för att markägare ska kunna ta sitt ansvar för bevarande. Det ska vara lätt att ta reda på vilka skogstyper som är prioriterade för formellt skydd och var dessa finns.

Sedan länge har myndigheterna tillsammans med universitet och högskolor samt forskningsinstitut, kunskapscentra med flera tagit fram tydliga och lättillgängliga kunskaps- och kartunderlag om naturvärden. Många av dessa underlag om natur- och kulturmiljövärden finns till exempel på myndigheternas webbplatser.

Myndigheterna behöver arbeta proaktivt med formellt skydd och ta ansvar för att tillgängliggöra information om exempelvis vilka skogstyper som är prioriterade för formellt skydd liksom vilka bevarandeformer som står till buds. På så vis kan markägare informera sig om sina handlingsalternativ och vid intresse ta initiativ till formellt skydd, se avsnitt 3.2.2. Dessa kunskapsunderlag kan även förebygga att skyddsvärda områden anmäls för avverkning och att skyddsärenden därmed initieras av myndigheterna på grund av ett akut hot mot området naturvärden.

För att underlätta för markägare att hitta information bör skogliga aktörer och myndigheter samverka kring att sprida information och riktade informationsinsatser, vilket beskrivs i avsnitt 3.3.1 och 3.3.2.

MARKÄGARE BÖR FÅ STÖD I BEVARANDEARBETET

Skogliga aktörer, i första hand markägarorganisationer och virkesinköpande företag, och myndigheter som möter markägaren bör stötta markägaren i att ta ett informerat beslut om bevarande av naturvärden på sin fastighet. Skogliga aktörer, inklusive representanter för rennäringen där det är relevant, kan genom samverkan utbyta kunskap och erfarenheter och på så sätt öka sin förmåga att ge markägare stöd i bevarandearbetet.

Dialogen med markägare kan handla om var markägare hittar information om höga naturvärden, vilka skyddsformer och ekonomiska förutsättningar som finns för att bevara höga naturvärden och hur processen för de olika bevarandeformerna ser ut.

---

²¹ 2 kap. 2 § miljöbalken.

3.2.2 Skyddsprocesser med enskilda markägare bör inledas med en intresseanmälan

Skyddsprocessen för enskilda markägare bör inledas med att markägaren lämnar in en intresseanmälan om formellt skydd. Att intresset för formellt skydd kommer från markägaren kan ha betydelse för hur markägaren upplever frivilligheten i processen.

Det ska vara lätt för markägare att anmäla intresse och att skapa sig en uppfattning om ett område ligger i linje med myndigheternas prioriteringar och därmed kan bli föremål för formellt skydd. Myndigheterna behöver, gärna tillsammans med skogliga aktörer, vara aktiva med att informera markägare om möjligheten till formellt skydd i prioriterade områden, se avsnitt 3.3.2. Myndigheterna bör som följd av en intresseanmälan från en markägare informera kringliggande markägare som berörs av det skyddsvärda området och efterhöra dessa markägares intresse för formellt skydd.

3.2.3 Myndigheterna och markägare med stora skogsinnehav bör föra dialog om bevarande

Skogsbolag, andra markägare med stora skogsinnehav och myndigheterna bör samverka om formellt skydd. Syftet med samverkan bör vara att ge förutsättningar för ett gemensamt strategiskt naturvårdsarbete.

Skogsnäringen förväntas ta ansvar för bevarande av höga naturvärden genom sektorsansvaret. En väsentlig andel av skogsnäringen bedriver sitt skogsbruk i enlighet med FSC- respektive PEFC-standarder. I sektorsansvaret ingår utöver bevarande av höga naturvärden även hänsyn till bland annat friluftslivs- och kulturmiljövärden samt rennäringen.

Samtidigt finns det områden även inom dessa markägares innehav där det kan vara lämpligt att myndigheterna bildar formellt skydd, till exempel för att bibehålla stora sammanhängande områden med höga naturvärden. I dialogen är det lämpligt att identifiera vilka områden som bör skyddas formellt och inom vilka områden markägarna bör fortsätta att ta ett eget ansvar för att bevara naturvärdena. Dialogen bör inriktas både på vilka formella skyddsprocesser som kan ske i närtid och vad som kan uppnås tillsammans på längre sikt. I dialogen får gärna klargöras för vilka områden som markägaren är intresserad av formellt skydd, vilket kan likställas med en intresseanmälan. I dialogen kan även klargöras för vilka områden som myndigheterna bedömer att markägarens medgivande inte är nödvändigt enligt avsnitt 3.4. Dialogen sker i första hand mellan länsstyrelser och markägare med stora skogsinnehav, och för markägare med innehav i flera län även med Naturvårdsverket.

Om markägare med större skogsinnehav delar med sig av information om var deras frivilliga avsättningar ligger och vad de innehåller bidrar det till och ger förutsättningar för att arbeta strategiskt tillsammans med att uppnå god skyddsnivå i värde-trakter, se avsnitt 4.3.2 och 5.3. Skogsbolagen har även möjlighet att bidra till den internationella rapporteringen, se avsnitt 3.2.5.

3.2.4 Myndigheterna kan ta initiativ till formellt skydd

Ambitionen är att öka andelen formella skydd som utgår från markägarens intresseanmälan. Myndigheterna behöver genomföra riktade informationsinsatser för att nå markägare vars skog ligger i landskapsavsnitt som prioriteras för formellt skydd,

se avsnitt 3.3.2. Sådana insatser bör genomföras tillsammans med skogliga aktörer när det är möjligt. Riktade informationsinsatser är en viktig del i ett strategiskt arbete med formellt skydd och för genomförande av strategin. Myndigheterna bör även upprätthålla en regelbunden dialog med markägare med stora skogsinnehav enligt avsnitt 3.2.3.

För att kunna tillvarata markägares intresseanmälningar på ett effektivt sätt behöver myndigheterna skapa utrymme genom att vara återhållsamma i vilka egna initiativ som tas. Myndigheterna bör som följd av en intresseanmälan från en markägare informera kringliggande markägare som berörs av det skyddsvärda området, om detta är prioriterat för formellt skydd, och efterhöra dessa markägares intresse för formellt skydd.

Även om ambitionen är att formellt skydd inleds med intresseanmälningar kan det även i fortsättningen finnas skäl för myndigheterna att ta initiativ till att inleda arbetet med formellt skydd för ett enskilt område genom att kontakta markägaren. Initiativet att kontakta markägaren kan till exempel behövas som följd av att myndigheterna har kännedom om skyddsvärda skogar som är av betydande vikt för att nå nationella mål och internationella åtaganden om biologisk mångfald. Det kan exempelvis vara om sådana skyddsvärda skogar hotas av avverkning eller hotas på annat sätt. Myndigheterna kan även behöva ta initiativ till formellt skydd i områden som enligt kapitel 6 bör ges ett formellt skydd.

Skyddsprocesser som inleds på initiativ av myndigheterna kan genom en god dialog resultera i ett medgivande till formellt skydd från markägaren. Därmed är en sådan process att betrakta som frivilligt formellt skydd.

3.2.5 Frivilliga avsättningar kompletterar det formella skyddet

En frivillig avsättning är enligt Skogsstyrelsens definition ett område med sammanhängande produktiv skogsmark för vilket markägare frivilligt fattat beslut om att åtgärder som kan skada dess naturvärde, kulturmiljövärde och/eller sociala värde inte ska utföras. Området ska finnas dokumenterat i plan eller annan handling.²²

FRIVILLIGA AVSÄTTNINGAR BÖR BEJAKAS

Strategin syftar till att det statliga formella skyddet ska bidra till att uppnå Sveriges miljö kvalitetsmål och internationella mål och åtaganden. Frivilliga avsättningar är inte ett formellt skydd. Det är en bevarandeform som kompletterar de formella skyddsformerna och bidrar också till att uppnå målen. En grundläggande utgångspunkt i strategin är att formellt skydd i huvudsak ska bygga på frivillighet från markägaren. Att markägare vill bevara områden med höga naturvärden i form av frivilliga avsättningar, även de som prioriterats för formellt skydd, är en viktig insats som staten bör bejaka.

Det innebär att myndigheterna i arbetet med formellt skydd har att förhålla sig till att markägare frivilligt avsätter områden. En svårighet för myndigheterna är dock att de frivilliga avsättningarna inte alltid är kända i förväg och att varaktigheten i markägares ställningstagande kan variera. Markägares möjlighet att genomföra

---

²² Skogsstyrelsen (2019)

naturvårdande skötsel, till exempel naturvårdsbränning, kan skifta. Ibland kan områdets naturvärden vara hotade av annan exploatering som inte markägaren har rådighet över. Detta är något som myndigheterna behöver ha dialog med markägaren om. Under vissa omständigheter kan det finnas skäl att inrätta ett formellt skydd trots att markägaren önskar att ta ett eget ansvar, se avsnitt 3.4.

DET ÄR POSITIVT ATT MARKÄGARE DELAR INFORMATION OM FRIVILLIGA AVSÄTTNINGAR

Om markägare delar med sig av information om var deras frivilliga avsättningar ligger och vad de innehåller bidrar det till och ger förutsättningar för ett gemensamt strategiskt naturvårdsarbete. Det har stor betydelse i dialogen om bevarande mellan myndigheterna och markägare med stora skogsinnehav, se avsnitt 3.2.3, samt för arbetet med att uppnå god skyddsnivå i värdestrakter, se avsnitt 4.3.2 och 5.3.

Större skogsbolag kan välja att redovisa frivilliga avsättningar i Naturvårdsverkets årliga rapportering till Europeiska miljöbyrån (EEA). Därmed blir dessa frivilliga avsättningar en viktig del av Sveriges internationella rapportering och bidrar till Sveriges måluppfyllelse av EU:s strategi om biologisk mångfald, se avsnitt 2.2.2. För enskilda skogsägare utvecklar Skogsstyrelsen en motsvarande funktion. Förutsättningen för att rapportera frivilliga avsättningar är att de uppfyller kriterier för OECM och att EEA-instruktion uppfylls, vilket bland annat innebär att området ska undantas långsiktigt, att det har dokumenterat höga värden för biologisk mångfald samt att geometri redovisas. Frivilliga avsättningar som rapporteras som OECM till EEA blir öppna data som går att ta del av och kan användas som ett kunskapsunderlag för berörda aktörer.

3.3 Skogliga aktörer och myndigheter har en förtroendefull samverkan

Den svenska skogspolitiken, med sektorsansvar och jämställda mål, kräver en förtroendefull samverkan mellan skogliga aktörer och myndigheter i arbetet med att bevara områden med höga naturvärden. Inom renskötselområdet omfattas även samverkan med representanter för samer och rennäringen i begreppet skogliga aktörer. I detta avsnitt redogörs övergripande för hur formerna för samverkan kan ske för formellt skydd och för samverkan kring information om formellt skydd.

Det utformade arbetssättet utgår från samhällsvetenskaplig forskning,²³ med särskilt fokus på vad som lägger grund för tillit och förtroende mellan aktörer.

3.3.1 Skogliga aktörer och myndigheter tar gemensamt ansvar för att sprida information

Skogliga aktörer, i första hand markägarorganisationer och virkesinköpande företag, och myndigheter bör ta ett gemensamt ansvar för att kontinuerligt sprida information till markägare inom sina respektive informationskanaler eller på annat lämpligt sätt som man gemensamt kommer överens om. Syftet är att stötta markägare i att ta ett

---

²³ Bl.a. Westin och Hellquist (2023), Ernits (2022), Johansson, Bjärstig och Sandström (2020)

informerat beslut om sin fastighet, att markägare känner till att de kan ta initiativ till formellt skydd och hur de kan lämna in en intresseanmälan.

Informationen bör innehålla uppgifter om vad som kännetecknar områden med höga naturvärden, vilka naturvärden och skogstyper som är prioriterade för formellt skydd och hur markägare kan göra en intresseanmälan om formellt skydd. Det bör också framgå vilka formella skyddsformer som finns och vad de innebär gällande varaktighet, förvaltning, ersättningsnivå och begränsning i brukandet. Möjligheten att under pågående skyddsprocess i vissa situationer få ersättning via ett väntansavtal bör också framgå, se avsnitt 9.3.

I fjällregionen är det av vikt att informera om att det finns ett särskilt utformat naturvårdsavtal, se avsnitt 7.5.1.

3.3.2 Skogliga aktörer och myndigheter genomför riktade informationsinsatser

Myndigheterna bör tillsammans med skogliga aktörer, i första hand markägarorganisationer och virkesinköpande företag, vid behov genomföra riktade informationsinsatser för att nå markägare vars fastigheter hyser naturvärden som är prioriterade för formellt skydd. Syftet är att dessa markägare får kunskap om det och uppmärksammas på möjligheten att göra en intresseanmälan. Insatserna ska bidra till att markägarnas intresseanmälningar ligger i linje med gällande prioriteringar och därmed är relevanta för formellt skydd. Möjligheten att väcka markägares intresse förväntas öka om informationsinsatserna genomförs gemensamt.

Skogliga aktörer och myndigheterna får genom återkommande samverkan på nationell och lokal nivå en gemensam bild av vilka naturvärden som är prioriterade för formellt skydd i länet. De riktade informationsinsatserna bör framför allt fokusera på de särskilt prioriterade skogstyper och prioriterade värdestrakter som framgår i avsnitt 5.3.

Myndigheterna följer upp och analyserar inkomna intresseanmälningar för att gemensamt med aktörerna dra lärdom om behov av och utformning av riktade informationsinsatser.

3.3.3 Skogliga aktörer och myndigheter samverkar nationellt och regionalt

Samverkan mellan skogliga aktörer och myndigheter på nationell och regional nivå är en förutsättning för att nå syftet med strategin. Samverkansarbetet kan med fördel ske inom befintliga strukturer och kontaktytor om det är förenligt med syftet för samverkan.

Samverkan bör bedrivas mellan

- myndigheter och skogliga aktörer på nationell nivå om övergripande frågor,
- länsstyrelsen, Skogsstyrelsen och skogliga aktörer på regional nivå om det regionala genomförandet. I relevanta län bör även representanter för rennäringsen involveras,
- myndigheterna om ett likvärdigt genomförande i hela landet,
- länsstyrelsen, Naturvårdsverket och markägare med stora skogsinnehav om ett effektivt och transparent arbete på landskapsnivå.

Hur samverkan kan användas som ett verktyg för att genomföra strategin utvecklas i avsnitt 10.1.3. Samverkan mellan markägare med stora markinnehav och myndigheter beskrivs närmare i avsnitt 3.2.3.

3.4 Avsteg från frivillighet bör ske mer restriktivt

Utgångspunkten i strategin är att formellt skydd inte ska inrättas utan markägarens medgivande. Miljöbalken har inte ändrats, utan det är myndigheternas tillämpning av arbetssättet med frivilligt formellt skydd som har utvecklats. Det innebär att myndigheterna bör vara restriktiva med att fatta beslut om formellt skydd om markägare och myndighet inte är överens om det. Det finns dock situationer då undantag från frivilligheten kan göras.²⁴

I syfte att åstadkomma en restriktiv och enhetlig tillämpning följer i avsnitt 3.4.1 och 3.4.2 en redogörelse för i vilka situationer det enligt strategin kan vara befogat med undantag från frivilligheten. I respektive avsnitt framgår närmare hur myndigheterna bör bedöma om det är befogat att tillämpa undantag från frivillighet och hur markägares erbjudande om frivilliga avsättningar bör hanteras.

Även i de fall där undantag från markägarens medgivande är motiverat bör myndigheternas utgångspunkt vara att söka träffa en överenskommelse om ersättning med markägaren innan det formella beslutet om områdesskydd fattas.

3.4.1 Ekonomiskt motiverade undantag och pågående ärenden

I detta avsnitt beskrivs undantag som omfattar områden där markägaren redan erhållit ersättning samt områden där arbete med formellt skydd påbörjades innan februari 2023. Här handlar det om att hushålla med statens redan investerade medel.

UNDANTAG FÖR OMRÅDEN DÄR MYNDIGHETERNA ERSATT MARKÄGAREN

I avsnitt 6.1 framgår att områden bör ges ett formellt skydd där myndigheterna till följd av ett förbud eller nekat tillstånd till avverkning har ersatt markägaren på motsvarande ersättningsnivå som vid ett formellt skydd. I nedanstående tre fall är ett beslut om formellt skydd därmed motiverat även om markägaren varaktigt, exempelvis genom en frivillig avsättning, åtar sig att bevara området:

- För områden där myndigheterna förbjudit avverkning med stöd av 12 kap. 6 § miljöbalken och där ersättning har utbetalats.
- För områden där markägare har nekats tillstånd till avverkning ovan gränsen för fjällnära skog och där ersättning har utbetalats.
- För områden där markägare med stöd av 7 kap. 28 a–29 b §§ miljöbalken nekats tillstånd till avverkning som kan skada naturvärden i utpekade Natura 2000-områden och där ersättning har utbetalats.

---

²⁴ Notera att intresseavvägningen mellan det enskilda och det allmänna intresset alltid ska göras i varje enskilt fall enligt 7 kap. 25 § miljöbalken, se vidare avsnitt 1.3.

Det huvudsakliga skälet för att inrätta formellt skydd i dessa tre fall är en god hushållning av statens medel. Förbud mot avverkning och nekat tillstånd till avverkning ger inte ett fullgott skydd av områdets naturvärden samtidigt som den intrångsersättning myndigheterna ersatt markägaren normalt motsvarar den ersättning myndigheterna ger markägaren vid bildandet av ett områdesskydd. Ett formellt skydd säkerställer att andra skogsbruksåtgärder eller annan markanvändning som kan skada naturmiljön inte är tillåtna samt möjliggör att nödvändig förvaltning kan ske. Till det kan tilläggas att det oftast rör områden som sammanfaller med åtaganden enligt art- och habitatdirektivet, om att bibehålla och återställa gynnsam bevarandestatus för naturtyper och arter.

PÅGÅENDE ÄRENDEN SOM INLEDDES INNAN FEBRUARI 2023

Frivilligt formellt skydd som arbets sätt tillämpas så långt som möjligt även för ärenden om bildande av formellt skydd som påbörjades innan februari 2023 och som fortfarande pågår.

Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket fastställde 2023 preliminära riktlinjer för arbete med pågående och nya ärenden om formellt skydd med frivilligt skydd som det huvudsakliga arbets sättet.²⁵ I handläggningen av ärenden som påbörjades innan 2023 har inte frivillighet funnits med som en grundläggande utgångspunkt för arbetet.

För en god hushållning av statens resurser behöver den redan gjorda investeringen genom träffade överenskommelser för delar av det tilltänkta skyddade området tas tillvara. Det kan innebära att myndigheterna fattar beslut om formellt skydd utan medgivande från kvarvarande markägare. Myndigheterna bör göra en bedömning av kvarvarande delars angelägenhetsgrad och betydelse för en långsiktig och funktionell förvaltning av det formellt skyddade området. I det sistnämnda ingår även att bedöma om frivillig avsättning är lämpligt om markägare uttrycker önskemål om det.

3.4.2 Undantag för internationella åtaganden

I detta avsnitt beskrivs undantag som omfattar områden som bör skyddas formellt till följd av Sveriges internationella åtaganden. Här ingår utpekade Natura 2000-områden, där myndigheterna har en skyldighet att vidta nödvändiga åtgärder, men även andra områden som hyser naturvärden av internationell betydelse att bevara.

NATURA 2000-OMRÅDEN

Undantag från frivilligt formellt skydd kan göras för områden som ingår i förteckningen av utpekade Natura 2000-områden enligt 7 kap. 27 § miljöbalken och som är i behov av ytterligare formellt skydd för att behålla eller uppnå gynnsam bevarandestatus. Detta eftersom skyddsarbetet ska prioriteras för de förtecknade Natura 2000-områdena och myndigheterna inom ramen för sina respektive ansvarsområden ska vidta de åtgärder som krävs för att bibehålla eller återställa bevarandestatusen för utpekade naturtyper och arter i Natura 2000-områden.²⁶ Det innebär att det

²⁵ Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen (2023a)

²⁶ 7 kap. 27 § tredje stycket miljöbalken och 16 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

utifrån ett internationellt åtagande finns ett konkret krav på skydd av ett specifikt område. Verksamheter eller åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i Natura 2000-områden kräver tillstånd, men för en ändamålsenlig förvaltning av området kan ytterligare formellt skydd krävas.²⁷ I begreppet ändamålsenlig förvaltning ingår behov av återkommande skötsel och restaureringsåtgärder, som till exempel att återställa hydrologin eller hålla tillbaka igenväxning av gran i ädellövskogar.

Om markägaren vill åta sig att bevara områdets naturvärden varaktigt på ett sätt som tillgodoser behovet av ett ytterligare skydd, exempelvis genom en frivillig avsättning, behöver myndigheten ta ställning till om detta är förenligt med möjligheten att uppnå områdets bevarandemål. Myndigheternas bedömning av om en frivillig avsättning är att anse som ett tillräckligt skydd beskrivs närmare i avsnitt 3.4.3 nedan. Vad som särskilt behöver beaktas i Natura 2000-områden framgår här.

I de fall där bevarandemålen bedöms kunna uppnås i frånvaro av skogsbruksåtgärder bör i regel frivilliga avsättningar i kombination med det skydd som finns genom tillståndsprövningen i 7 kap. 28 a–b §§ miljöbalken vara tillräckligt. Myndigheterna bör i dessa situationer avstå från att införa ytterligare formellt skydd.

Om det däremot krävs mer än frånvaro av skogsbruksåtgärder för att uppnå bevarandemålen,²⁸ exempelvis skapa mer blöt skog eller död ved, kan länsstyrelsen utforska möjligheterna att skriva skötselavtal med markägaren som ett komplement till den frivilliga avsättningen. Det förutsätter att markägaren är villig att vidta de nödvändiga skötselåtgärderna. Markägaren behöver kunna påvisa kunskap om områdets höga naturvärden och hur dessa värden ska skötas genom dokumentation i skogsbruksplan eller annan handling. Finns inte dessa förutsättningar utgör det skäl för ytterligare formellt skydd även när markägaren önskar göra en frivillig avsättning.

INTERNATIONELLA ÅTAGANDEN UTÖVER NATURA 2000-OMRÅDEN

Till följd av internationella åtaganden har Sverige ansvar för att bevara, utveckla och förvalta vissa områden eller naturtyper.²⁹ För att Sverige ska klara sina internationella åtaganden kan det, utöver Natura 2000-områden, finnas behov för myndigheterna att besluta om formellt skydd för vissa miljöer även utan markägares medgivande.

För att motivera ett undantag från frivillighet behöver området hysa naturvärden av internationell betydelse att bevara, även om det inte finns något strikt krav på skydd av det specifika området. Det innebär att området i huvudsak har höga naturvärden, att de utgörs av en skogstyp som Sverige har ansvar för att bibehålla eller upprätthålla gynnsam bevarandestatus för och att området ur bevarandeperspektiv har ett strategiskt viktigt geografiskt läge. Sammantaget bör ett sådant område bedömas vara av betydande vikt att skydda formellt för att bibehålla naturtypen och dess biologiska mångfald eller för att vända en negativ trend för naturtypen.

---

²⁷ 7 kap. 28 a–29 §§ miljöbalken.

²⁸ 16 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

²⁹ De i sammanhanget mest relevanta åtaganden följer av Art- och habitatdirektivet, fågeldirektivet, CBD, Avskogningsförordningen, Naturrestaureringsförordningen och Förnybarhetsdirektivet. När det gäller Avskogningsförordningen, Naturrestaureringsförordningen och Förnybarhetsdirektivet pågår arbete med att klargöra vilka krav dessa innebär i svensk kontext.

I det enskilda fallet kan det till exempel gälla skogsområden med mycket höga beståndskvaliteter och med rikliga förekomster av rödlistade arter, för skogstypen mycket artrika områden eller förekomst av unika arter av internationellt intresse där området också bedöms vara av stor vikt och har ett strategiskt geografiskt läge för att bibehålla arterna långsiktigt.³⁰ De stora sammanhängande fjällnaturskogarna är av internationellt intresse att bevara, se avsnitt 7.2.2. De särskilt prioriterade skogstyperna som framgår i avsnitt 5.3 och bilaga 2 är utvalda för att Sverige har ett extra ansvar för bevarande av dessa ur ett internationellt perspektiv. Samtidigt bör frivillighet vara en utgångspunkt även i exempelvis fjällregionen eller i ett landskapsavsnitt där en särskilt prioriterad skogstyp förekommer. Det innebär att myndigheterna behöver bedöma vilka enskilda områden som är av sådan betydande vikt att skydda formellt att det är befogat med undantag från frivillighet.

För att bevara och utveckla naturvärdena i de områden där undantag från frivillighet bedöms befogat är det även viktigt att området kan ges en god förvaltning. Undantag från markägares medgivande kan därför behövas även för att möjliggöra en lämplig och långsiktig förvaltning av bevarandevärdena. Avgränsningen av det område som skyddas formellt bör inte begränsa möjligheterna till att upprätthålla en nödvändig skötsel. Det gäller exempelvis avgränsning av områden där naturvårdsbränning, återställning av hydrologin eller bete med tamboskap i skog bedöms som nödvändig för att upprätthålla de höga värden som det formella skyddet syftar till att bevara.

Strategin lämnar öppet för att krav på bevarande, även om markägare inte ger sitt medgivande, kan bli nödvändigt till följd av EU:s naturrestaureringsförordning, förnybartdirektivet och avskogningsförordningen. Innan det klargjorts vad rättsakterna innebär i svensk kontext går det inte att närmare precisera eventuella undantag från frivilligt formellt skydd i strategin. Hänvisning till rättsakterna framgår i avsnitt 1.3.

Även om Sverige har ett internationellt ansvar att bevara och förvalta vissa områden behöver det inte alltid ske genom formellt skydd. Om markägaren vill åta sig att bevara områdets naturvärden varaktigt på ett sätt som tillgodoser bevarande av naturvärdet behöver myndigheten ta ställning till om det är möjligt för markägaren att vidta de åtgärder som krävs för att uppnå det som följer av det internationella åtagandet.

I de fall där syftet bedöms uppnås i frånvaro av skogsbruksåtgärder bör i regel frivilliga avsättningar kunna utgöra ett alternativ till formellt skydd. Myndighetens bedömning om en frivillig avsättning är att anse som ett tillräckligt skydd beskrivs närmare i avsnitt 3.4.3 nedan.

Om det krävs mer än frånvaro av skogsbruksåtgärder för att uppnå syftet med det internationella åtagandet behöver myndigheten säkerställa att markägaren har kunskap och för avsikt att utföra nödvändig skötsel inom ramen för sitt eget åtagande.

---

³⁰ CBD, Areas of particular importance for biodiversity and ecosystem functions and services

3.4.3 Bedömning av frivillig avsättning i områden där undantagsmöjlighet är befogat

I avsnitt 3.4.1 och 3.4.2 ovan framgår om och när en frivillig avsättning eller motsvarande skulle kunna vara möjligt även där myndigheterna kan tillämpa undantag från frivillighet.

Vid bedömning om en frivillig avsättning är att anse som ett tillräckligt skydd för området är det av betydelse om den frivilliga avsättningen är inrapporterad som OECM till EEA.

Att den frivilliga avsättningen är rapporterad som OECM till EEA, se avsnitt 3.2.5, innebär bland annat att området är avsatt för bevarande långsiktigt, att det har dokumenterat höga värden för biologisk mångfald samt att en geometri för området redovisas. En inrapporterad frivillig avsättning bör ses som en form av intyg om markägarens avsikt att bevara områdets naturvärden långsiktigt.

I de fall det inte finns möjlighet för enskild markägare att rapportera sin frivilliga avsättning som OECM, se avsnitt 3.2.5, behöver myndigheterna bedöma om likartade kriterier är uppfyllda. Det innebär att den frivilliga avsättningen finns dokumenterad i skogsbruksplan eller annan handling där området är geografiskt avgränsat och långsiktig målsättning med området framgår. Myndigheterna bör även tydliggöra att det finns en förväntan att den frivilliga avsättningen rapporteras som OECM när möjligheten finns.

DOKUMENTERA FRIVILLIG AVSÄTTNING VID UNDANTAGSMÖJLIGHET

I ärenden där det finns motiv att göra undantag från markägarens medgivande utifrån internationella åtaganden och Natura 2000-områden men där markägaren vill åta sig att bevara områdets naturvärden varaktigt på ett sätt som motsvarar ett formellt skydd, behöver myndigheten få ta del av markägarens dokumentation av den frivilliga avsättningen för att göra den bedömning som framgår ovan. I de fall myndigheten bedömer att det är möjligt att avsluta en process om formellt skydd för att markägaren åtar sig att bevara området som en frivillig avsättning enligt ovanstående, bör detta dokumenteras i myndighetens ärende.

4. Urval av områden

Detta kapitel beskriver strategiska utgångspunkter för urval av områden för att nå de nationella och internationella mål om bevarande av biologisk mångfald som arbetet med formellt skydd av skog utgår ifrån, och som beskrivs i kapitel 2. Men det framgår även att det finns några andra utgångspunkter som motiverar ett formellt skydd, se avsnitt 4.5. Myndigheternas resurser är begränsade och därför behövs en prioritering av vilka skogsbiologiska värdekärnor som bör skyddas formellt först och en avvägning mellan dessa olika behov av formellt skydd. Sammantaget beskriver kapitel 4, 5 och 6 hur urval och prioritering av områden för formellt skydd sker. Myndigheter som berörs av fjällregionen behöver även beakta kapitel 7.

Figur 2. Process för urval och prioritering. Illustrationen ger en överblick över hur urval och prioritering av områden för formellt skydd sker och som beskrivs i strategins kapitel 4, 5 och 6. Markägare eller myndigheter kan ta initiativ till formellt skydd av ett skogsområde. Myndigheterna gör sedan en stegvis bedömning som visar om formellt skydd kan vara aktuellt för att bevara naturvärdena i skogsområdet. Myndigheternas resurser ger yttre ramar för i vilken omfattning formellt skydd kan inrättas. Om de skogar som myndigheterna bedömer är aktuella för formellt skydd sedan får ett formellt skydd beror på den fortsatta dialogen med markägaren, se kapitel 3.

4.1 Den värdebaserade ansatsen utgör grunden

En värdebaserad ansats ligger till grund för vilka områden som prioriteras för formellt skydd. Det innebär att arbetet med formellt skydd utgår från skogar med befintliga höga naturvärden. Dessa värden kan ha uppstått till följd av en längre tids frånvaro av mänskliga aktiviteter men även till följd av äldre tiders hävd och att denna hävd fortfarande upprätthålls, exempelvis genom skogsbete. Urvalet av områden tar sin utgångspunkt i naturvårdsbiologisk forskning och utgår från tre grundprinciper:³¹

- Högt naturvärde på beståndsnivå.
- Hög grad av långsiktig funktionalitet.
- Prioriterade skogstyper.

För att nå nationella och internationella mål om bevarande av biologisk mångfald på ett kostnadseffektivt och långsiktigt sätt är urvalet av områden inriktat på de mest skyddsvärda skogarna. Ett sådant urval bidrar till att de resurser som staten investerar i formellt skydd av skog ger största möjliga nytta i arbetet med att nå de beslutade miljömålen samt till att leva upp till internationella åtaganden.

4.2 Skogsbiologiska värdekärnor är utgångspunkten för formellt skydd

En skogsbiologisk värdekärna är ett sammanhängande skogsområde, som med avseende på beståndsstruktur och artdata samt markanvändningshistorik har bedömts ha stor betydelse för rödlistade arter, fridlysta arter, signalarter och andra skyddsvärda arter. Formellt skydd bör i de allra flesta fall utgå från skogsbiologiska värdekärnor. Dessa bör för att vara aktuella för formellt skydd uppnå minst 3 hektar i alpin, nordboreal och sydboreal region, minst 2 hektar i boreonemoral region och minst 1 hektar i nemoral region. I detta avsnitt beskriver vi vad det innebär.

4.2.1 Skydd av befintliga värdekärnor före utvecklingsmarker

Det är viktigt att bevara befintliga värdekärnor före utvecklingsmarker. Det tar lång tid för de flesta typer av skogsbiologiska värdekärnor att bildas med dess sammansättning av arter och strukturer, såsom gamla träd och grov död ved. Många typer av skogsbiologiska värdekärnor går sannolikt inte att återskapa inom överskådlig tid om de väl har förstörts.³² Skogsbruksåtgärder i skogsbiologiska värdekärnor kan snabbt göra att arter och strukturer försvinner för lång tid, exempelvis kan värdefulla svampsamhällen gå förlorade vid avverkning och markberedning. På motsvarande sätt kan de skogsbiologiska bevarandevärdena gå förlorade om de naturliga störningarna saknas eller om den historiska markanvändningen i form av bete

³¹ Bl a Angelstam et al (2020), Hanski (2011), Angelstam et al (2010), Appelqvist och Löfgren (2005)

³² Skogsstyrelsen (2022)

eller lövtäkt upphör. Det bedöms vara mer kostnadseffektivt att bevara befintliga värden jämfört med att bevara utvecklingsmarker. Utvecklingsmarker kanske utvecklar naturvärden först på lång sikt, men det kan också saknas förutsättningar att återfå motsvarande höga värden.

4.2.2 Vissa värdekärnor behöver utvecklingsmark för att behålla och utveckla sina värden

Strategins huvudinriktning är att formellt skydd inriktas på skydd av befintliga skogsbiologiska värdekärnor. Men i de formella skydd som bildas kan en viss andel utvecklingsmark eller skyddszon behöva ingå för att få funktionell avgränsning som möjliggör en långsiktig förvaltning och för att säkra mindre värdekärnor i behov av förstärkning av anslutande mark. För vissa akut hotade skogstyper, som är av särskild betydelse för miljömålen, kan det också vara kostnadseffektivt att inkludera utvecklingsmarker. Det kan till exempel röra sig om ädellövskogstyper i södra Sverige där stora värdekärnor saknas helt och konnektiviteten mellan värdekärnor är dålig.

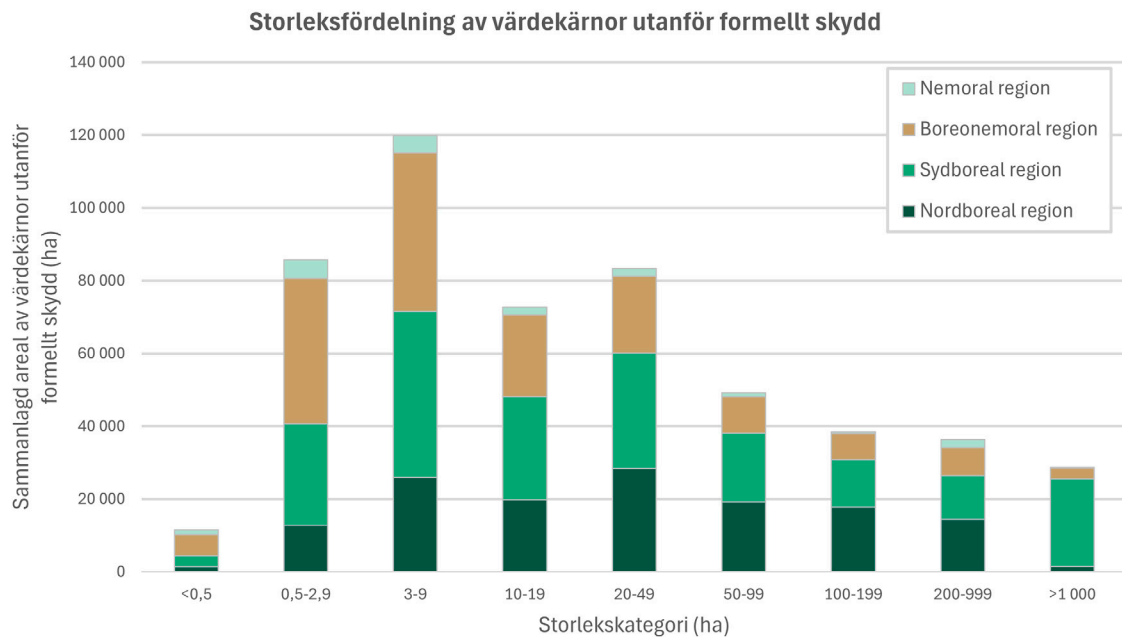
4.2.3 Värdekärnor behöver förvaltas för att bibehålla sina värden

En långsiktig och funktionell förvaltning av området är en förutsättning för att områdets naturvärden ska ha möjlighet att bestå. I begreppet funktionell förvaltning ingår såväl ställningstagande om fri utveckling som ställningstagande om att skötselåtgärder behöver utföras, samt att det formellt skyddade området har en avgränsning som möjliggör nödvändiga skötselåtgärder. Det innebär att vid urval av område för formellt skydd behöver myndigheterna göra en bedömning om områdets avgränsning gör det möjligt att genomföra en långsiktig förvaltning. Det gäller exempelvis avgränsning av områden där naturvårdsbränning, återställning av hydrologin eller bete med tamboskap i skog är nödvändigt för att upprätthålla de höga värden som det formella skyddet syftar till att bevara.

Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen ger i Natur- och kulturvårdande skötsel av skog – Nationell strategi för skötsel av formellt skyddade och frivilligt avsatta skogar till 2030, inriktningen för naturvårdande skötsel av områden med höga naturvärden.

4.3 Områdets storlek och läge i landskapet har betydelse för funktionalitet

Områdenas storlek och läge i landskapet har betydelse för det formella skyddets bidrag till bevarande av biologisk mångfald. Storleksfördelningen skiljer sig åt i olika delar av landet, och påverkar därmed inriktningen för det regionala arbetet med formellt skydd. I detta avsnitt beskriver vi vad storleksfördelningen innebär för den långsiktiga funktionaliteten rörande mängd livsmiljöer och konnektiviteten mellan dessa.

Figur 3. Storleksfördelning av kända skogsbiologiska värdekärnor. Figuren visar storleksfördelningen av kända skogsbiologiska värdekärnor år 2021 som ligger utanför formellt skyddad skog tom maj 2024 (underlag från Metria 2024, Naturvårdsverket dnr NV-10724-22). Drygt 18 procent av den totala arealen utgörs av värdekärnor upp till 2,9 hektar, och drygt 40 procent av värdekärnor upp till 9 hektar. Skogsbruket bedöms ha huvudansvaret för att en stor del av dessa mindre värdekärnor bevaras som frivilliga avsättningar i linje med den svenska skogspolitiken rörande aktörers bidrag och ansvar för naturvård i skogen, se avsnitt 1.3. Värdekärnorna kan redan ingå i befintliga frivilliga avsättningar men detta har inte varit möjligt att analysera närmare.

4.3.1 Stora områden och kluster ökar förutsättningen att bevara värdena

Stora skogsbiologiska värdekärnor är biologiskt mer värdefulla än små, om förhållandena i övrigt är likvärdiga. Större områden påverkas mindre än små områden av kanteffekter och kan hålla större populationer av sällsynta och hotade arter. Inom stora sammanhängande områden finns en större variation av lokalklimat, vilket gör det enklare för arter att hitta lämpliga livsmiljöer. Detta innebär även en mindre risk för utdöende av rent slumpmässiga anledningar. Dessutom minskar risken för att arter slås ut vid lokala störningar.³³ Flera mindre områden som ligger geografiskt nära varandra, så kallade kluster, kan till viss del fylla samma funktion som större områden. Därför är dessa viktiga att bevara.

Det finns däremot skogstyper som är naturligt små, till exempel källmiljöer, och där har storleken inte samma betydelse för området funktion. Men även här kan effekter av förändringar i omgivande miljö påverka negativt.

³³ Ranius et al. (2022)

4.3.2 Arbete med värdeetrakter ger långsiktig funktionalitet

Att geografiskt koncentrera insatser till värdeetrakter är ett kostnadseffektivt sätt att öka möjligheterna till långsiktig funktionalitet för skyddade områden och för skogslandskapet som helhet. Detta skapar förutsättningar för ett funktionellt bevarande av skyddsvärda skogar, prioriterade skogstyper och många rödlistade och andra arter med särskilda behov av hänsyn. Värdeetrakterna kan fungera som större ekologiskt sammanbundna system som förser skogslandskapet med viktiga livsmiljöer, funktioner och processer. Sådana insatser ökar möjligheten att långsiktigt bevara tillräckliga arealer av livsmiljöer som har ett ekologiskt samband och funktion. Det ger hotade arter förbättrade möjligheter till spridning.

ARBETE MED VÄRDETRAKTER

Länsstyrelserna har tillsammans med Skogsstyrelsen i länsvisa strategier identifierat var i länet det finns värdeetrakter. I varierande utsträckning finns behov av översyn av länets värdeetrakter. Det är viktigt att samtliga länsstyrelser och Skogsstyrelsens distrikt ansvarar för att se till att uppdaterade skikt över värdeetrakter finns så att prioriteringarna i det formella skyddet kan fungera som tänkt. Hur värdeetrakter bör avgränsas och ses över beskrivs närmare i bilaga 1. För att myndigheterna ska kunna analysera ekologiskt funktionella nätverk inom värdeetrakter har det stor betydelse om markägare delar med sig av information om frivilliga avsättningar.

GOD SKYDDSNIVÅ I VÄRDETRAKTER BEHÖVER UPPNÅS

Sedan mitten av 1990-talet har forskningen uppmärksammat tröskelvärden inom landskapsekologin.³⁴ Det har främst handlat om sambandet mellan mängden habitat och arternas förekomst, populationsstatus, eller långsiktiga fortlevnad i landskapet.³⁵ Ett tröskelvärde innebär ett icke-linjärt samband där populationens eller artsamhällets egenskaper förändras snabbt som en följd av en liten ändring i habitatmängden. Metapopulationsteorier förutsäger att det finns en minimimängd habitat under vilken en art inte kan fortleva i landskapet.³⁶ Långsiktigt skydd och en god skyddsnivå inom värdeetrakter är viktigt för att säkerställa ekologiskt funktionella skogslandskap inom olika skogstyper och artgrupper. Med god skyddsnivå avses här en nivå av långsiktigt bevarande som överstiger tröskelvärdena för de i trakten värdebärande skogstyperna och arterna.

Länsstyrelserna och Skogsstyrelsen bör regelbundet följa upp vilken andel skydd länets värdeetrakter har. I vissa värdeetrakter kan arbetet med formellt skydd tillsammans med kända frivilliga avsättningar ha uppnått en god skyddsnivå, och där kan ytterligare formellt skydd normalt prioriteras ned.

De värdeetrakter som ännu inte har uppnått god skyddsnivå men där det finns goda möjligheter att nå sådan till 2030, bör ges en högre prioritet i arbetet med formellt skydd. Kombinationen av att samhället har satsat mycket resurser men skyddet fortfarande kan antas ligga under tröskelvärden gör att mer skydd bör

³⁴ Bl a Andrén (1994), Lindenmayer & Luck (2005), Huggett (2005), Rompré et al (2010), Johnson (2013) och van der Hoek et al (2015)

³⁵ Skogsstyrelsen (2018)

³⁶ Lande (1987) och Ovaskainen & Hanski (2003)

vara prioriterat i värdeetrakter som kan nå god skyddsnivå. Därmed kan man åstadkomma en långsiktigt bestående funktion för biologisk mångfald. I avsnitt 5.3 framgår hur myndigheterna bör arbeta för att särskilt prioritera formellt skydd i dessa värdeetrakter.

4.3.3 Klimatförändringar bör beaktas vid bedömning av ett områdes funktionalitet

Den pågående klimatförändringen kommer att innebära förändrade levnadsbetingelser för växter, djur och svampar. Påverkan kan vara direkt genom exempelvis förändrade temperatur- och nederbördsmonster, eller indirekt genom förändrad markanvändning till följd av klimatförändringar. Hur olika arter och deras interaktioner kommer att påverkas av klimatförändringar är mycket komplext och svårbedömt. Det behövs ökad kunskap inom området innan samtliga dessa faktorer kan omhändertas i strategins poängmodell för prioritering.

Generellt har större sammanhängande skyddade områden och landskapsavsnitt med god konnektivitet mellan skyddade områden, rik biologisk mångfald och ändamålsenlig förvaltning en bättre förmåga att stå emot och återhämta sig från negativ påverkan från exempelvis klimatförändringar. Utöver det kan även områden med vissa egenskaper förväntas ha bättre förutsättningar att bidra till att bevara biologisk mångfald i ett förändrat klimat genom att fungera som potentiella klimatrefugier.³⁷ Det är exempelvis områden med sluttningar eller lodytor som lutar mot norr eller nordost, vilka är viktiga för bevarande av värmekänsliga arter i ett förändrat klimat. Områden med hydrologiska värden är också av särskild betydelse för att bevara värmekänsliga och torkkänsliga arter. Det rör främst raviner, kanjondalar, källpåverkade marker och utströmningsområden.

För att stärka det formella skyddets funktion i ett förändrat klimat bör dessa egenskaper beaktas när ett områdes funktionalitet bedöms.

4.4 Skogstyper med hög biologisk mångfald och stort skyddsbehov värderas högt

Det är viktigt att bedöma skyddsbehovet för olika skogstyper så att genomförandet blir kostnadseffektivt. De skogstyper som har störst betydelse för biologisk mångfald och som är mest hotade har också högst prioritet för formellt skydd. Avverkning är det mest påtagliga och akuta hotet, men igenväxning på grund av utebliven störning eller hävd utgör också ett hot som kan behöva hanteras genom formellt skydd. Detta gäller särskilt i de fall där ett formellt skydd är en förutsättning för att genomföra de skötsel- och restaureringsinsatser som krävs för att områdets biologiska värden långsiktigt ska bevaras.

De skogstyper som är prioriterade inom ramen för strategin tar sin utgångspunkt i EU:s naturvårdsdirektiv. Kända värdekärnor som utgörs av naturtyper enligt art- och habitatdirektivet och dessutom är produktiv skog, bör alltid betraktas som skyddsvärd skog. Bland dessa naturtyper bedöms dock vissa skogstyper som prioriterade och vissa som särskilt prioriterade. Dessa två kategorier är båda definierade

---

³⁷ Ranius et al. (2022)

och utvalda på grund av en kombination av särskilt höga naturvärden och särskilt stor hotbild. Hotbilden kan utgöras av avverkning, men även av utebliven hävd eller störning. Strategins prioriterade skogstyper anges i avsnitt 5.2.3. I avsnitt 5.3 beskrivs de särskilt prioriterade skogstyperna och i bilaga 2 beskrivs relationen mellan dessa två kategorier och art- och habitatdirektivets naturtyper.

Samtliga prioriterade skogstyper är även naturtyper enligt art- och habitatdirektivet. De särskilt prioriterade skogstyperna har extra stor betydelse för bevarande av biologisk mångfald. Detta eftersom de generellt har mycket stor andel rödlistade arter i förhållande till sin areal, exempelvis är cirka hälften av skogens rödlistade arter knutna till ädellövskog som bara utgör cirka en procent av den totala skogsarealen. Därutöver ingår även de stora sammanhängande fjällnatureskogarna bland de särskilt prioriterade skogstyperna. I avsnitt 7.3 om fjällregionen preciseras prioriteringar inom respektive utanför de stora sammanhängande fjällnatureskogarna. Bland de särskilt prioriterade skogstyperna ingår de skogstyper som Sverige rapporterat i utfästelser till EU, se avsnitt 2.2.2.

Samtliga av art- och habitatdirektivets naturtyper som inte har uppnått referensarealer, det vill säga den minsta areal som behövs för att långsiktigt bevara dess typiska strukturer och arter, är i behov av ytterligare bevarande. Det kan även behövas bevarandeåtgärder av vissa naturtyper för att hindra försämring. I det strategiska urvalet av vad som i första hand bör ges ett formellt skydd bör viktiga förekomster av prioriterade och i synnerhet särskilt prioriterade skogstyper värderas högst.

I skogar där värdekärnan utgörs av områden med en stor andel tydligt avgränsade impediment eller lågproduktiva skogar bör det formella skyddet prioriteras ned, eftersom dessa normalt inte ska brukas i enlighet med 13 a § skogsvårdslagen. I vissa fall kan däremot dessa skogar bidra med ovanliga och artrika miljöer samt värdefulla strukturer som stärker värdena i ett större skyddsvärt område, så som myrkanter, kalottberg och rasbranter. De kan då vara aktuella att inkludera i formellt skydd.

4.5 Avvägning mellan olika behov av formellt skydd av skog

I kapitel 6 framgår några fall där områden bör ges ett formellt skydd även om området inte alltid uppfyller grundprinciperna om skogsbiologisk värdekärna och lägsta storlekskrav, eller är högt prioriterade enligt de urvalsgrunder som framgått i detta kapitel och som utvecklas i kapitel 5. Hur avvägningen ska göras mellan områden som prioriteras enligt kapitel 5 och områden som beskrivs i kapitel 6 bör närmare framgå av myndigheternas handläggningsrutiner. I den årliga samverkan mellan myndigheterna, såväl nationellt som regionalt, bör turordning och prioritering i urval av olika typer av områden för formellt skydd liksom ansvarsfördelning mellan myndigheterna vara en fråga på dagordningen. Förutsättningarna för länsstyrelserna respektive för Skogsstyrelsen skiljer sig åt, eftersom de delvis förfogar över olika skyddsinstrument. Även myndigheternas anslag skiljer sig åt.

Det är viktigt att de områden som beskrivs i kapitel 6 ges ett formellt skydd inom en överskådlig tid. Samtidigt är det också viktigt att utifrån en värdebaserad ansats ta tillvara markägares intresseanmälan för formellt skydd och att färdigställa pågående ärenden, liksom att undvika att skyddsvärda och för formellt skydd prioriterade områden avverkas.

Hur svår avvägningen av behoven av formellt skydd kommer att vara skiljer sig åt mellan olika län. Mängden intresseanmälningar varierar mellan län och mellan myndigheter, liksom hotbilden mot de högst prioriterade naturvärdena. Endast en handfull länsstyrelser respektive Skogsstyrelsens distrikt behöver hantera områden där intrångsersättning betalats ut till följd av att avverkningstillstånd nekats ovan gränsen för fjällnära skog. För dessa län kan det dock vara ett betydande antal områden som behöver ges ett formellt skydd. Även antalet utpekade Natura 2000-områden som är i behov av ytterligare formellt skydd skiljer sig åt mellan län, liksom förekomst av områden med särskilt sällsynta fridlysta arter.

Myndigheterna ska inom ramen för sina respektive ansvarsområden prioritera de åtgärder som krävs för att bibehålla eller återställa bevarandestatusen för utpekade naturtyper och arter i Natura 2000-områden.³⁸ Det innebär att Natura 2000-områden som är i behov av ytterligare formellt skydd är högt prioriterade. Myndigheterna bör också ha en strävan att årligen inleda bildande av formellt skydd för ett antal av de områden där ersättning har betalats ut för nekade tillstånd till avverkning, för att långsiktigt säkerställa den investering som staten har gjort. Även åtagandet om att erbjuda markägare formellt skydd för de fridlysta arters fyndlokaler som framgår i bilaga 3 är något som myndigheterna behöver omhänderta. Markägare till fyndlokaler lämpliga för formellt skydd bör senast 2030 erbjudas ett formellt skydd.

---

³⁸ 7 kap. 27 § tredje stycket miljöbalken och 16 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

5. Poängmodell för prioritering av områden för formellt skydd

I det här kapitlet beskrivs en poängmodell för prioritering mellan skogsbiologiska värdekärnor på länsnivå i syfte att nå målen i kapitel 2 inom ramen för tillgängliga resurser. Det bedöms som resurseffektivt att den huvudsakliga prioriteringen mellan skyddsvärda områden görs på länsnivå av de operativa myndigheterna. Poängmodellen syftar till att ge stöd så att prioriteringen sker enligt den inriktning som framgår i kapitel 4. Strategins övergripande prioritering på nationell nivå bör också få genomslag genom fördelning av resurser till de operativa myndigheterna.

I avsnitt 5.1 anges tillvägagångssätt för att bedöma skogsbiologiska värdekärnor enligt poängmodellen. Efterföljande avsnitt beskriver poängmodellens bevarandevärden och hur dessa bör tillämpas. I avsnitt 5.3 framgår viktning mellan poängmässigt likvärdiga områden där särskilda prioriteringar ges extra tyngd.

I detta kapitel berörs inte områden som framgår i kapitel 6. Den avvägning som behöver göras av myndigheterna mellan områden som prioriteras enligt detta kapitel och områden som beskrivs i kapitel 6 framgår översiktligt i avsnitt 4.5.

5.1 Poängmodell för prioritering mellan områden

Poängmodellens bevarandevärden utgår från grundprinciperna i avsnitt 4.1. Poängmodellen väger samman dessa med andra bevarandevärden för att formellt skydd av skogar i så stor utsträckning som möjligt samordnas med andra miljö kvalitetsmål, värden för friluftsliv, kulturmiljövård, rennäring och andra samhällsintressen. Poängmodellen är ett stöd för att genomföra ett kostnadseffektivt formellt skydd som värnar om statens resurser. Ju högre poäng ett område får desto mer skyddsvärt är det. I bedömningen av enskilda områden ingår följande steg:

1. Grundkravet om skogsbiologisk värdekärna och lägsta arealnivå, enligt avsnitt 4.2, bör vara uppfyllt för att ett område ska vara aktuellt för formellt skydd och därmed i behov av poängsättning.
2. Områden poängsätts enligt nedanstående poängmodell, tabell 1. Maxpoängen är 8 poäng. Formellt skydd bör bildas där naturvärdena är höga och där det är mest kostnadseffektivt och ändamålsenligt för det långsiktiga bevarandet av biologisk mångfald. Det bör därmed inte inledas ett formellt skydd för områden med färre än sammanlagt 4 poäng. Även områden som inte kan prioriteras för formellt skydd är skyddsvärda och det är därför positivt om markägaren bevarar värdekärnorna till exempel i form av frivilliga avsättningar. Det gäller även områden med 4 poäng eller fler om myndigheternas resurser inte är tillräckliga. Hur hög poäng, 4–8, som behövs för att ett område bör vara prioriterat för formellt skydd kan skilja sig åt mellan län.

3. Prioritering mellan skogsbiologiska värdekärnor som uppnår samma poängnivå sker genom viktning enligt de särskilda prioriteringarna som framgår av avsnitt 5.3.

Tabell 1. Poängmodell för prioritering av områden för formellt skydd.

För att sammanvägningen av olika bevarandevärden ska spegla strategins syfte, mål och utgångspunkter har de olika värderingsgrunderna getts poäng enligt tabellen.

Bevarandevärde	Poäng	Kriterium
A Naturvärden på beståndsnivå	3	Om områdets värden på beståndsnivå bedöms tillhöra de 10 procent av de oskyddade värdekärnorna med högst beståndskvalitet i länet ger det tre poäng.
	2	Om områdets värden på beståndsnivå bedöms tillhöra den bättre hälften av de oskyddade värdekärnorna i länet ger det två poäng. Övriga noll poäng.
B Områdets långsiktiga ekologiska funktionalitet	2	Värdekärnor inom värde-trakter, i kluster, eller som i sig själva är större än cirka 100 hektar bedöms ha högre grad av långsiktig funktionalitet, vilket ger två poäng. Övriga noll poäng.
C Områdets innehåll av prioriterade skogstyper	2	Om mer än hälften av värdekärnans areal är prioriterad skogstyp/skogstyper ger det två poäng. Annars noll poäng.
D Synergier med andra bevarandevärden	1	Skogsbiologiska värdekärnor som har stor betydelse för andra miljö-kvalitetsmål, kulturmiljövärden och andra samhällsintressen, exempelvis rennärning, friluftsliv samt vid tätortsnära läge, ges en poäng. Övriga noll poäng.
Maximal poäng	8	

5.2 Poängmodellens olika bevarandevärden

I detta avsnitt beskrivs bevarandevärdena i ovanstående poängmodell och hur dessa bör tillämpas.

5.2.1 Naturvärden på beståndsnivå

I avsnitt 4.2 anges att skogsbiologiska värdekärnor är utgångspunkten för formellt skydd. En skogsbiologisk värdekärna är ett sammanhängande skogsområde, som med avseende på bestånds-, struktur och artdata samt markanvändningshistorik bedömts ha stor betydelse för rödlistade arter, fridlysta arter, signalarter och andra skyddsvärda arter. I det här avsnittet framgår vilka naturvärden som ingår i bedömningen av vilka skogsbiologiska värdekärnor som tillhör länets bättre hälft respektive tio procent finaste utifrån beståndskvalitet.

De viktigaste naturvärdena på beståndsnivå definieras av nyckelelement, art-förekomster samt skogshistorik. Vid bedömningen av naturvärdet på beståndsnivå ska dessa faktorer vägas samman. Ett område kan ha högt naturvärde på beståndsnivå utan att samtliga dessa tre naturvärden är höga. Naturvärden på beståndsnivå värderas i jämförelse med områden av likartad skogstyp.

Rikliga förekomster av rödlistade arter samt för skogstypen mycket artrika områden eller förekomst av unika arter bör i bedömningen av områdets beståndskvalitet uppmärksammas särskilt, och ligga till grund för bedömningen av de bestånd som ingår i länets tio procent högsta utifrån beståndskvalitet.

NYCKELELEMENT

Nyckelelement är inslag och strukturer i skogen som är speciellt värdefulla för biotopens naturvärde och till exempel för rödlistade arter. Variationen, förekomstfrekvensen och kvaliteterna av de olika elementen är viktiga faktorer och ska vägas in i bedömningen av området. En varierad skog ger fler livsutrymmen åt svampar, växter och djur. Exempel på nyckelelement är gamla träd, hålträd, hamlade träd, död ved i olika stadier, mossklädda stenblock, källor och bergväggar. Nyckelelement beskrivs närmare i till exempel Skogsstyrelsens Handbok för inventering av nyckelbiotoper³⁹ och i Naturvärdesinventering.⁴⁰

ARTFÖREKOMSTER

En viktig bedömningsgrund är antal och populationsstorlek av signalarter och rödlistade arter. Känd förekomst av arter med hög rödlistekategori väger tyngre än förekomst av signalart, men samtidigt finns inte alltid inventeringsunderlag att tillgå. Rikliga förekomster av rödlistade arter samt för skogstypen mycket artrika områden eller förekomst av unika arter bör särskilt uppmärksammas i bedömningen av områdets beståndskvalitet. Förekomst av en art där bevarandet av arten är av nationellt eller internationellt intresse har betydelse för bedömningen. Även förekomst av arter som ingår i ett åtgärdsprogram för hotade arter och där beståndet är av vikt för artens bevarande är en del i bedömningen av beståndskvalitet.

Områden av stor betydelse för ett djur eller en växt som listas i EU:s art- och habitatdirektiv, och som saknar en gynnsam bevarandestatus, bör uppmärksammas i bedömningen. Likaså bör områden med stor betydelse för vilda fågelarter som saknar en tillfredsställande populationsnivå beaktas.

SKOGSHISTORIK

Skogs- och markanvändningshistorik är betydelsefull i arbetet med urval av områden för formellt skydd i hela landet. Hög trädålder, långvarig trädkontinuitet, sena successionsstadier är viktiga egenskaper för biologisk mångfald i skogen och i synnerhet för rödlistade arter och andra känsliga arter. Ekologiska störningar och viss typ av hävd är betydelsefulla för beståndsstruktur, biologisk mångfald och naturvärden. Naturlighet är en viktig faktor och i naturskogar sker den ekologiska störningen genom naturliga processer. Samtidigt är även det biologiska kulturarvet en mycket viktig och ibland avgörande faktor i andra skyddsvärda skogstyper. Där är det människans nyttjande av landskapet och en fortsatt skötsel som utgör viktiga processer, till exempel kontinuitet i bete av kreatur eller hamling av lövträd.

KRITERIER FÖR POÄNG FÖR BESTÅNDSKVALITET

Alla skogsbiologiska värdekärnor är inte kända utan det är en sammanvägd bedömning av kvalitet på de oskyddade värdekärnor som myndigheterna känner till. Genom att utgå från de kända oskyddade värdekärnorna prioriteras de med högst kvalitet först i arbetet med formellt skydd.

---

³⁹ Skogsstyrelsen (2020)

⁴⁰ SIS (2023)

Naturvärden på beståndsnivå bedöms i jämförelse med områden av likartad skogstyp.

Om områdets värden på beståndsnivå bedöms tillhöra de cirka 10 procent oskyddade värdekärnor i länet med högst beståndskvalitet ger det tre poäng. I bedömningen bör särskilt uppmärksammas rikliga förekomster av rödlistade arter samt för skogstypen mycket artrika områden eller förekomst av unika arter.

Om områdets värden på beståndsnivå bedöms tillhöra den bättre hälften av de oskyddade värdekärnorna i länet, men inte ingår i ovanstående 10 procent, ger det två poäng.

Övriga oskyddade värdekärnor får noll poäng på beståndskvalitet.

5.2.2 Områdets långsiktiga funktionalitet

I detta avsnitt framgår hur betydelsen av områdets storlek och läge i landskapet enligt avsnitt 4.3 vägs in i poängmodellen. De viktigaste bevarandevärdena som vägs in i långsiktig funktionalitet är

- storleken och formen på den skogsbiologiska värdekärnan (avsnitt 4.3.1),
- konnektivitet med andra likartade värdekärnor (avsnitt 4.3.1),
- lokalisering i värdetrakt (avsnitt 4.3.2).

Ett områdes långsiktiga funktionalitet för olika arters, skogstypers och processers bevarande varierar från art till art, skogstyp till skogstyp och från process till process. Stora skogsbiologiska värdekärnor, kluster av likartade värdekärnor och värdekärnor i värdetrakter har störst möjlighet att hysa de mest specialiserade och känsliga arterna även på lång sikt och prioriteras därför vid områdesurval enligt poängmodellen.

Vid analyser och prioriteringar är den funktionella arealen värdekärna styrande. Denna får man fram genom att summera arealen värdekärna inom det skyddsvärda området. Riktvärdet för arealen funktionell värdekärna är 100 hektar. En funktionell areal kan även fås genom att summera arealen värdekärnor av samma eller liknande skogstyp i ett kluster där ekologisk konnektivitet råder. Ett riktvärde för avståndet mellan områden i ett sådant kluster är 1 km. Dessa riktvärden skiljer sig dock åt beroende på skogstyp och typiska artgrupper.

I avsnitt 4.3.3 anges också att klimatförändringarna kan påverka ett områdes funktionalitet. Det behövs ökad kunskap innan dessa faktorer kan omhändertas i strategins poängmodell för prioritering.

KRITERIER FÖR POÄNG FÖR LÅNGSIKTIG FUNKTIONALITET

Skogsbiologiska värdekärnor har högre grad av långsiktig funktionalitet och får två poäng om de

- ligger inom värdetrakter och utgörs av den skogstyp som värdetrakten är utpekad för,
- ligger i kluster med andra liknande värdekärnor av samma skogstyp, eller
- i sig själva är större än cirka 100 hektar.

Övriga värdekärnor får noll poäng.

5.2.3 Områdets innehåll av prioriterade skogstyper

Avsnitt 4.4 beskriver strategins övergripande urvalsgrunder för prioriterade skogstyper. I detta avsnitt anges vilka de prioriterade skogstyperna är, utan inbördes rangordning. Några av dessa skogstyper är av särskild vikt att prioritera inledningsvis, vilket framgår i avsnitt 5.3.

De prioriterade och de särskilt prioriterade skogstypernas värden, och deras relation till art- och habitatdirektivets naturtyper, beskrivs mer i bilaga 2.

Värdekärnor av följande skogstyper är prioriterade för formellt skydd:

- **Ädellövskog.** I huvudsak homogen ädellövskog (>70 procent löv, >50 procent ädellöv). Trädklädda ängs- och naturbetesmarker förstärker naturvärdena. Hassellundar kan ingå i naturtypen.
- **Triviallövskog med ädellövinslag.** Lövskogar med 20–50 procent ädellöv. Trädklädda ängs- och naturbetesmarker förstärker naturvärdena.
- **Svämlövskog.** Lövskogar längs flacka stränder i anslutning till sjöar och vattendrag under högvattenlinjen och i älvars närhet. Skogen översvämmas vid högt vattenstånd. Minst 50 procent är lövskog.
- **Lövsumpskog.** Lövdominerad skog på mark som är fuktig-blöt. Det finns en påverkan från naturliga variationer i grundvattennivåer eller översilning.
- **Kalkbarrskog.** Naturligt föryngrad barrskog med viss eller lång kontinuitet på kalkrik mark eller andra marker med höga halter av baskatjoner.
- **Sandbarrskog inklusive åsbarrskog.** Barrskog på sand eller grusmark, naturligt föryngrad med trädkontinuitet.
- **Stora sammanhängande fjällnurskogar.**⁴¹ De beskrivs närmare i avsnitt 7.3.1.
- **Större urskogsartad skog i boreal region.** Minst 20 procent av den urskogsartade skogen motsvarar definitionen och kriterierna⁴² för urskog. Med större menas i den västboreala regionen mer än 300 hektar urskogsartad produktiv skog och i den östboreala regionen mer än 100 hektar urskogsartad produktiv skog. Skogen ska i huvudsak vara sammanhängande.
- **Större naturskog i boreonemoral region.** Minst 20 procent av naturskogen motsvarar definitionen och kriterierna⁴³ för gammal skog. Med större avses minst 50 hektar produktiv naturskog som i huvudsak är sammanhängande. I skärgården kan arealen delvis vara uppdelad på öar och fastland och ändå räknas som större naturskog om den sammanlagt utgör minst 50 hektar.
- **Medelålders – till sena lövsuccessioner på frisk mark i boreal och boreonemoral region.** De dominerande lövträden har uppnått en medelålder av minst 60 år i boreonemoral region respektive 80 år i boreal region. Sena successioner karaktäriseras av rikligt med högstubbar och lågor samt sparsamt med gamla lövträd som beskuggas successivt av inväxande barrträd, oftast gran.

---

⁴¹ SOU 2020:73

⁴² Skogsstyrelsen (2024)

⁴³ Skogsstyrelsen (2024)

- **Brandfält i boreal och boreonemoral region.** Med brandfält avses här endera:
1) skogar som är, eller har goda förutsättningar att utvecklas till, flerskiktad tallskog rik på gamla träd och död ved. Förekomst av ek stärker värdena, eller
2) områden med stor mängd död ved, av olika trädslag, som resultat av branden samt med goda förutsättningar för lövdominerad succession efter brand (så kallad lövbränna). För alla områden krävs lämplig överlevnad av träd, storlek och geografisk belägenhet i brandtrakt.
- **Äldre betespräglad skog.** Tydligt betespräglade skogar med äldre, extensivt nyttjat barr-, löv- eller blandskogsbestånd som uppkommit genom naturlig förnygring. Områdena har under skogens uppväxt och mognad utan längre uppehåll betats av hästar, nötkreatur, får eller getter.
- **Skog med hög bonitet.** Skogstypen omfattar skog på skogsmark med hög eller mycket hög bonitet. I denna strategi avses områden med egenskaper enligt tabell 2, där nedre ståndortsindex per region anges.

Tabell 2. Definition av hög bonitet i olika regioner för tall respektive gran

I strategin bedöms hög bonitet enligt de angivna värdena för ståndortsindex enligt tabellen

Region	Trädslag	Ståndortsindex, minst
Nordboreal	Tall	22
	Gran	20
Sydboreal	Tall	26
	Gran	28
Boreonemoral	Tall	28
	Gran	30
Nemoral	Tall	28

De prioriterade skogstyperna överlappar med skogsnaturtyper som ingår i EU:s art- och habitatdirektiv, se tabell 3 och bilaga 2. I vissa fall motsvarar beskrivningen de skogstyper som anses viktiga i ett svenskt perspektiv helt definitionen av art- och habitatdirektivets skogsnaturtyper. Ibland kan flera EU-naturtyper ingå i samma prioriterad skogstyp, till exempel för ädellövskogar. I andra fall kan definierade EU-naturtyper ingå i olika prioriterade skogstyper eller inte ingå i någon av strategins prioriterade skogstyper. Detta gäller för flera av de barrskogsdominerade EU-naturtyperna.

Tabell 3. Överlapp mellan nationella strategins prioriterade skogstyper och naturtyper i EU:s art- och habitatdirektiv

Prioriterad skogstyp i strategin	Naturtyp enligt Art- och habitatdirektivets bilaga 1
Ädellövskog	9020 nordlig ädellövskog, 9070 trädklädd betesmark, 9110 näringsfattig bokskog, 9130 näringsrik bokskog, 9160 näringsrik ekskog, 9180 ädellövskog i branter, 9190 näringsfattig ekskog, 91F0 svämädellövskog
Triviallövskog med ädellövinslag	9180 ädellövskog i branter, 9190 näringsfattig ekskog, 9020 nordlig ädellövskog
Svämlövskog	91E0 svämlövskog, 91F0 svämädellövskog,
Lövsumpskog	9080 lövsumpskog
Kalkbarrskog	9050 näringsrik granskog, 9010 taiga, 9070 trädklädd betesmark
Sandbarrskog	9010 taiga, 9060 åsbarrskog, 2180 trädklädda dyner
Stora sammanhängande fjällnaturskogar ⁴⁴	9010 taiga, 9050 näringsrik granskog, 91E0 svämlövskog, 9040 fjällbjörkskog, 91D0 skog på myr
Större urskogsartad skog i boreal region	9010 taiga, 9050 näringsrik granskog
Större naturskog i boreonemoral region	9010 taiga, 9050 näringsrik granskog.
Medelålders- till sena lövsuccessioner på frisk mark i boreal och boreonemoral region	9010 taiga
Brandfält i boreal och boreonemoral region	9010 taiga, 9050 näringsrik granskog
Äldre betespräglad skog	9070 trädklädd betesmark, i den del som naturtypen utgörs av skogsmark
Skog med hög bonitet	9050 näringsrik granskog, 9010 taiga

KRITERIER FÖR POÄNG FÖR PRIORITERAD SKOGSTYP

Om värdekärnans areal i området till mer än hälften utgörs av prioriterad skogstyp/skogstyper ger det två poäng.

Övriga värdekärnor ger noll poäng.

5.2.4 Områden med starka synergier med andra bevarandevärden

Det är kostnadseffektivt för staten att arbeta med formellt skydd av skogsbiologiska värdekärnor som även tillvaratar andra bevarandevärden. Större sammanhängande områden av olika naturtyper skapar bättre förutsättningar för biologisk mångfald och kan tillsammans bidra till att uppnå flera miljö kvalitetsmål, liksom i förekommande fall förbättra förutsättningarna för att ett värdefullt kulturhistoriskt påverkat landskapsavsnitt bevaras.

Skogsbiologiska värdekärnor som har stor betydelse och ger starka synergier för andra miljö kvalitetsmål, kulturmiljövärden och andra samhällsintressen, exempelvis rennäringen eller friluftslivet, kan ge en poäng.

Områden kan även prioriteras för formellt skydd utifrån strategier och urvalsgrunder för andra naturtyper eller andra värden som kulturmiljöer och friluftslivsvärden. I dessa områden kan det bli aktuellt med formellt skydd av skog även om denna skog inte är prioriterad enligt den här strategin och inte når upp till minst 4 poäng enligt poängmodellen. Om skogen inte utgör en prioriterad skogsbiologisk värdekärna så bör arealen skog begränsas endast till det som är nödvändigt för att nå syftet med det formella skyddets prioriterade bevarandevärden.

⁴⁴ SOU 2020:73

ANDRA MILJÖKVALITETSMÅL

Områden med höga skogliga naturvärden som samtidigt är viktiga för måluppfyllelsen av miljö kvalitetsmål för andra naturtyper än skog är mer värdefulla än jämförbara skogar som enbart bidrar till uppfyllandet av miljömålet Levande skogar. Stark synergi finns särskilt där områden berörs av andra nationella strategier för formellt skydd för dessa miljö kvalitetsmål. Störst potential för sådana synergier bedöms finnas för vatten- och våtmarksmiljöer. En värdekärna med svämskog som ligger i anslutning till ett prioriterat vattenområde inom den Nationella strategin för skydd av sjö- och vattendragmiljöer⁴⁵ är ett exempel på stark synergi med Levande sjöar och vattendrag som ger en poäng i poängmodellen. På motsvarande sätt är en värdekärna med naturskog inom en våtmark som ingår i Myrskyddsplan för Sverige⁴⁶ ett exempel på stark synergi med Myllrande våtmarker som ger en poäng i poängmodellen.

Det är sannolikt endast en mindre del av de skogsbiologiska värdekärnorna som kan sägas ha starka synergier med andra bevarandeinsatser för dessa miljö kvalitetsmål.

TÄTORTSNÄRA SKOGAR, REKREATION OCH FRILUFTSLIV

Skogar med höga naturvärden är ofta viktiga även för rekreation, friluftsliv och folkbildning. De skogar som nyttjas mest är de skogar som ligger nära där vi bor. Eftersom 85 procent av befolkningen i Sverige bor i tätorter är den tätortsnära skogen av särskild betydelse för skogens sociala värden.⁴⁷ Den tätortsnära naturen utgör några få procent av all natur. Men även skogar som ligger längre från tätort och som nyttjas som utflyktsmål och för semestervistelse och turism är betydelsefulla för friluftsliv och rekreation. För att nå mål för friluftslivspolitiken behövs fortsatta insatser, bland annat genom formellt skydd.

Skydd av tätortsnära skogsområden där friluftslivsvärden är utgångspunkten bör i första hand ske genom den kommunala planeringen samt kommunala naturreservat.⁴⁸ Skydd av tätortsnära skogsbiologiska värdekärnor, som är prioriterade för formellt skydd utifrån de principer för urval som anges i denna strategi, kan även ske genom statliga formella skydd.

För att ett poäng ska ges för synergier mellan skyddet av en skogsbiologisk värdekärna och värden för rekreation, friluftsliv och folkbildning behöver värdekärnan vara mycket betydelsefull för dessa värden och i behov av formellt skydd för att dessa värden ska bestå. Men det räcker även att den skogsbiologiska värdekärnan ligger helt eller delvis inom 1 km från tätort för att en poäng ska ges. Vad som räknas som tätort utgår från Statistiska centralbyråns definition.⁴⁹

---

⁴⁵ Havs- och vattenmyndigheten (2021)

⁴⁶ Naturvårdsverket (2007)

⁴⁷ Naturvårdsverket (2023c)

⁴⁸ Kommunerna och deras arbete med reservatsbildning omfattas inte av denna strategis inriktning, även om det kommunala formella skyddet kan bidra till strategins mål.

⁴⁹ SCB (2018)

KULTURMILJÖVÄRDEN

I många fall innehåller skogsbiologiska värdekärnor även höga kulturmiljövärden till följd av tidigare och ibland även pågående hävd, exempelvis bete. Det kan till exempel vara fåbodskogar, samiska lämningar eller fångstgropsystem, men även skogar som karaktäriseras av äldre tiders löv- och vedtäkt liksom viktiga forn- lämningar. Det biologiska kulturarvet med till exempel hävdgynnade arter och naturtyper har ofta stora kulturmiljövärden och dessa behöver fortsatt vårdas för att bestå över tid.

För att skyddet av en skogsbiologisk värdekärna ska anses ge synergieffekter för kulturmiljövärden och därmed ge en poäng i poängmodellen, behöver skyddet samtidigt vara mycket viktigt för att bevara det höga kulturhistoriska värdet.

RENNÄRING

Skogen, i synnerhet skogar rika på mark- och hänglavar, är en viktig resurs för rennäringen och en förutsättning för att den ska kunna bedrivas. Detta gäller bland annat flyttleder, samlingsplatser, hagar och skogar som ger sammanhängande betesområden. Renbetesmarken omfattar cirka 25 miljoner hektar, vilket är mer än hälften av Sveriges areal av land och inlandsvatten. Hela Norrbottens och Västerbottens län, i stort sett hela Jämtland samt huvuddelen av Västernorrlands län har renbetesmarker. Även de norra delarna av Dalarna och Gävleborgs län ingår.

För att skyddet av en skogsbiologisk värdekärna ska anses ge synergieffekter för rennäringen behöver skyddet vara mycket viktigt för att upprätthålla renbetet eller för flyttning och samling av renar. Se även avsnitt 7.6.3.

ANDRA SAMHÄLLSVÄRDEN

I vissa fall kan det finnas andra samhällsvärden där det finns tydliga synergier med ett formellt skydd. Det kan exempelvis handla om ett skogsområde som är mycket värdefullt för forskning och undervisning.

5.3 Särskilda prioriteringar för områden med lika poäng

I de fall skogsbiologiska värdekärnor når samma poängnivå så bör myndigheterna i första hand prioritera de värdekärnor som

- utgör någon av nedanstående särskilt prioriterade skogstyper, eller
- ligger inom prioriterade värdetrakter.

Handläggare vid länsstyrelserna och Skogsstyrelsen bör dessutom i sitt strategiska och proaktiva arbete uppmärksamma hur länet på bästa sätt bidrar till de särskilda principer för urval som framgår i avsnitt 4.3.2 och 4.4 och därmed till dessa särskilda prioriteringar. Län som berörs av fjällregionen behöver även beakta avsnitt 7.3.

SÄRSKILT PRIORITERADE SKOGSTYPER

En del av strategins prioriterade skogstyper är av särskild vikt att tidsmässigt skydda formellt först. Det innebär att värdekärnor med lika poäng viktas högre om de utgörs av en av nedanstående skogstyper. Skydd av värdekärnor av dessa skogstyper har särskilt stor betydelse för bevarande av biologisk mångfald eftersom de generellt har mycket stor andel av rödlistade arter i förhållande till sin areal, har dålig bevarandestatus och är hotade av skogsbruk.⁵⁰ De skogstyper som Sverige har rapporterat i utfästelser till EU⁵¹ ingår som en delmängd i dessa. Därutöver ingår även de stora sammanhängande fjällnaturskogarna bland de särskilt prioriterade skogstyperna.

De särskilt prioriterade skogstyperna är:

- ädellövskog,
- svämlövskog,
- lövsumpskog,
- kalkbarrskog,
- åsbarrskog,
- stora sammanhängande fjällnaturskogar.

En mer ingående bakgrund till de särskilt prioriterade skogstyperna finns i bilaga 2.

Urvalet av särskilt prioriterade skogstyper kan behöva justeras utifrån att det klargörs i svensk kontext vad EU:s naturrestaureringsförordning, förnybartdirektiv och avskogningsförordning innebär, till exempel vad gäller skydd av ur- och naturskogar. Hänvisning till rättsakterna framgår i avsnitt 1.3.

PRIORITERADE VÄRDETRAKTER

Den sammanlagda skyddsnivån i länets värdeetrakter ger ledning om var ytterligare insatser gör bäst nytta i länet. Värdekärnor i de värdeetrakter där det finns stora möjligheter att nå en god skyddsnivå bör väga tyngre i arbetet med formellt skydd. Kombinationen av att staten satsat mycket resurser på formellt skydd men att skyddsnivån ändå kan antas ligga under tröskelvärden gör att ytterligare skydd är angeläget att prioritera för att åstadkomma en långsiktigt bestående funktion för biologisk mångfald.

Vad som kan anses vara en god skyddsnivå inom värdeetrakter varierar beroende på vilka skogstyper som är de mest värdebärande för biologisk mångfald inom den enskilda trakten. Med god skyddsnivå avses här en nivå av långsiktigt bevarande som överstiger tröskelvärdena för de i trakten värdebärande skogstyperna och arterna. Vetenskapliga principer och tröskelvärden för mängd kvarvarande habitat och funktionalitet kan ge ytterligare vägledning⁵², se även avsnitt 4.3.2. Genom att prioritera ytterligare formellt skydd i värdeetrakter inom intervallet 10–25 procent formellt skydd och kända frivilliga avsättningar av värdeetraktens skogsmark ökar möjligheten att uppnå god skyddsnivå i dessa värdeetrakter.

---

⁵⁰ Sundberg et al (2019)

⁵¹ Naturvårdsverket (2023b)

⁵² Bl a Hanski (2011)

6. Områden som bör ges ett formellt skydd oberoende av poängmodellen

I det här kapitlet framgår några fall där områden bör ges ett formellt skydd även om det inte alltid uppfyller grundprinciperna om skogsbiologisk värdekärna och lägsta storleksnivå enligt avsnitt 4.2. Dessa områden är prioriterade för formellt skydd utan att först poängsätts enligt kapitel 5. Den avvägning av behov av formellt skydd som behöver göras av myndigheterna mellan områden som prioriteras enligt kapitel 5 och områden som beskrivs i detta kapitel framgår översiktligt i avsnitt 4.5.

6.1 Områden där ersättning betalats ut

Formellt skydd bör ges till områden där myndigheterna har ersatt markägaren på motsvarande ersättningsnivå som vid ett formellt skydd, till följd av ett förbud eller nekat tillstånd till avverkning av naturvårdsskäl. Det är viktigt att dessa områden ges ett formellt skydd inom en överskådlig tid och omhändertas av berörda myndigheter, se avsnitt 4.5. Att formellt skydda dessa områden bör gälla även om inte hela det aktuella området utgörs av en skogsbiologisk värdekärna. För dessa områden är det möjligt att tillämpa undantag från markägarens medgivande till formellt skydd, se avsnitt 3.4. Myndigheterna bör dock eftersträva att komma överens med markägaren om det formella skyddet innan beslut. Det kan finnas enskilda fall där myndigheterna bedömer att formellt skydd är olämpligt i relation till andra samhällsintressen.

De huvudsakliga skälen för formellt skydd i dessa områden är en god hushållning av statens medel. Förbud mot avverkning och nekat tillstånd till avverkning ger inte ett fullgott skydd av områdets naturvärden, men den ersättning som myndigheterna har betalat ut till markägaren kan vara på motsvarande nivå som vid ett formellt skydd. Det gör att det är motiverat att genom ett formellt skydd säkerställa att även andra skogsbruksåtgärder eller annan markanvändning som kan skada naturmiljön inte är tillåtna. En fördel för markägaren med ett beslut om formellt skydd är att det blir tydligare vad som i fortsättningen är tillåtet att göra i området. Områdets skyddsform och avgränsning tydliggörs genom att det formella skyddet märks ut i terrängen och blir synligt i digitala karttjänster. Det möjliggör också att myndigheterna kan tillgodose nödvändig förvaltning av området. Områdena kan genom ett formellt skydd även ingå i Sveriges redovisning till EU av skyddad natur.

I områden ovan den fjällnära gränsen kan det för myndigheterna vara uppenbart att en ansökan om tillstånd till avverkning kommer innebära ett nekat tillstånd enligt 18 § skogsvårdslagen. Om det är möjligt bör myndigheterna i dessa fall i ett tidigt skede informera markägaren om möjligheten att istället anmäla intresse för formellt skydd och om den särskilda form av naturvårdsavtal som finns för fjällnära skog, se avsnitt 7.5.1. Det är mer kostnadseffektivt att undvika att först hantera ett avverkningsärende och därefter inleda en skyddsprocess. Avgränsningen av det formellt skyddade området kan också bli mer funktionell om dialogen förs kring formellt skydd från början.

6.2 Natura 2000-områden i behov av ytterligare formellt skydd

Utpekade Natura 2000-områden som är i behov av ytterligare formellt skydd för att uppnå eller undvika försämring av bevarandestatusen är prioriterade i myndigheternas arbete med formellt skydd.⁵³ Detta gäller både om hoten mot bevarandevärdena är avverkning eller utebliven naturlig störning eller hävd, och där ytterligare formellt skydd är en förutsättning för att dessa hot ska kunna avvärras.

6.3 Markägare till områden med särskilt sällsynta fridlysta arter bör erbjudas ett formellt skydd

Artskydd är ett parallellt och kompletterande skyddssystem till områdesskydd både nationellt och i EU. Artskyddsförordningen (2007:845) anger arter som är fridlysta i Sverige. Hur skogsbruket ska arbeta inför och vid genomförandet av skogsbruksåtgärder för att förebygga förbudena i artskyddslagstiftningen framgår av Skogsstyrelsen och Naturvårdsverkets redovisning av ett regeringsuppdrag om artskydd i skogen.⁵⁴ Ett åtagande i redovisningen av regeringsuppdraget är att myndigheterna ska tydliggöra hur fridlysta arter ska prioriteras för formellt skydd.

I strategin vägs artförekomster, inklusive fridlysta arter, in som en del av ett områdes värde på beståndsnivå, när områdets prioritet för formellt skydd bedöms, se avsnitt 5.2.1. Dessutom bör myndigheterna erbjuda berörda markägare med fyndlokaler för några sällsynta fridlysta arter ett formellt skydd. Detta gäller även om områdena inte bedömts vara bland de mest skyddsvärda skogarna enligt strategins poängmodell eller helt utgörs av skogsbiologisk värdekärna. Kriterier som använts för urvalet av arter framgår av bilaga 3. Samtliga är särskilt sällsynta arter med mycket begränsat antal förekomster, där skogsbruk inte bedöms vara förenligt med att bevara arten. Av bilagan framgår också antalet oskyddade kända lokaler vid den tidpunkt när strategin fastställdes.

Om myndigheterna bedömer att en enskild lokal för dessa arter är lämplig att skydda formellt bör myndigheterna erbjuda markägaren ett formellt skydd. Detta gäller även om inte hela det aktuella området utgörs av en skogsbiologisk värdekärna. Normalt är det frivilligt för markägaren att acceptera erbjudandet om formellt skydd för dessa lokaler, om det inte finns skäl enligt avsnitt 3.4 att tillämpa undantag från markägarens medgivande. Fridlysningsreglerna gäller oavsett om området får ett formellt skydd eller inte.

---

⁵³ 7 kap. 27 § tredje stycket miljöbalken och 16 § förordningen om områdesskydd enligt miljöbalken m.m.

⁵⁴ Skogsstyrelsen (2023b)

7. Fjällregionen

I följande kapitel preciseras och kompletteras arbetssätt, urval och prioriteringar för formellt skydd i den fjällnära regionen. Dessa kompletteringar har utformats för att precisera genomförandet i förhållande till miljö kvalitetsmålen Storslagen fjällmiljö och Levande skogar samt beaktar EU:s mål om skydd för naturskogar, se kapitel 2.

Det som framgår av kapitel 3–6 gäller också för fjällregionen.

7.1 Fjällnära skog

Den fjällnära skogen definieras i Skogsstyrelsens förordning om gränserna för fjällnära skog (SKSFS 1991:3). Skogen sträcker sig utmed fjällkedjan genom norra halvan av Sverige och kännetecknas av att den ofta kan vara svåröryngrad samtidigt som den till stora delar inte varit föremål för trakthyggesbruk. Strategin utgår från det faktum att naturskogarna hänger samman över och nedan gränsen för fjällnära skog. Ur ekologiskt, kulturhistoriskt och renskötselerspektiv finns det därmed ingen anledning att följa gränsen för fjällnära skog i detalj, utan en viktig grundförutsättning är i stället att se på sammanhangen inom hela fjällregionen. För att avgränsa fjällregionens ekosystem på ett förenklat men samtidigt mer ekologiskt relevant sätt än gränsen för fjällnära skog utgår strategin med några undantag, bland annat i Norrbotten, från väg E 45 som en östlig gräns för fjällregionen.

7.2 Det finns särskilda bevarandeintressen inom fjällregionen

Fjällregionen har stora sammanhängande naturområden med höga natur- och kulturvärden och sammansatta ekosystem. Dessa har formats under århundraden genom framför allt avsaknaden av storskaligt skogsbruk men som samtidigt under lång tid formats av renskötsel. Fjällnaturskogarna har ekologiska förutsättningar som gör dem unika i ett EU-perspektiv.

7.2.1 De ekologiska förutsättningarna i fjällregionen är unika

Biologisk mångfald kan bevaras med olika ambitionsnivåer i stigande skala: artförekomst, livskraftiga stammar, ekologisk integritet, och resilienta ekosystem.⁵⁵ Naturskogarna och fjällregionens ekosystem har förutsättningar att bevaras som resilienta ekosystem. Detta kräver dock ytterligare insatser eftersom fjällområdets ekologiska funktion och stora sammanhängande oexploaterade naturmiljöer riskerar att på sikt kraftigt försämrans genom olika anspråk på exploatering, inklusive skogs-

---

⁵⁵ Skogsstyrelsen (2010)

bruk.⁵⁶ Större delen av fjällregionen skiljer sig markant från övriga landet genom att den har ett begränsat vägnät. Detta är en viktig grund för utpekandet av riksintresset obrutna fjäll enligt 4 kap miljöbalken och en viktig grundförutsättning för ekosystemens resiliens.⁵⁷ Naturskogarna ovan och närmast nedanför den fjällnära gränsen har helt andra förutsättningar än Sveriges övriga skogslandskap, i och med att de till stora delar inte har varit föremål för trakthyggesbruk. Skogarna ingår i en mosaik av sammansatta områden med naturliga våtmarker, vattendrag, skogar och fjäll där renskötseln ständigt är närvarande. Det skapar unika ekologiska förutsättningar som möjliggör stärkta ekologiska samband och en ökad resiliens i berörda ekosystem, vilket gör dem mindre utsatta för fragmentering och negativ påverkan av till exempel främmande arter. Mångfalden av ekosystem har en central betydelse, liksom funktionen som en långsiktig källa och genbank för artbevarande i både den alpina och boreala regionen.

7.2.2 Det finns ett internationellt och nationellt intresse att bevara naturskogar

Sveriges skogar i fjällregionen utgör EU:s mest intakta skogsekosystem och har en unik funktion med en hög grad av naturliga ekosystemfunktioner.⁵⁸ Naturskogarna ingår i ett av få intakta skogslandskap som fortfarande finns kvar inom unionen, där Sverige tillsammans med Finland, Rumänien och Bulgarien bedöms ha 90 procent av de kvarvarande naturskogarna.⁵⁹ Forskning visar dock att naturskogen närmast nedan den fjällnära gränsen som inte har brukats med trakthyggesbruk är i en brytpunkt vad gäller fragmentering genom avverkningar och vägar.⁶⁰ Miljökvalitetsmålet Storslagen fjällmiljö lyfter fram att fjällregionens större helhet av värdefulla skogar, våtmarker, fjäll, betesmarker och vattenmiljöer har en väsentlig betydelse för biologisk mångfald och för en rad andra ekosystemtjänster såsom resurs för friluftslivet och rennäringens behov. I den fjällnära regionen är hälften av den produktiva skogsmarken skyddad.⁶¹ I Skyddad natur 2022-12-31 ges en utförlig nulägesbild av formellt skydd i fjällregionen.⁶²

Skydd av fjällnära skog har stor betydelse för miljökvalitetsmålen Levande skogar, Storslagen fjällmiljö och Ett rikt växt och djurliv. Sammantaget anses de stora sammanhängande fjällnaturskogarna som pekades ut i skogsutredningen vara av särskilt bevarandeintresse.⁶³

---

⁵⁶ Naturvårdsverket (2014)

⁵⁷ Environmental Management (2011)

⁵⁸ SOU 2020:73, s.965., SLU (2020)

⁵⁹ Barredo et al (2021)

⁶⁰ Jonsson et al (2019)

⁶¹ SCB (2022)

⁶² SCB (2023)

⁶³ SOU 2020:73

7.3 De mest skyddsvärda skogarna bör prioriteras

Det befintliga formella skyddet av skogar inom fjällregionen är omfattande men varierar stort mellan och inom länen. Det bör beaktas på så sätt att områden med högst kvalitet och funktion samt skyddsbehov ges hög prioritet. Det fortsatta bevarandearbetet bör prioriteras till trakter där ytterligare formellt skydd av skog gör stor skillnad för biologisk mångfald, där det finns särskilt stora kvarvarande naturvärden och där skyddet brister i omfattning.

7.3.1 Områden inom de stora sammanhängande naturskogarna bör ges högsta prioritet i fjällregionen

De stora sammanhängande naturskogarna⁶⁴ bör vara utgångspunkt för urval av områden för formellt skydd i fjällregionen. Inom de sammanhängande områdena bör inriktningen vara att all naturskog bevaras antingen genom formellt skydd eller som frivilliga avsättningar.

Detta gäller inte minst delområden inom de stora sammanhängande naturskogarna som ligger nedanför gränsen för fjällnära skog. Ur ett ekologiskt perspektiv är dessa delar minst lika viktiga att bevara som delarna ovanför gränsen. Ovan den fjällnära gränsen får ansökningar om tillstånd till avverkning enligt 15 § skogsvårdslagen normalt avslag inom de sammanhängande naturskogarna, i enlighet med 18 § skogsvårdslagen. Nedan den fjällnära gränsen sker inte motsvarande prövning. I dessa fall bör myndigheterna göra en bedömning av de avverkningsanmälningar som berör en del av ett sammanhängande naturskogsområde utifrån perspektivet formellt skydd.

Delområden med dokumenterat höga naturvärden bör prioriteras för formellt skydd. Detta gäller områden med för skogstypen rik förekomst av strukturer, mycket höga trädåldrar samt förekomst av ett stort antal rödlistade arter och/eller signalarter. En prioriterad skogstyp är skogar av hög bonitet, i synnerhet högrötsrika gran-naturskogar. Dessa skogar är underrepresenterade och av stor betydelse för biologisk mångfald.

7.3.2 Områden utanför de stora sammanhängande naturskogarna i fjällregionen bör prioriteras lägre

Skogsområden i fjällregionen med höga naturvärden som ligger utanför de stora sammanhängande naturskogarna bör i normalfallet ha en lägre prioritet för formellt skydd.

När myndigheterna överväger formellt skydd av ett område utanför de stora sammanhängande naturskogarna bör funktionalitet och det geografiska läget ha stor betydelse. Svaga länkar i nätverket av skyddade områden är viktiga att beakta. En annan aspekt att beakta är områdets beståndskvalitet, se avsnitt 5.2.1.

---

⁶⁴ SOU 2020:73

Utanför de sammanhängande naturskogarna i fjällregionen kan följande typer av områden övervägas för formellt skydd:

- Större urskogsartade skogar, se avsnitt 5.2.3. Storleken kan variera beroende på skogstyp och läge men enskilda områden handlar ofta om hundratals hektar.
- Svaga länkar i nätverket av skogar med höga naturvärden undantagna från skogsbruk.
- Skogar med hög bonitet i synnerhet högörtsrika grannaturskogar.
- Sammansatta naturmiljöer med höga naturvärden, till exempel naturskogar vid naturliga vattendrag, rikkärr och backmyrar.
- Naturtypsklassade skogar i alpin region, skogar med förekomst av taigafjällfly.

Det är även väsentligt att uppmärksamma betydelsen för andra bevarandevärden, se avsnitt 5.2.4, och i synnerhet kärnområden för rennäringen samt naturskog i omlandet till besökscentrum för friluftsliv.

7.3.3 Fjällregionens naturskogar behöver jämföras med varandra vid urval för formellt skydd

Samma naturvetenskapliga kriterier är relevanta att tillämpa i fjällregionen som i övriga delar av landet, se avsnitt 5.2.1–5.2.3. De ekologiska förutsättningarna skiljer sig dock i grunden på så vis att naturskogarna i den fjällnära regionen har en betydligt högre nivå av långsiktig ekologisk funktionalitet än skogar i andra delar av landet. Även vad gäller kvalitetsmått, såsom tätheten av biologiskt viktiga strukturer och känsliga arter, har dessa skogar ofta en helt annan kvalitetsnivå än motsvarande skogar utanför regionen. Det innebär att jämförelser med områden utanför regionen blir mindre relevant att göra ur ett prioriteringsperspektiv. Det är däremot viktigt att jämföra skogarnas kvalitet inom regionen för att kunna göra relevanta prioriteringar hur angeläget formellt skydd är.

7.3.4 Skydd av utvecklingsmarker sker endast undantagsvis

Inom fjällregionen är prioriteringen av områden för formellt skydd helt inriktad på befintliga höga naturvärden inom naturskogar. Det är endast undantagsvis som restaurerings- och utvecklingsmarker kan komma i fråga vid bildande av formellt skydd. Sådana undantag gäller främst statens skogar för att åstadkomma områden med sammanhang och långsiktig funktion i viktiga länkar, eller spridningskorridorer mellan skyddade områden i det fjällnära området eller till låglandets skyddade områden.

7.4 Områden där tillstånd till avverkning nekats

Ett nekat tillstånd till avverkning i enlighet med 18 § skogsvårdslagen innebär ett beslut om ändrad markanvändning men motsvarar inte ett beslut om formellt skydd. I syfte att åstadkomma ett skydd som tillgodoser de behov som finns för ett långsiktigt bevarande av habitat och arter bör dessa områden ges ett formellt

skydd genom naturreservat eller biotopskydd, se avsnitt 6.1. Naturreservat är oftast den skyddsform som är mest ändamålsenlig, men förutsättningarna behöver utredas närmare i varje enskilt fall. I vissa situationer kan även biotopskyddsområden vara en möjlighet.

Det är viktigt att Skogsstyrelsen och länsstyrelserna samverkar om vilken skyddsform som är bäst lämpad i det enskilda fallet, samt att berörd markägare ges möjlighet att ha dialog om val av skyddsform.

7.5 Särskilda incitament för frivilligt formellt skydd i fjällregionen

Formellt skydd kan vara mer attraktivt för markägare än att ansöka om avverknings-tillstånd ovan gränsen för fjällnära. I det här avsnittet framgår några incitament som kan göra att markägare väljer att anmäla intresse för formellt skydd. Samverkan mellan myndigheterna och skogliga aktörer och information till markägare är viktig för att få fler markägare att lämna in intresseanmälan för formellt skydd för områden med höga naturvärden, särskilt i förhållande till att ansöka om tillstånd till avverkning av sådana områden. I avsnitt 7.6.2 framgår mer hur detta kan ske inom ramen för handlingsplaner som stöd för strategisk planering.

7.5.1 Särskild form av naturvårdsavtal för fjällnära skog

En ny form av särskilt anpassat naturvårdsavtal för det fjällnära området finns från och med 2025, se avsnitt 8.1.3. Den särskilda avtalsformen bedöms kunna utgöra ett attraktivt alternativ för markägare istället för att lämna in en ansökan om avverknings-tillstånd i syfte att erhålla ersättning till följd av nekat tillstånd. Den utgör ett komplement till övriga formella skyddsformer.

När ett intresseanmält område till dominerande delar har sådana naturvärden att det är högst sannolikt att en ansökan om avverkning skulle innebära avslag med stöd av 18 § skogsvårdslagen bör den här typen av naturvårdsavtal erbjudas markägaren. Det är mer kostnadseffektivt att hantera en process om formellt skydd direkt jämfört med att formellt skydda ett område först efter att tillstånd till avverkning har nekats. Det naturvårdsavtal som erbjuds bör normalt vara minst 30 år, för att det ska vara kostnadseffektivt och rationellt för staten att teckna. Myndigheterna och markägare bör sträva efter att det inte pågår parallella avverkningsärenden när det förs en dialog om formellt skydd. Myndigheterna bör ge markägaren tid att böttna i en inriktning som kan ligga till grund för en förutsägbarhet i processen.

7.5.2 Ersättningsmark genom Sveaskogs markförsäljningsprogram

I skogspropositionen föreslogs att Sveaskogs markförsäljningsprogram skulle ges en ny inriktning och stödja både naturvärden och skogsbruket i glesbygd. Det ändrade Markförsäljningsprogrammet är numera inskrivet i Sveaskogs bolagsordning. Bolaget ska, mot marknadsmässig ersättning, avyttra totalt upp till 60 000 hektar icke skyddsvärd produktiv skogsmark, i huvudsak ovan och i nära anslutning till gränsen för fjällnära skog. De 60 000 hektaren kommer att utses vartefter som önskemål inkommer.

Markägare med skyddsvärd skog ovan och i anslutning till gränsen för fjällnära skog får genom markförsäljningsprogrammet därmed en särskild prioritet för den alternativa ersättningsformen ersättningsmark. Konsultation med Sametinget och berörd sameby kommer att ske i varje enskilt fall i enlighet med 2 § lagen (2022:66) om konsultation i frågor som rör det samiska folket, fortsättningsvis benämnd konsultationsordningen.

Markförsäljningsprogrammet riktas till enskilda markägare av skog samt skogsfastigheter som ägs och förvaltas gemensamt inom så kallade allmänningsskogar och häradsallmänningar. Även besparingsskogar kommer att räknas till denna kategori. Erbjudande om ersättningsmark förutsätter att markägaren säljer mark till Naturvårdsverket, och därigenom får erbjudande om mark som ersättning i stället för intrångsersättning. Villkoret om att överlåta den skyddsvärda marken till Naturvårdsverket för att få köpa mark genom markförsäljningsprogrammet innebär att det är vid skyddsformerna naturreservat eller nationalpark som detta kan bli aktuellt.

7.5.3 Möjlighet att skjuta upp kapitalvinstskatt

En ersättning som betalas ut med anledning av en nekad avverkningsansökan ska enligt Skatteverkets nuvarande rättsliga vägledning beskattas i inkomstslaget näringsverksamhet. Om markägaren får intrångsersättning med anledning av ett områdesskydd beskattas den som kapitalvinst och kan skjutas upp genom att använda ersättningsfond för köp av ersättningsmark för hela ersättningsbeloppet.⁶⁵

7.6 Samverkan och strategisk planering behövs

Fjällregionen har andra förutsättningar för nyttjande än övriga landet. På en övergripande nivå kan miljöerna vara känsligare för intensivt nyttjande som en följd av erosionskänslighet och en kort växtsäsong. Samtidigt innebär de stora områdena med en hög grad av ekosystemfunktion möjligheter till ett varsamt och hållbart nyttjande. Det är viktigt med ett förebyggande arbete för att minska målkonflikter mellan olika verksamheter i förhållande till formellt skydd. Att staten ska föregå med gott exempel i brukandet av skogen, i bevarandet av naturvärden liksom i samverkan med andra aktörer inom regionen redogörs för i redovisningen av regeringsuppdraget Staten som föregångare i hållbart skogsbruk inom renskötselområdet.⁶⁶ Samarbete och dialog är en viktig del i det fortsatta arbetet där användning av zoner och kanalisering genom formellt skydd i många fall skulle kunna gynna såväl rennäring, jakt, fiske, lokalsamhälle som friluftsliv, natur- och kulturmiljöer och naturturism.⁶⁷

---

⁶⁵ Skatteverket (2023)

⁶⁶ Skogsstyrelsen (2023c)

⁶⁷ SOU 2020:73, sid 967–968

7.6.1 Samarbete över nations- och länsgränser bör öka

Fjällnatskogarna i främst Jämtlands och Dalarnas län har tydliga samband med naturskogar på andra sidan riksgården till Norge. Det är viktigt att de berörda myndigheterna analyserar dessa samband närmare för att få en bättre grund för prioriteringar tillsammans med berörda aktörer i Norge. Det är också önskvärt att utveckla samarbetet mellan myndigheterna så att områden över länsgränserna hanteras på ett sätt som förstärker ekologiska samband.

7.6.2 Handlingsplaner för bevarande av de stora naturskogarna tas fram senast 2026

Handlingsplaner för de stora naturskogarna bedöms vara en viktig åtgärd inom ramen för genomförandet av strategin. Handlingsplaner bör upprättas i samverkan mellan myndigheter och berörda aktörer i syfte att öka transparens, deltagande och förutsägbarhet i bevarande av dessa stora skogsområden. I dessa bör det preciseras gemensamma insatser, prioriteringar, resultat och målsättningar.

Förslag till handlingsplaner för skydd av de stora naturskogarna bör tas fram och fastställas senast 2026. Länsstyrelserna och Skogsstyrelsen behöver ta initiativ till arbetet med handlingsplaner. Arbetet med att beskriva, avgränsa och föra en dialog med berörda sakägare kommer i många fall att behöva bedrivas i etapper för olika delområden. Behovet av handlingsplaner är särskilt stort i områden med en stor andel privat ägande för att ge berörda markägare en klar bild över de förväntningar som finns från samhällets och statens sida. Markägarinitiativ till formellt skydd och frivilliga avsättningar bör utgöra en viktig del.

7.6.3 Synergier mellan naturvård och rennäring tas tillvara

Rennäringens behov behöver beaktas såväl vid brukandet av skog som i arbetet med formellt skydd. Det finns tydliga synergier mellan rennäring och naturvårdens intresseområden eftersom förekomsten av intakta, ofta lavrika skogar och oexploaterad natur är en viktig grundförutsättning för båda. I uppföljningen av miljö kvalitetsmålet Storlagen fjällmiljö och i Sametingets underlag till miljömålsuppföljningen beskrivs rennäringsperspektivet närmare.⁶⁸ Dessa underlag är viktiga att ta del av i handläggning av formellt skydd. Rennäring och fjällnära skyddad natur beskrivs närmare av SCB.⁶⁹

Hur synergier mellan skogsbiologiska värdekärnor och rennäringen tas omhand i prioritering mellan värdekärnor framgår i avsnitt 5.2.4. Intressekonflikter kan i vissa fall trots det uppstå mellan rennäring- och naturvårdens intressena vid till exempel naturvårdsbränningar på lavrika marker, överbete eller där bevarande av vissa områden kan leda till ökat avverkningstryck på andra områden. Dialog kring hur intressekonflikter kan beaktas sker i de enskilda ärendena om formellt skydd.

Myndigheter och kommuner har en skyldighet till konsultation i frågor som rör det samiska folket i enlighet med konsultationsordningen. Genomförandet av formellt skydd ska ta fasta på detta samt bidra till att utveckla former för samråd och geografiskt informationsutbyte mellan rennäringen och naturvårdens intressen.

⁶⁸ Naturvårdsverket (2021) och Sametinget (2022)

⁶⁹ SCB (2023)

8. Val av bevarandeform

I detta kapitel framgår hur de olika bevarandeformerna bör användas i arbetet med formellt skydd av skog.

8.1 Lagstiftningen sätter ramar för de formella skyddsformerna

Miljöbalken, förordningen om områdesskydd och jordabalken utgör tillsammans grunden för myndigheternas arbete med formellt skydd. Naturvårdsverket respektive Skogsstyrelsen har i vägledningsdokument, riktlinjer och handläggningsrutiner beskrivit myndigheternas tillämpning av de olika skyddsinstrumenten. I detta avsnitt framgår lagstiftningens huvudsakliga ramar samt några av de strategiskt viktiga skillnaderna mellan skyddsformerna.

Regeringen bereder de förslag på förändringar i skyddsformen biotopskydd som Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen redovisade i juni 2023, se vidare 8.2.3. Genomförs förändringarna minskar några av de skillnader mellan skyddsformerna som beskrivs nedan.

8.1.1 Naturreservat

Ett mark- eller vattenområde får av länsstyrelsen eller kommunen förklaras som naturreservat i syfte att bevara biologisk mångfald, vårda och bevara värdefulla naturmiljöer eller tillgodose behov av områden för friluftslivet. Även ett område som behövs för att skydda, återställa eller nyskapa värdefulla naturmiljöer eller livsmiljöer för skyddsvärda arter får förklaras som naturreservat. Den rättsliga regleringen finns i 7 kap 4–8 §§ miljöbalken och förordningen om områdesskydd. Beslutet har en permanent varaktighet.

Naturreservat på skogsmark bör normalt användas för

- större värdekärnor eller koncentrationer av mindre eller större värdekärnor,
- sammansatta områden med flera olika värdefulla naturmiljöer, till exempel skogsbiologiska värdekärnor vid vattenmiljöer, myrar eller odlingsmark,
- större områden med sådant skötselbehov att en skötselplan krävs,
- områden där skyddszoner krävs för att långsiktigt bevara skogliga men även andra naturvärden,
- områden där viss mängd utvecklingsmark behöver inkluderas för att bevara naturvärdena på längre sikt.

Naturreservat tar vanligen längre tid att bilda jämfört med biotopskyddsområde eller naturvårdsavtal. Länsstyrelsen tar fram föreskrifter för att uppnå syftet med det formella skyddet. Det ska finnas fog för föreskrifterna utifrån syftet i det enskilda området och inskränkningarna får inte gå längre än nödvändigt. Samrådskraven är också mer omfattande än för att bilda biotopskyddsområde.

Vid bildande av naturreservat finns möjligheten för markägaren att sälja sin mark till Naturvårdsverket. Det är även en förutsättning om markägaren har önskemål om ersättningsmark och om det finns möjlighet för myndigheten att erbjuda sådan.

8.1.2 Biotopskyddsområde

Skogsstyrelsen eller kommunen får i det enskilda fallet besluta att små mark- eller vattenområden ska utgöra ett biotopskyddsområde om de omfattas av bestämmelserna i skogsvårdslagen och som på grund av sina särskilda egenskaper är värdefulla livsmiljöer för hotade djur- eller växtarter eller särskilt skyddsvärda på annat sätt. Den rättsliga regleringen finns i 7 kap 11 § miljöbalken och förordningen om områdesskydd. Beslutet har permanent varaktighet.

I Skogsstyrelsens allmänna råd om områdesskydd (SKSFS 2013:1) beskrivs de 19 olika typerna av särskilt skyddsvärda mark- eller vattenområden som kan skyddas med beslut om biotopskyddsområde. Biotopskydd bör användas för

- områden som normalt inte överstiger 20 hektar och som uppfyller biotopskyddskriterierna,
- områden som inte kräver skötselplan för förvaltningen.

Biotopskyddsområden kan ofta bildas förhållandevis snabbt, eftersom det många gånger är ett mindre antal fastighetsägare som berörs och det sällan finns behov av områdesspecifika ordningsföreskrifter.

Biotopskydd är mindre lämpligt i de fall där det krävs en skyddszon runt biotopen för att naturvärdena långsiktigt ska bevaras. I ett biotopskyddsområde får inte heller utvecklingsmark inkluderas.

8.1.3 Naturvårdsavtal

Naturvårdsavtal är ett nyttjanderättsavtal med syfte att utveckla och bevara naturvärden. Naturvårdsavtalet tecknas mellan markägare och staten genom Skogsstyrelsen, Naturvårdsverket eller länsstyrelsen. Även kommuner kan teckna naturvårdsavtal med markägare. Den rättsliga regleringen finns bland annat i 7 kap 3 § andra stycket jordabalken, lagen (1915:218) om avtal och andra rättshandlingar på förmögenhetsrätts område (avtalslagen). Varaktigheten är tidsbestämd enligt avtal och kan gälla upp till 50 år.

Naturvårdsavtal kan med fördel användas för

- områden där markägaren är villig att ta en stor del av naturvårdsansvaret själv, exempelvis ekonomiskt,
- områden där även skyddszoner och eller utvecklingsmark är lämpligt för att bevara och utveckla naturvärdena,
- områden ovan den fjällnära gränsen.

En särskild form av naturvårdsavtal är framtagen och anpassad för det fjällnära området. Den går att börja tillämpa från och med 2025. Det är möjligt att i dessa naturvårdsavtal tillgodose en markägares önskemål om ett visst begränsat nyttjande för husbehov, förutsatt att det enskilda området naturvärden bara påverkas marginellt och att syftet med skyddet uppnås på områdesnivå. Ersättningsnivån för naturvårdsavtal är högre ovan gränsen för fjällnära skog. Avtalstiden bör ligga på minst 30 år.

Naturvårdsavtal är mindre lämpligt i det fall det formellt skyddade området avses bli ett besöksområde som förutsätter att det iordningsställs exempelvis parkeringsplatser eller att särskilda föreskrifter för allmänheten är nödvändiga. Om områdets naturvärden är hotade av annan exploatering än den som markägaren har rådighet över är också naturvårdsavtal mindre lämpligt.

Väntansavtal är en variant av naturvårdsavtal som beskrivs i avsnitt 9.3, och som kan erbjudas markägare i samband med arbetet att inrätta av formellt skydd.

Det finns ytterligare varianter av naturvårdsavtal som används för skydd av skog men som inte tecknas med utgångspunkt från strategins urvalsgrunder och därmed inte beskrivs närmare här. Det rör bland annat ekoparksavtal och avtal för förekomst av art som omfattas av åtgärdsprogram för hotade arter.

8.2 Bevarande kan ske med en kombination av skyddsformer

Vid val av skyddsform utgår myndigheterna från områdets naturvärden, behovet av ett ändamålsenligt formellt skydd och en långsiktig och funktionell förvaltning. I avsnitt 3.1.5 beskrivs vikten av att myndigheterna är lyhörda för markägarens önskemål om skyddsform, inom de ramar som respektive skyddsform sätter och utifrån det syfte som ett formellt skydd av området ska uppnå. I detta avsnitt framgår att bevarande av ett område med höga naturvärden kan ske genom frivilliga avsättningar, att olika bevarandeformer kan kombineras och att förslag till förändrade skyddsformer kan öka flexibiliteten.

Strategin lämnar öppet för att det som följd av EU:s naturrestaureringsförordning kan påverka möjligheten till val av bevarandeform. Innan det klagjorts vad rättsakten innebär i svensk kontext går det inte att närmare precisera detta i strategin.

8.2.1 Bevarande genom frivilliga avsättningar

En frivillig avsättning är enligt Skogsstyrelsens definition ett område med sammanhängande produktiv skogsmark för vilket markägare själv och frivilligt fattat beslut om att åtgärder som kan skada dess naturvärde, kulturmiljövärde och/eller sociala värde inte ska utföras. Området ska finnas dokumenterat i plan eller annan handling. I kapitel 3 framgår att skogar med höga naturvärden bör bevaras genom formellt skydd eller frivilliga avsättningar. Frivilliga avsättningar är lämpliga och önskvärda för

- värdekärnor där markägaren är villig att varaktigt ta hela naturvårdsansvaret själv,
- värdekärnor som inte kan prioriteras för formellt skydd men som stöder ett funktionellt landskap.

Ibland kan områdets naturvärden vara hotade av annan exploatering som inte markägaren har rådighet över och där en frivillig avsättning därmed är mindre lämplig. Detta bör klargöras i dialogen mellan myndigheten och markägaren.

8.2.2 Olika bevarandeformer inom ett område

För en effektiv förvaltning av ett område är det lämpligt att hela området skyddas genom en och samma bevarandeform. Frivilligt formellt skydd innebär dock att olika bevarandeformer kan komma att användas inom områden där flera markägare berörs. En del av ett område kan exempelvis undantas från skogsbruk genom en frivillig avsättning.

För att förvaltningen ändå ska bli så effektiv som möjligt är det en fördel om det i möjligaste mån är en och samma myndighet som bildar de formella skydden inom det sammanhängande området. Till exempel vid kombination av naturvårdsavtal och biotopskyddsområde bör naturvårdsavtal tecknas av Skogsstyrelsen. Och vid kombination av naturreservat och naturvårdsavtal bör naturvårdsavtal tecknas av länsstyrelsen. Hur det sammanlagda området avgränsas har betydelse för möjligheten att genomföra skötselåtgärder.

Myndigheterna bör i dialog med berörda markägare ta fram en enkel helhetsbild för området där målbilden för hela områdets naturvärden framgår. Denna helhetsbild kan beskriva vad som kan påverka naturvärdena negativt samt vilka skötselåtgärder som bör utföras för att utveckla och bevara dem. För vissa områden kan det finnas skäl för myndigheterna att tillämpa undantag från markägarens medgivande till formellt skydd, se avsnitt 3.4.

Hur myndigheterna i detalj bör arbeta med formellt skydd och kombinera olika bevarandeformer behöver klargöras vidare i vägledning.

8.2.3 Förslag om utvecklade biotopskydd och andra skydds- och ersättningsformer

I redovisningen av regeringsuppdraget ”Mer flexibelt, ändamålsenligt, attraktivt biotopskydd samt skydds- och ersättningsformer anpassade för fjällnära skog” lämnade Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket förslag på förändringar i biotopskyddsinstrumentet och naturvårdsavtal. Förslagen som för närvarande bereds av regeringen beskrivs kortfattat nedan. För att införa nya former av naturvårdsavtal krävs dock inte regeringsbeslut.

FÖRSLAG TILL FÖRÄNDRINGAR AV BIOTOPSKYDDSOMRÅDEN

Biotopskyddsinstrumentet föreslås ändras på följande sätt:

- Biotopskyddsområden får även omfatta funktionella skyddszoner, utvecklingsmark och arronderingsmark om det är lämpligt.
- Det ska vara möjligt att stanna vid fastighetsgräns vid beslut om biotopskydd för en värdekärna och därefter successivt besluta om skydd.
- En befintlig skoglig basväg ska kunna undantas från ett biotopskyddsområde.
- Ett biotopskyddsområde ska kunna omfatta flera biotopskyddstyper.
- Medelålders till sena lövsuccessioner blir en ny biotopskyddstyp.
- Biotopskyddsområden ska kunna omfatta områden med en storlek på upp till 50 hektar.

Dessa förslag till förändringar av skyddsinstrumentet bör öka valfriheten för markägare att kunna välja denna skyddsform. Den skulle också ge myndigheterna en större flexibilitet när det gäller att anpassa skydd för skogar med skilda naturvärden.

De fem första förslagen förutsätter ändringar i miljöbalken och förordningen om områdesskydd. Förslaget om ökad storleksgräns förutsätter ett förarbetsuttalande som förtydligar att ett biotopskyddsområde får omfatta områden med en yta om upp till 50 hektar.

FÖRSLAG TILL FÖRÄNDRINGAR AV NATURVÅRDSAVTAL

Två nya former av naturvårdsavtal föreslogs i redovisningen till regeringen. Det första förslaget avsåg naturvårdsavtal särskilt anpassat för det fjällnära området. Det har omhändertagits i Skogsstyrelsen och Naturvårdsverkets riktlinjer för naturvårdsavtal, se avsnitt 7.5.1 och 8.1.3. Det andra förslaget som avsåg naturvårdsavtal särskilt anpassat för fridlysta arter har ännu inte omhändertagits. En utredning rörande bestämmelser om nationell fridlysning och rätten till ersättning pågår.⁷⁰ Det kan resultera i att förslag om artskyddsavtal bör omhändertas av myndigheterna.

---

⁷⁰ Regeringen (2024)

9. Effektiv och rättssäker skyddsprocess

I detta kapitel framgår hur myndigheterna bör eftersträva en snabb, effektiv och rättssäker process i bildande av formellt skydd.

9.1 Myndigheterna omhändertar intresseanmälningar

Ambitionen är att öka andelen formella skydd som utgår från markägarens intresseanmälan. Myndigheterna bör eftersträva att ha bedömt och återkopplat till berörd markägare om området kan vara aktuellt för ett formellt skydd inom sex månader efter det att intresseanmälan inkommit till myndigheten. Om förhållandena inte medger att naturvärdesbedömning kan ske inom sex månader bör myndigheten meddela en preliminär tidsram för när markägaren kan förvänta sig en återkoppling på om området kan vara aktuellt för ett formellt skydd. Besked till markägare bör endast undantagsvis dröja mer än ett år från det att intresseanmälan inkommit.

När ett intresseanmält område har bedömts vara aktuellt för formellt skydd bör myndigheten i dialog med markägaren inleda ett ärende om att bilda ett sådant. En förutsättning är att det finns tillräckliga personella resurser för att hålla skyddsprocessen i gång och att det bedöms vara möjligt att betala ut ersättning inom två till tre år.

9.2 Skyddsprocessen

Hur skyddsprocessen går till beskrivs närmare i respektive myndighets vägledningar, riktlinjer och handlägningsrutiner för ärenden som rör naturreservat, biotopskydd och naturvårdsavtal.

I strategin framgår medskick till skyddsprocessens genomförande utifrån arbete med frivilligt formellt skydd i avsnitt 3.1, 3.2 och 3.4. Dessa innebär att myndigheterna strävar efter en god dialog och en transparent process. Dialogen bör vara inriktad på att hitta gemensamma lösningar så att naturvärden bevaras och kan förvaltas utan inskränkningar som är mer ingripande än nödvändigt för den enskilde. Myndigheterna behöver ge markägaren kunskap om vad ett formellt skydd innebär. Markägarens möjlighet till val av skyddsform och möjlighet att ändra sig under processen ska vara tydlig.

Markägare kan behöva olika mycket tid på sig för att ta ställning till den information som myndigheterna ger. För ett kostnadseffektivt genomförande är det viktigt att myndigheter och markägare strävar efter att undvika parallellt pågående avverkningsärenden när det förs en dialog om formellt skydd. Myndigheterna bör ge markägaren tid att böttna i en inriktning som kan ligga till grund för en förutsägbarhet i processen.

Innan myndigheterna fattar beslut om formellt skydd ska även andra sakägare ges möjlighet att yttra sig, inklusive konsultation med det samiska folket i enlighet med konsultationsordningen. När detta bör ske i relation till dialogen med markägaren kan variera från fall till fall.

9.3 Möjlighet till väntansavtal

Enligt riktlinjer för tillämpning av väntansavtal bör myndigheterna erbjuda markägarna att ingå ett väntansavtal när det gått sex månader från det att handläggningen av det formella skyddet inleddes, om inte en överenskommelse om ett varaktigt formellt skydd dessförinnan har träffats mellan markägaren och myndigheten.⁷¹ Syftet är att ge området ett visst skydd under handläggningstiden samt att kompensera markägaren för detta. Normalt kan ett väntansavtal som längst tecknas för en tid om två år.

9.4 Beslut om områdesskydd sker i nära anslutning till överenskommelse om ersättning

Processen med att bilda områdesskydd bör bli snabbare och beslut om skydd och ersättning bör helst ske i nära anslutning till varandra. De främsta skälen är att säkra statens investering, att kunna ge området en god förvaltning och att det ska vara tydligt för markägaren vad som gäller i området. Ett annat skäl är att Skatteverket anser att beskattningstidpunkt för markägarens intrångsersättning är när naturreservatet respektive biotopskyddet vinner laga kraft.⁷²

Biotopskyddsområde är vanligen en snabbare och enklare beslutsform än naturreservat. Beslut om biotopskyddsområde fattas därför i nära anslutning till överenskommelse om ersättning.

Naturreservat används vanligen för större och mer komplexa områden där flera olika värdefulla naturmiljöer ingår. Det kan förekomma behov av anordningar för att tillgängliggöra områdena för friluftslivet samt i många fall behov av skötselåtgärder baserade på beslut och skötselplan. Samrådskraven enligt förordningen om områdesskydd för att bilda naturreservat är också mer omfattande än för biotopskyddsområde. Beslut om naturreservat har därmed inte samma förutsättningar som biotopskyddsområden att ske i nära anslutning till varje överenskommelse om ersättning. Länsstyrelsen bör ändå fatta beslut om naturreservat senast inom ett år från det datum då överenskommelse om ersättning för inrättande av naturreservat finns med berörda markägare.

---

⁷¹ Naturvårdsverket (2023e)

⁷² Skatteverket (2023a)

10. Genomförande och uppföljning

I detta kapitel beskrivs hur arbetet med genomförande inklusive utbildning och samverkan samt uppföljning av strategin bör bedrivas.

10.1 Genomförande av strategin

I detta avsnitt beskrivs hur arbetet med ett likvärdigt genomförande av strategin bör bedrivas. I det ingår hur samverkan mellan olika aktörer bör och kan användas i genomförandet.

10.1.1 Länsvisa strategier och handlingsplaner

De länsvisa strategierna för formellt skydd är viktiga för det operativa genomförandet och bör hållas aktuella. Förändringar i denna strategi i förhållande till de länsvisa strategierna behöver omhändertas. I vilken utsträckning de länsvisa strategierna behöver ses över för att denna reviderade nationella strategi ska få genomslag i det regionala arbetet med formellt skydd bör länsstyrelsen och Skogsstyrelsen i respektive län ta ställning till gemensamt. Att värdetrakternas avgränsning, innehåll av prioriterade skogstyper och vilka som särskilt bör prioriteras hålls aktuellt är exempel på delar som har betydelse för det operativa genomförandet och för de informationsinsatser och den samverkan som behöver ske.

Skogar i fjällregionen är en ny del av strategin. Handlingsplaner för skydd av de stora naturskogarna i fjällregionen bör fastställas senast 2026. Läs mer om handlingsplanerna i avsnitt 7.6.2.

10.1.2 Utbildning och erfarenhetsutbyte

UTBILDNING FÖR LIKVÄRDIG TILLÄMPNING AV DEN NATIONELLA STRATEGIN

Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen kommer att anordna utbildningar och kalibreringar rörande tillämpningen av strategin för de operativa myndigheterna i anslutning till att strategin beslutas. Detta i syfte att få likvärdig tillämpning av frivilligt formellt skydd som arbetssätt och strategins prioriteringsgrunder. Delar av insatserna kommer även riktas till skogliga aktörer.

På regional nivå är det önskvärt att Skogsstyrelsen och länsstyrelserna på liknande sätt anordna utbildningar och erfarenhetsutbyte där även andra berörda skogliga aktörer bjuds in. Syftet med dessa utbildningar och erfarenhetsutbyten är att skapa samsyn, förståelse för varandras roller och bidra till kunskapsutbyte om frivilligt bevarande och skogar med höga naturvärden, samt kring vad ett formellt skydd innebär. Dessa insatser lägger en grund för fortsatt regional samverkan.

ÅTERKOMMANDE UTBILDNING OCH ERFARENHETSUTBYTE

Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen bör återkommande erbjuda utbildningar och erfarenhetsutbyten på nationell nivå. Dessa bör rikta sig till de operativa myndigheterna, det vill säga länsstyrelser och Skogsstyrelsens distrikt, och vara inriktade på tillämpning av frivilligt formellt skydd och strategins prioriteringsgrunder. Dessa utbildningar och erfarenhetsutbyten skapar förutsättning för en fortsatt likvärdig tillämpning av strategin i hela landet samt för kontinuerligt lärande och utveckling.

På regional nivå bör Skogsstyrelsen och länsstyrelsen på liknande sätt ge förutsättningar för återkommande erfarenhetsutbyte mellan myndigheterna samt med andra berörda skogliga aktörer. Detta är en del av den samverkan som beskrivs i 10.1.3

10.1.3 Regelbunden samverkan

Samverkan mellan skogliga aktörer, rennäringen och myndigheterna på såväl nationell som regional nivå är en förutsättning och framgångsfaktor för att nå flera av de effekter som strategin syftar till.

Samverkan kan användas som ett verktyg för att

- skapa och upprätthålla en förtroendefull dialog mellan aktörer,
- ta fram och tillgängliggöra information,
- planera, genomföra och utvärdera det arbete som utförs.

För att få kvalitet och kontinuitet i samverkan bör gruppen av aktörer komma överens om en samverkansstruktur där gruppen definierar mål för samverkan, frågar att samverka om, former för samverkan, rollfördelning och nivå på ambition och delaktighet. Samverkansarbetet kan med fördel ske inom befintliga strukturer och kontaktytor om det är förenligt med syftet för samverkan.

I följande stycken utvecklas närmare hur olika aktörers samverkan kan användas för genomförandet av strategin. För att konkretisera ges exempel på vilka aktörer som kan ingå i respektive gruppering och på vilka frågor som kan tas upp i samverkan.

Utöver vad som anges här så framgår i avsnitt 3.2.3 även den samverkan som bör ske mellan myndigheterna och markägare med stora skogsinnehav för ett effektivt bevarandearbete på landskapsnivå.

SKOGLIGA AKTÖRER SAMVERKAR OM ÖVERGRIPANDE FRÅGOR PÅ NATIONELL NIVÅ

Samverkan på nationell nivå är en arena för att kontinuerligt lära av och utveckla det gemensamma arbetet med att bevara skogar med höga naturvärden, samt följa upp hur målen för naturvärden, friluftsliv och stärkt äganderättsperspektiv uppfylls.

En ambition kan vara att dela en övergripande bild av vad som bör vara prioriterat för formellt skydd i relation till tillgänglig budget och hur myndigheterna och skogliga aktörer tillsammans kan bidra till arbetssätt, mål och uppföljning. För att utvärdera och utveckla arbetet med information till markägare är det önskvärt att organisationer som kommunicerar om skogar med höga naturvärden riktat mot markägare även har en nationell samverkan i kommunikationsarbetet.

Normalt bör markägarorganisationer, representanter för skogsbolag, ideell naturvård, länsstyrelser, Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen delta. I de fall samverkan rör frågor som rör det samiska folket bör också sameby eller samisk organisation ingå i samverkan. Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen bör ta ansvar för att bjuda in till samverkan.

SKOGLIGA AKTÖRER SAMVERKAR OM GENOMFÖRANDET AV STRATEGIN PÅ REGIONAL NIVÅ

På regional nivå är återkommande samverkansmöten en förutsättning för att kontinuerligt lära och utveckla det gemensamma strategiska arbetet med att bevara skogar med höga naturvärden i regionen eller länet. En ambition kan vara att årligen dela bild av vad som i länet är prioriterat för formellt skydd i relation till tillgänglig budget. Samverkan kan också behövas om hur myndigheter och aktörer tillsammans kan nå ut med information till markägare inom prioriterade områden, med målsättningen att berörda markägare ska känna till sina naturvärden och möjligheten att anmäla intresse för formellt skydd.

Normalt bör markägarorganisationer, virkesinköpande företag, berörda skogsbolag, ideell naturvård, länsstyrelsen, Skogsstyrelsen samt eventuellt kommuner och stiftelser delta. I de fall samverkan rör frågor som rör det samiska folket bör också sameby eller samisk organisation ingå i samverkan. Skogsstyrelsen eller länsstyrelsen tar normalt initiativet till samverkan.

MYNDIGHETERNA SAMVERKAR FÖR ETT LIKVÄRDIGT GENOMFÖRANDE I HELA LANDET

För att arbetet med bevarande av skog med höga naturvärden ska ske på ett likvärdigt sätt över hela landet är det nödvändigt att nationella och regionala myndigheter samverkar, och att det sker med kontinuitet. Samverkan mellan myndigheterna sker på olika nivåer.

På övergripande nationell nivå syftar samverkan till att Naturvårdsverket, Skogsstyrelsen och länsstyrelserna har insyn och förståelse för varandras verksamheter och stödjer varandra inom sina respektive ansvarsområden. Ett syfte är också att kalibrera arbetssätt inom och mellan de olika myndigheterna.

Även Havs- och vattenmyndigheten bör regelbundet bjudas in till samverkan, och beroende på frågor kan också Riksantikvarieämbetet, Statens fastighetsverk, Fortifikationsverket och Jordbruksverket bjudas in.

På regional nivå syftar samverkan till att Skogsstyrelsen och länsstyrelserna har insyn, kunskap om och förståelse för varandras verksamheter, kalibrerar sitt regionala arbete och stödjer varandra inom sina respektive ansvarsområde. På regional nivå bör samverkan ske minst årligen.

10.2 Uppföljning

Uppföljning behövs för att bedöma i vilken utsträckning syftet med strategin nås, inklusive vilka kostnader det utvecklade arbetssättet innebär jämfört med tidigare arbetssätt. I uppföljningen bör ingå hur arbetssätt och prioriteringsgrunder enligt strategin tillämpas. Uppföljningen bör även ge svar på i vilken utsträckning skyddsvärda skogar avverkas samt ge underlag till miljömålsuppföljning och EU-rapportering.

Uppgifterna bör ge stöd till årlig samverkan mellan olika aktörer, se avsnitt 10.1.3, för att gemensamt analysera, dra slutsatser, utveckla och utvärdera arbetet. Uppföljningen ger också underlag till återkommande utbildningar och erfarenhetsutbyten.

Uppföljning och utvärdering är ett viktigt underlag för att bedöma behov av översyn av strategin.

UPPFÖLJNING AV ARBETSSÄTTET MED FORMELLT SKYDD

Myndigheterna bör årligen sammanställa uppgifter om följande:

- Antal och areal av områden som blir formellt skyddade, uppdelat per skyddsform, samt vem som tagit initiativ till skyddsprocessen.
- Antal och areal inkomna intresseanmälningar och naturvärdeskvaliteten på dessa, uppdelat ovan och nedan den fjällnära gränsen, samt för jämförelse ovan fjällnära även antal och ansökt areal om tillstånd till avverkning.
- Antal beslut utan medgivande från markägare, samt antal beslut där markägaren överklagar beslutet och resultatet av den överprövning som sker.
- Handläggningstiden från initiativ till att avtal om ersättning eller naturvårdsavtal tecknats, samt tid till beslut om skydd.

Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen bör med regelbundna intervall genomföra uppföljning av hur markägare upplever skyddsprocessen, och därigenom få svar på om markägarna upplever en högre grad av frivillighet i arbetet med formellt skydd. Det sker lämpligen genom att fortsätta med den markägarenkät som pågått sedan 2014.⁷³

UPPFÖLJNING AV FRIVILLIGA AVSÄTTNINGAR OCH AVVERKNING AV VÄRDEKÄRNOR

Frivilliga avsättningar kompletterar det formella skyddet. Uppföljning av frivilliga avsättningar kompletterar därmed uppföljning av arbete med formellt skydd. Även uppföljning av avverkning av skogsbiologiska värdekärnor speglar hur arbete med frivilligt formellt skydd fungerar för att nå ambitionen om att skogar med höga naturvärden bevaras i någon form.

Eftersom det inte finns ett system för registrering av frivilliga avsättningar så får uppföljning tills vidare ske med hjälp av den översiktliga officiella statistik som Skogsstyrelsen årligen redovisar inom området Frivilliga avsättningar och certifierade arealer.⁷⁴

Myndigheterna bör även ta tillvara de möjligheter som ges av att frivilliga avsättningar rapporteras till EEA som OECM.

Myndigheterna bör årligen sammanställa uppgifter om avverkning av värdekärnor och om frivilliga avsättningar.

---

⁷³ IVL Svenska Miljöinstitutet (2021)

⁷⁴ www.Skogsstyrelsen.se/statistik

FÖRDJUPAD UPPFÖLJNING AV STRATEGINS URVALSGRUNDER

Myndigheterna bör regelbundet följa upp att arbete med formellt skydd sker enligt strategins urval- och prioriteringsgrunder. Vilka data som behöver sammanställas bör diskuteras mellan berörda myndigheter från gång till gång. Hänsyn bör tas till behov inom miljömålsuppföljningen och till EU-rapportering om status av naturtyper och arter för att nå synergier i uppföljningsarbetet. Följande bör dock vara relevant att följa upp:

- Den formellt skyddade arealens fördelning på värdekärna, utvecklingsmark, skyddszon och arronderingsmark.
- Den formellt skyddade arealen som finns inom värdestrakt och skyddsnivån i värdestrakter. Indelas per skogstyp enligt Naturtypskarteringen av skyddade områden, biotopskyddskategorier och prioriterade skogstyper.
- Areal av skogliga Natura 2000-naturtyper fördelat per skyddsinstrument, uppdelad i gynnsam och ogynnsam bevarandestatus.
- Antal formellt skyddade områden där Andra bevarandevärden bedömts ha stor betydelse för att området prioriterats.
- Formella skydd av områden enligt kap 6.

UTVÄRDERING AV MÅL FÖR NATURVÄRDEN

Utvärdering av mål för naturvärden sker genom miljömålsuppföljningen samt genom EU-rapportering om status av naturtyper och arter som sker vart 6:e år. Naturrestaureringsförordningen bedöms kunna innebära ytterligare krav på uppföljning av naturvärdenas status på områdesnivå.

11. Ordförklaringar

Alpin region – Se Biogeografiska regioner.

Arronderingsmark – Marker utan påvisade naturvärden som medtagits i ett naturreservat främst för att förbättra reservatets geografiska utformning av lantmäteri- och/eller skötseltekniska skäl men även för att minska intrånget för markägaren genom att restinnehavet får en lämplig avgränsning.

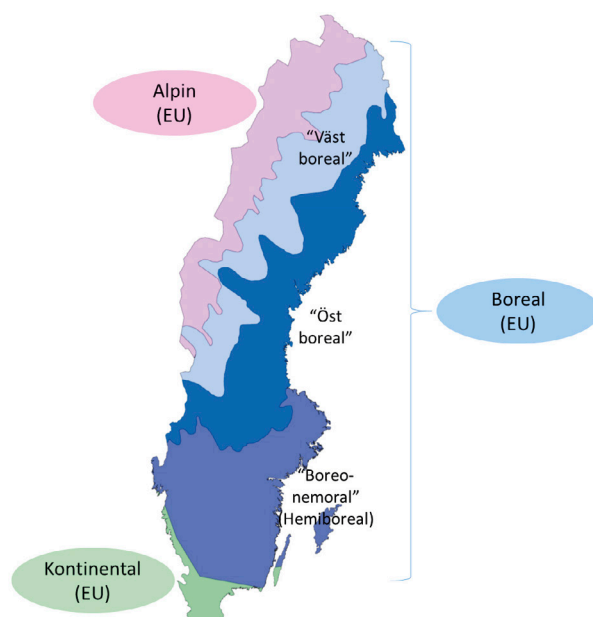
Artstock – Artsammansättningen inom ett ekosystem eller geografiskt område.

Bestånd – En urskiljbar samling träd eller skogsplantor som växer inom en viss areal och som har viss likhet i artsammansättning, ålder, diameter, höjdutveckling med mera. I botanisk och ekologisk mening är betydelsen de individer av en art, underart, varietet eller form som finns samlade inom ett begränsat område. För- enklat kan man säga alla djur och växter som finns inom ett avgränsat område.

Bevarandestatus – Med bevarandestatus för en livsmiljö avses summan av de faktorer som påverkar en livsmiljö och dess typiska arter och som på lång sikt kan påverka dess naturliga utbredning, struktur och funktion samt de typiska arternas överlevnad på lång sikt. Med bevarandestatus för en art avses summan av de faktorer som påverkar den berörda arten och som på lång sikt kan påverka den naturliga utbredningen och mängden hos dess populationer. Begreppet är centralt i art- och habitatdirektivet där EU:s medlemsstater är skyldiga att se till att gynnsam bevarandestatus bibehålls eller återställs för de arter och naturtyper som ingår i art- och habitatdirektivet respektive fågeldirektivet. Se Gynnsam bevarandestatus.

Bevarandevärden – naturvärden, kulturmiljövärden, upplevelsevärden för rekreation och friluftsliv med mera. Anges i strategins poängmodell för att väga olika bevarandevärden. Utpekade bevarandevärden i ett skyddsvärt område utgör grund för beslut om formellt skydd och kallas i det sammanhanget prioriterade bevarandevärden.

Biogeografiska regioner – Den regionindelning som används inom Art- och habitatdirektivet. Sverige berörs av Alpin, Boreal och Kontinental region. Se figur 4.

Figur 4 Biogeografiska regioner i Sverige. Indelningen av Sverige i biogeografiska regioner; Alpin (EU), Boreal (EU) samt Kontinental (EU) definieras i Art- och habitatdirektivet. Västboreal, Östboreal och Boreonemoral (Hemiboreal) är delregioner av Boreal region som bland annat framgår av underlag till skogsutredningen. Illustration från Kunskapssammanställning: representativitet – Underlag till Skogsutredningen 2019.

Biologisk mångfald – Variationsrikedomen inom och mellan arter och hos de ekologiska systemen. Biologisk mångfald tas upp för olika nivåer: 1) ekosystem, 2) biotoper, 3) arter och 4) genetisk nivå. Biologisk mångfald kan även bedömas och skattas på växtsamhälles- och landskapsnivå.

Biologiska kulturarvet – En del av kulturmiljön. Det utgörs av ekosystem, naturtyper och arter som utvecklats, eller gynnats genom människans nyttjande av landskapet och vars långsiktiga fortlevnad förutsätter eller påverkas positivt av brukande och skötsel.

Biotop – Livsmiljön för alla arter inom ett enhetligt ekosystem. Jämför habitat, nedan.

Boreal region – Se Naturgeografiska regioner och Biogeografiska regioner.

Boreonemoral region – Se Naturgeografiska regioner.

Ekologisk funktionalitet – God ekologisk funktionalitet råder när tillräcklig mängd habitat för en artstocks långsiktiga överlevnad finns i ett landskap där god ekologisk konnektivitet råder.

Ekologisk konnektivitet – Bindning och fungerande processer mellan områden spridda i landskapet. God ekologisk konnektivitet innebär att områden har ett fungerande samband, till exempel så att individer av olika arter kan förflytta sig mellan områdena.

Ekosystem – Enhetlig del av landskapet med dess organismer och abiotiska (icke-levande) delar. Begreppet kan användas i vitt skilda skalor. I begreppet ingår bland annat växter, djur och flöden av energi, näring och grundämnen.

EU:s naturvårdsdirektiv – EU:s naturvårdsdirektiv utgörs av Art- och habitatdirektivet och Fågeldirektivet, det vill säga rådets direktiv 92/43/EEG av den 21 maj 1992 om bevarande av livsmiljöer samt vilda djur och växter och Europaparlamentets och rådets direktiv 2009/147/EG av den 30 november 2009 om bevarande av vilda fåglar.

Fjällnära gränsen – Gräns angiven i Skogsstyrelsens föreskrifter (SKSFS 1991:3) om gränserna för fjällnära skog, och innefattar skog i de västra delarna av Dalarnas län, Jämtlands län, Västerbottens län och Norrbottens län.

Formellt skydd – Formellt skydd i skogsmark omfattar nationalpark, naturreservat, kulturresevat, biotopskyddsområde och naturvårdsavtal. De formella skydd som behandlas i strategin är naturreservat, biotopskyddsområde och naturvårdsavtal.

Fridlysta arter enligt EU:s naturvårdsdirektiv – Arter som är fridlysta enligt 4, 4a och 7 §§ artskyddsförordningen (2007:845) och markerade med N i bilaga 1 till artskyddsförordningen samt alla naturligt förekommande fågelarter enligt 4 § artskyddsförordningen.

Frivillig avsättning – En frivillig avsättning är enligt Skogsstyrelsens definition ett område med sammanhängande produktiv skogsmark för vilket markägare frivilligt fattat beslut om att åtgärder som kan skada dess naturvärde, kulturmiljövärde och/eller sociala värde inte ska utföras. Området ska finnas dokumenterat i plan eller annan handling.⁷⁵

Funktionalitet – Se Ekologisk funktionalitet.

---

⁷⁵ Skogsstyrelsen (2019)

Gammal skog⁷⁶ – Ett skogsbestånd eller skogsområde 1) av mycket hög ålder, och 2) som består av inhemska träarter som, i huvudsak genom naturliga processer, har utvecklat strukturer och en dynamik som normalt förknippas med sena successionsstadier av urskog eller ostörd skog av samma typ; det kan finnas synliga tecken på tidigare mänsklig påverkan, men dessa försvinner gradvis eller är alltför begränsade för att i betydande utsträckning störa de naturliga processerna.

God skyddsnivå – Den nivå av långsiktigt bevarande som överstiger tröskelvärdena för de i värdestrakten värdebärande skogstyperna och arterna. Här inräknas formellt skydd av skogsmark samt de frivilliga avsättningar som inrapporterats som OECM till EEA.

Grön infrastruktur – Ekologiskt funktionella nätverk av livsmiljöer och strukturer, naturområden samt anlagda element som utformas, brukas och förvaltas på ett sätt så att biologisk mångfald bevaras, samt att för samhället viktiga ekosystemtjänster främjas i hela landskapet. Begreppet har sin grund i Konventionen om biologisk mångfald.

Gynnsam bevarandestatus – En livsmiljös bevarandestatus anses ”gynnsam” när

- dess naturliga utbredningsområde och de ytor den täcker inom detta område är stabila eller ökande,
- den särskilda struktur och de särskilda funktioner som är nödvändiga för att den ska kunna bibehållas på lång sikt finns, och sannolikt kommer att finnas under en överskådlig framtid, och
- bevarandestatusen hos dess typiska arter är gynnsam enligt definitionen nedan.

En arts bevarandestatus definieras som summan av de faktorer som påverkar den berörda arten och som på lång sikt kan påverka den naturliga utbredningen och mängden hos dess populationer. Bevarandestatusen för en art anses ”gynnsam” när

- uppgifter om den berörda artens populationsutveckling visar att arten på lång sikt kommer att förbli en livskraftig del av sin livsmiljö,
- artens naturliga utbredningsområde varken minskar eller sannolikt kommer att minska inom en överskådlig framtid, och
- det finns, och sannolikt kommer att fortsätta att finnas, en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer skall bibehållas på lång sikt.

Se även ”bevarandestatus”.

Habitat – Livsmiljön för en enskild art. I den engelskspråkiga användningen av begreppet ingår nu ofta även innebörden i det svenskspråkiga begreppet biotop, jämför ovan.

Hävd – Traditionella brukningsformer inom jord- och skogsbruket. Betesdrift, slåtter och lövtäkt är vanliga brukningsformer som ryms inom begreppet.

Impediment – Skogsmark vars virkesproducerande förmåga är mindre än en skogskubikmeter i virkestillväxt per hektar och år.

Intrångsersättning – Ersättning till markägare eller innehavare av särskild rätt på grund av myndighetsbeslut som innebär att pågående markanvändning inom berörd del av en fastighet avsevärt försvåras. När det gäller formellt skydd enligt strategin är det vid beslut om naturreservat eller biotopskyddsområden.

---

⁷⁶ Skogsstyrelsen (2024)

Kanteffekt – Förändringar som uppstår i bland annat artsammansättning och mikroklimat, i övergångszonen mellan två biotoper.

Kluster (av värdekärnor) – En samling värdekärnor som ligger geografiskt koncentrerade i landskapet.

Konnektivitet – Se Ekologisk konnektivitet.

Kontinental region – se Biogeografiska regioner.

Kontinuitet – Sammanhängande tidsperiod, då likartade förhållanden som bestämmer landskapsutvecklingen har varit förhållandevis i en biotop eller ett landskapsavsnitt. Kontinuitet kan avse olika förhållanden och dessa måste anges för att begreppet ska kunna användas på ett meningsfullt sätt. Exempel: 1) kontinuitet av naturlig utveckling som inte påverkats av människan i en skog; 2) kontinuitet av hävdpåverkan inom markerna som tillhör en by; 3) kontinuitet av trädförekomst i ett landskapsavsnitt.

Miljöhänsyn – Den hänsyn som tas i samband med olika skogliga åtgärder som röjning, gallring eller föryngringsavverkning till den biologiska mångfalden, kulturmiljöer och friluftslivet. Det handlar om att vid avverkning exempelvis lämna evighetsträd, hänsynsytor, trädgrupper och buffertzoner längs vattendrag. Hänsynen är reglerad i 30 § skogsvårdslagen. I skogspolitiken finns en förväntan på att miljöhänsynen i genomsnitt ska vara mer långtgående än lagens krav. Skogssektorn har gemensamt tagit fram målbilder för god miljöhänsyn.

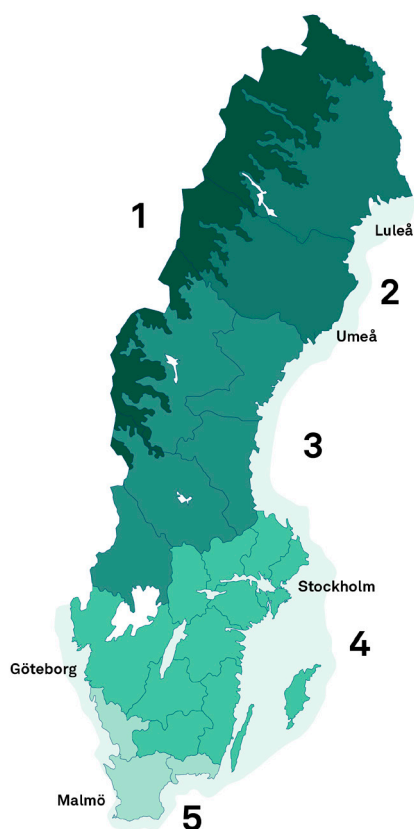
Natura 2000 – Ett nätverk av områden med höga naturvärden inom Europeiska unionen. Regeringen beslutar om Natura 2000-områden. Det är områden utpekade enligt EU:s två naturvårdsdirektiv och den rättsliga regleringen finns i 7 kap. 27–29 b §§ miljöbalken samt 15–20 a §§ förordningen om områdesskydd. Natura 2000-områden har en permanent varaktighet.

Naturgeografiska regioner – Till skillnad från Biogeografiska regioner är detta en regionindelning som tar sin utgångspunkt i både naturförhållanden och administrativa gränser. Indelningen i de fem naturgeografiska regionerna är anpassade till länsgränserna och den fjällnära gränsen. Indelningen gjordes i Skogsvårdsorganisationens Utvärdering av Skogspolitiken SUS 2001, och benämns ibland som SUS-regioner.⁷⁷

- Fjällnära region (region 1): fjällen och den fjällnära skogen i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och Dalarnas län.
- Nordboreal region (region 2): Norrbottens och Västerbottens län förutom fjällen och den fjällnära skogen.
- Sydboreal region (region 3): Jämtlands, Västernorrlands, Dalarnas, Gävleborgs och Värmlands län, förutom fjällen och den fjällnära skogen.
- Boreonemoral region (region 4): Örebro, Västmanlands, Uppsala, Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Gotlands, Västra Götalands, Jönköpings, Kronobergs och Kalmar län.
- Nemoral region (region 5): Hallands, Blekinge och Skåne län.

---

⁷⁷ Skogsstyrelsen (2001)

Figur 5. Naturgeografiska regioner i Sverige. Bilden visar indelningen fjällnära region (1), nordboreal region (2), sydboreal region (3), boreonemoral region (4) och nemoral region (5).

Källa: Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen (2005)

Naturskog – Ett skogsbestånd eller skogsområde som består av inhemska trädarter som huvudsakligen har utvecklats genom naturliga processer, strukturer och dynamiska processer som normalt förknippas med de sena utvecklingsfaserna av urskog eller ostörd skog av samma typ; det kan finnas synliga tecken på tidigare mänsklig påverkan, men dessa försvinner gradvis eller är alltför begränsade för att i betydande utsträckning störa de naturliga processerna. Definition enligt EU-kommissionen.⁷⁸

Naturtyp – Ett landskapsavsnitt med relativt enhetlig karaktär som hyser ett visst växt- och/eller djursamhälle. En och samma naturtyp kan innefatta många olika livsmiljöer för växter och djur. Naturtyper som ingår i art- och habitatdirektivet finns listade i direktivets Bilaga I och benämns där som livsmiljöer. I denna strategi benämns dessa även som skogsnaturtyper.

Naturvårdande skötsel – Avser åtgärder som syftar till att bevara och utveckla biologisk mångfald i skog och andra trädbärande marker och att det biologiska kulturarvet värnas och vårdas inom ramen för detta arbete.

Nemoral region – Se Naturgeografiska regioner.

Nyckelbiotop – Ett skogsområde som från en samlad bedömning av biotopens struktur, artinnehåll, historik och fysiska miljö idag har mycket stor betydelse för skogens flora och fauna och där det finns eller kan förväntas finnas rödlistade arter.

⁷⁸ European Commission (2023)

OECM – Förkortning för det engelska begreppet ”Other effective area-based conservation measure” som definieras enligt följande i CBD: ”A geographically defined area other than a Protected Area, which is governed and managed in ways that achieve positive and sustained long-term outcomes for the in situ conservation of biodiversity, with associated ecosystem functions and services and where applicable, cultural, spiritual, socioeconomic, and other locally relevant values.”⁷⁹

OECM översätts till svenska som Andra effektiva områdesbaserade skyddsåtgärder. Det avser vissa andra bevarandeformer än formellt skydd för att långsiktigt bevara skyddsvärda områden, till exempel frivilliga avsättningar eller militära övningsfält med höga naturvärden. Bevarandeformen ger utrymme för frivilliga åtaganden och naturvårdande insatser inom ramen för verksamheter som har ett annat primärt syfte än biologisk mångfald och naturvård. Områden ska rapporteras till EEA för att bidra till EU:s mål om skydd.

Områdesskydd – Formellt skydd av områden med stöd av lagstiftning i miljöbalken och enligt förordningen om områdesskydd. De områdesskydd som behandlas i strategin är naturreservat och biotopskyddsområde. Exempel på andra områdeskydd är nationalpark, kulturresevat och djur- och växtskyddsområde. Naturvårdsavtal är ett formellt skydd, men inte ett områdesskydd då de tecknas med stöd av jordabalken, det vill säga inte med stöd av miljöbalken.

Prioriterad skogstyp – Skogstyper som utpekats som prioriterade i denna strategi. En del av strategins prioriterade skogstyper är av särskild vikt att prioritera tidsmässigt först. Det är skogstyper som har särskilt stor betydelse för bevarande av biologisk mångfald samt de stora sammanhängande fjällnaturskogarna. Dessa betecknas som särskilt prioriterade skogstyper.

Produktiv skogsmark – Skogsmark som enligt vedertagna bedömningsgrunder kan producera i genomsnitt minst en skogskubikmeter per hektar och år. Se även skogsmark.

Region – Se Naturgeografisk region respektive Biogeografisk region.

Restaurering (av biotoper och landskap) – Återskapande till önskat tillstånd av tidigare biotop eller landskap, till exempel ett hävdat landskap eller en viss naturskogstyp.

Rödlistade arter – Arter som utifrån bedömd utdöenderisk i landet är upptagna på en lista framtagen av ArtDatabanken och fastställd av Naturvårdsverket. Listan är indelad i kategorierna: Utdöd (EX), Nationellt utdöd (RE), Akut hotad (CR), Starkt hotad (EN), Sårbar (VU), Nära hotad (NT) och Kunskapsbrist (DD). Arter i kategorierna CR, EN och VU benämns hotade. Den senaste rödlistan publicerades 2020.

Samråd enligt 12 kap 6 § miljöbalken – Enligt 12 kap. 6 § miljöbalken ska anmälan för samråd göras för verksamhet eller åtgärd som kan komma att väsentligt ändra naturmiljön. Anmälan ska göras hos tillsynsansvarig myndighet. Skogsstyrelsen är tillsynsmyndighet för samråd som gäller skogsbruksåtgärder. Föreläggande eller förbud kan meddelas, även om pågående verksamhet avsevärt försvåras.

Skogsbiologisk värdekärna – En skogsbiologisk värdekärna är ett sammanhängande skogsområde, som med avseende på bestånds-, struktur- och artdata samt markanvändningshistorik bedömts ha stor betydelse för rödlistade arter, fridlysta arter, signalarter och andra skyddsvärda arter.

---

⁷⁹ Conference of the parties to the convention on biological diversity (2018)

Skogsmark – Mark inom ett sammanhängande område där träden har en höjd av mer än fem meter och där träd har en kronslutenhet av mer än tio procent eller har förutsättningar att nå denna höjd och kronslutenhet utan produktionshöjande åtgärder. Se även produktiv skogsmark.

Skogsnaturtyp – se Naturtyp

Skyddszon – Ett område i anslutning till värdekärna lämpligt som skydd mot negativa förändringar av värdekärnans naturvärden på grund av förändrad hydrologi och lokalklimat. Här menas i första hand skogsbestånd med påtagligt klimatstabiliserande funktion belägna intill värdekärnor vilkas långsiktiga funktion för rödlistade arter, signalarter och andra skyddsvärda arter är beroende av stabilitet i lokalklimat och ostörd hydrologi. Till skyddszoner räknas även bestånd intill sjöar och vattendrag samt bestånd vilka kan minska negativa effekter av luftföroreningar.

Strukturer – Förekomst av olika nyckelelement i en biotop såsom död ved, gamla träd, källor, beskuggade block och lodytor.

Strikt skyddad skog – Skogsmark inom nationalparker, naturreservat med föreskrifter mot skogsbruk, Natura 2000-områden med utpekad skogshabitat samt biotopskyddsområden. Se även EU vägledning för ytterligare information.⁸⁰

Tillfredsställande populationsnivå – En nivå som innebär att en fågelart långsiktigt kan finnas kvar inom sitt naturliga utbredningsområde. Bedömningen av lokala förekomster och regional status behöver beaktas i förhållande till förekomsten på nationell nivå.

Urskog – Naturligt föryngrad skog av inhemska trädarter, där det inte finns några tydliga tecken på mänsklig påverkan och där de ekologiska processerna inte har varit utsatta för några betydande störningar. Urskog har ett antal karaktäristiska egenskaper:

- Den uppvisar en naturlig skogsdynamik, såsom en naturlig trädartsammansättning, förekomst av död ved, en naturlig åldersstruktur och naturliga föryngringsprocesser.
- Den har en tillräckligt stor areal för att bibehålla sina naturliga ekologiska processer.
- Den har inte utsatts för någon känd betydande mänsklig påverkan eller det har gått så lång tid sedan skogen senast utsattes för betydande mänsklig påverkan att dess naturliga artsammansättning och processer har kunnat återupprättas.

Definition enligt FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation.⁸¹

Urskogsartad skog – Har egenskaper och strukturer som utvecklats under förutsättning att naturliga processer som i första hand vind, vatten och skogsbrand får verka ostört under tillräckligt lång tid. Områdena utmärks ofta av olikåldrighet, luckighet och genomgående stor strukturell variation. Generellt är tillgången på död ved stor. Lågor av varierande trädslag, i varierande storlek, fuktighetsgrad och ålder är liksom förekomsten av naturliga stubbar och stambrott mycket vanliga inslag. Torra och talldominerade skogar som tidigare brunnit eller brukats extensivt kan däremot lida brist på död ved, här får i stället hög trädålder och trädkontinuitet ge indikation på naturvärdena.⁸²

⁸⁰ Commission staff working document: Criteria and guidance for protected areas designations. Final. 28.1.2022

⁸¹ Food and Agriculture Organization of the United Nations (2020)

⁸² Naturvårdsverket (2004)

Utvecklingsmark – Trädbärande marker som i dagsläget har ett ringa eller begränsat naturvärde men som med utgångspunkt från befintligt träd/buskskikt och/eller belägenhet bedöms ha förutsättningar att utveckla och förstärka värdekärnans naturvärden antingen på kort sikt eller på längre sikt.

Värdekärna – Ett sammanhängande skogsområde som av länsstyrelsen eller Skogsstyrelsen bedömts ha en stor betydelse för fauna och flora och/eller för en prioriterad skogstyp. Värdekärnor kan utgöras av delar av bestånd eller flera bestånd. Storleken varierar från enstaka hektar till i sällsynta fall flera hundra hektar. I första hand avses ett område som med avseende på bestånds-, struktur- och artdata bedömts ha stor betydelse för rödlistade arter, signalarter och andra skyddsvärda arter. Nyckelbiotoper och naturvärdesobjekt ingår normalt som en delmängd i begreppet värdekärna.

Värdetrakt – Ett landskapsavsnitt med särskilt höga ekologiska bevarandevärden. Värdetrakter har en väsentligt högre täthet av värdekärnor för djur- och växtliv inklusive biologiskt viktiga strukturer, funktioner och processer än vad som finns i det brukade landskapet.

Bilaga 1 Översyn och avgränsning av värdetrakter i skog

Syftet med denna bilaga är att

- beskriva innebörd av begreppet värdetrakter,
- precisera tillvägagångssätt för att avgränsa och revidera värdetrakter,
- underlätta ett myndighetsgemensamt förhållningssätt kring underlag och utformning av värdetrakter som ökar jämförbarhet och kvalitetssäkring.

Grunden för arbetet med värdetrakter framgår i avsnitt 4.3.2. I arbetet med värdetrakter är dialog och ökad kunskap genom underlag och erfarenheter från samtliga berörda aktörer av stor vikt. Samverkan, frivillighet och ett kostnadseffektivt skydd är viktiga utgångspunkter.

I redovisningen av ett regeringsuppdrag om värdefulla skogar konstaterades att arbetet med värdetrakter sannolikt har en allt viktigare roll att fylla för att långsiktigt bevara biologisk mångfald, att betydelsen av värdetrakter behöver kommuniceras bättre med berörda parter samt att arbeta med värdetrakter är ett kostnadseffektivt sätt att öka möjligheterna till långsiktig funktionalitet för skyddade områden och för skogslandskapet som helhet.⁸³

INNEBÖRDEN AV BEGREPPET VÄRDETRAKT

En värdetrakt är ett landskapsavsnitt med särskilt höga ekologiska bevarandevärden. Värdetrakter har en väsentligt högre täthet av värdekärnor för djur- och växtliv inklusive biologiskt viktiga strukturer, funktioner och processer än vad som finns i det brukade landskapet. Av detta följer att de i stor utsträckning omfattar de allra mest värdefulla landskapsavsnitten för biologisk mångfald i landet, med en högre grad av ekologisk funktionalitet än omkringliggande landskap. Värdetrakterna kan fungera som större ekologiskt sammanbundna system som förser skogslandskapet som helhet med viktiga livsmiljöer, funktioner och processer. En långsiktigt hållbar förvaltning av värdetrakter är därmed av allmänt intresse. I många fall är det också i värdetrakter som betydande investeringar i formellt skydd har gjorts. Värdetrakter kan fungera som ett verktyg för att underlätta prioriteringar kring naturvård i skogen där formellt skydd och frivilliga avsättningar är viktiga komponenter. Värdetrakter innehåller också brukade delar där normal eller förstärkt miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder bidrar till värdetraktens funktionalitet.

Värdetrakter är ett stödjande verktyg för strategisk planering och samverkan inom formellt skydd och hållbart skogsbruk. Begreppet värdetrakt har i sig ingen juridisk innebörd. Värdetrakter omfattar ofta betydande områden med formellt

---

⁸³ Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen (2017)

skydd av olika slag. Formellt skydd kommer i många fall inte att vara tillräckligt för att uppnå och upprätthålla funktionalitet i värde-trakter, utan såväl frivilliga avsättningar som god miljöhänsyn är nödvändigt.

VÄRDETRAKTER ÄR EN AV STRATEGINS PRIORITERINGSGRUNDER

Strategins prioritering att skydda skogsbiologiska värdekärnor som ligger inom värde-trakter är helt i linje med EU:s ambitioner om att tillvarata och skapa ekologisk funktion i en grön infrastruktur. Det betyder emellertid inte att allt formellt skydd framöver ska ske i värde-trakter då även mindre kluster av skogsbiologiska värde-kärnor liksom friliggande värdekärnor med enbart hög beståndskvalitet och prio-riterad skogstyp kan komma att skyddas. Myndigheterna anser dock att riktade insatser inom värde-trakter är ett kostnadseffektivt sätt att öka möjligheterna till långsiktig funktionalitet för formellt skyddade områden liksom för frivilliga avsättningar och för skogslandskapet som helhet. Genom att styra formellt skydd och andra insatser för att bevara och utveckla biologisk mångfald till värde-trakter ökar möjligheten att värde-trakterna långsiktigt bibehåller och utvecklar sin funktion för biologisk mångfald.

I det fortsatta arbetet med värde-trakter ingår att precisera vilka värde-trakter som prioriteras särskilt för formellt skydd på kort sikt, se avsnitt 4.3.2 och 5.3. Målbilder för värde-trakterna bör upprättas tillsammans med berörda aktörer och bör beakta behovet av ytterligare formellt skydd, av frivilliga avsättningar och behovet av särskilda skötselinsatser

VÄRDETRAKTER INNEBÄR ETT STORT BEHOV AV SAMVERKAN

Det är väsentligt att samverka i arbetet med värde-trakter för att bevara och utveckla natur- och upplevelsevärden och sträva efter att tillvarata kunskap och intresse hos berörda aktörer. Arbetet i värde-trakter innebär ett proaktivt förhållningssätt där naturvården särskilt indikerar vikten av att beakta naturvärden och möjligheter till samverkan inom avgränsade landskapsavsnitt. En viktig del i samverkan är frivilliga åtaganden från skogsbruket, hänsyn och restaureringsåtgärder i praktisk skogsbruksplanering och genomförande, samt öppenhet kring frivilliga avsättningar för gemensamt strategiskt naturvårdsarbete.

Skogssektorns gemensamma målbilder för god miljöhänsyn ger vägledning om hur miljöhänsyn bör tas vid skogsbruksåtgärder.⁸⁴ Målbilderna bör eftersträvas vid planering och genomförande av skogsbruksåtgärder. Hänsyn bör tas till värde-traktens angivna prioriterade skogstyper. Exempelvis kan särskild miljöhänsyn tas till ädellövskog vid skogsbruk i en värde-trakt för ädellövskog. Skogsbruksåtgärder kan bidra till att öka funktionaliteten i landskapet för arter med behov av ädellövskog, till exempel om planterade granskogar på sikt ersätts med ädellövskog.

Inom värde-trakter finns det en övergripande ambition från naturvårdande myndigheter att i samverkan med berörda aktörer kunna tillvarata och upprätthålla en ekologisk funktion, samt att skapa en gemensam målsättning för värde-trakten. De åtgärder som skogsbruket gör för att gynna prioriterade naturvärden är viktiga och behovet av formellt skydd kommer delvis bero på hur långt det är möjligt att samverka kring insatser för bevarande.

---

⁸⁴ Skogsstyrelsen (2013) och Skogsstyrelsen (2016)

Avvägningar och prioriteringar inom värde-trakter bör om möjligt baseras både på kvantitativa och kvalitativa underlag från en rad olika aktörer.

KUNSKAPSUNDERLAG FÖR ATT AVGRÄNSA VÄRDETRAKTER

Det finns omfattande kunskapsunderlag om skogar med höga ekologiska bevarandevärden som gör att Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen bedömer att det går att avgränsa en stor del av värde-trakterna på ett relevant sätt. Ett exempel är de sammanställda underlag som omfattar naturskogar.⁸⁵

Samtliga länsstyrelser har på uppdrag av regeringen tagit fram regionala handlingsplaner för grön infrastruktur under åren 2015–2018. Handlingsplanerna har tagits fram i dialog och samverkan med flera berörda aktörer. Kunskap om värde-trakter har utgjort en viktig del i detta arbete och handlingsplanerna omfattar också underlag som är viktiga för att utveckla strategins värde-trakter.

Samtidigt kan underlagen behöva utvecklas och kompletteras ytterligare. Inom ramen för projektet digitala naturvärden i skogen sker en stegvis kunskapsinhämtning och utveckling som är viktig att följa i sammanhanget.⁸⁶ Metoder för GIS-analyser av kluster av värdekärnor och spridningskorridorer har utvecklats successivt för att kunna precisera värde-trakter.⁸⁷ Analyserna kan utgöra en grund för beslut om reviderade värde-trakter, se till exempel revidering av värde-trakter i Västerbottens län.⁸⁸

När värde-trakter avgränsas och kommuniceras med berörda aktörer är det viktigt att vara tydlig med att revideringar kan komma att behöva ske i takt med att kunskapen ökar om till exempel värdefulla skogar eller frivilliga avsättningar.

ATT SÄRSKILT BEAKTA VID AVGRÄNSNING OCH KVALITETSSÄKRING AV VÄRDETRAKTER

- Precisera och prioritera de värden som är viktiga att bevara och utveckla utifrån relevanta kunskapsunderlag. Fältinventeringar utgör en viktig grund för att beskriva traktens naturvärden.
- Ha en helhetssyn på landskapet och samarbeta över länsgränserna. De naturvårdande myndigheterna bör vara överens om traktens avgränsning och värde-traktens bevarandevärden.
- Samverka vid avgränsning av värde-trakter och beakta tillsammans olika aktörers kunskapsunderlag som kan bidra till en värdebaserad ansats – värna, vårda och utveckla befintliga värden. Ambitionen bör vara att hitta en gemensam målbild kring värde-traktens bevarandevärden.
- Storleken på värde-trakter varierar beroende på geografiskt läge och skogstyp. I normalfallet kan de omfatta många 1000 hektar men i vissa fall betydligt mindre. Värde-trakter är typiskt sett av en annan geografisk skala än områdesnivån.

---

⁸⁵ Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen 2023.

⁸⁶ Regeringen (2022d)

⁸⁷ Bovin et al (2017) och Länsstyrelsen i Västerbottens län (2016)

⁸⁸ Länsstyrelsen i Västerbottens län 2020.

- Se till att trakterna avgränsas och beskrivs på ett sätt som gör att de blir användbara som ett prioriteringsstöd och verktyg för strategiskt arbete med formellt skydd, för naturvårdsanpassat skogsbruk samt för fysisk planering och prövning. Alltför stora trakter som inte fungerar som stöd för prioriteringar bör undvikas, i stället bör en uppdelning i flera trakter då övervägas.
- Gränsen behöver inte vara detaljerad men tillräckligt tydlig för att vara relevant för att precisera prioriterade naturvärden och samverkan.
- Precisera värdetrakter i skogstyper. Ange vilka prioriterade skogstyper som finns och är typiska för värdetrakten och indikera vilka särskilt värdebärande trädslag som utmärker trakten.
- Ange behov av ytterligare insatser för att utveckla beskrivning och förbättra avgränsning.

Bilaga 2 Prioriterade och särskilt prioriterade skogstyper

I denna bilaga utvecklas motiven till att vissa skogstyper bör prioriteras i skyddsarbetet, samt de prioriterade skogstypernas relation till art- och habitatdirektivets skogliga naturtyper.

Samtliga prioriterade skogstyper ingår i strategins poängmodell. De särskilt prioriterade skogstyperna är en delmängd av de prioriterade skogstyperna.

För att kunna vända den negativa trenden för skogens biologiska mångfald⁸⁹ krävs att skogstyper med mycket stor och hotad biologisk mångfald bevaras. De mest skyddsvärda värdekärnorna av dessa skogstyper bör bevaras genom formellt skydd eller genom frivilliga avsättningar. Detta är en nödvändighet för att uppnå de svenska miljömålen och internationella åtaganden. Samtliga prioriterade naturtyper utgörs huvudsakligen av EU-naturtyper.

MOTIV FÖR VAL AV SÄRSKILT PRIORITERADE SKOGSTYPER.

För att uppnå målen på global nivå och EU-nivå krävs tydligare fokus på bevarande av skogstyper för vilka Sverige har ett extra stort ansvar. De särskilt prioriterade skogstyperna framgår av avsnitt 5.3. Dessa är av stor vikt för att Sverige ska kunna leva upp till sina internationella åtaganden och nationella miljömål.

I urvalet av de särskilt prioriterade skogstyperna har en ”paraply-effekt” beaktats, det vill säga att åtgärder för en skogstyp medför positiva effekter för många arter. Mycket hög utdöenderisk för de arter som är beroende av skogstypen, nationellt eller på EU-nivå, har betydelse. Att Sverige har en mycket stor andel av naturtypen eller har unika undertyper, och därför stort internationellt ansvar, har beaktats. I vissa fall som framgår nedan har även uppenbara synergier med andra naturvårds- eller klimatrelaterade mål vägts in.

Huvuddelen av de särskilt prioriterade skogstyperna har mycket stor betydelse för biologisk mångfald i relation till areal, vilket gör att det är kostnadseffektivt att prioritera dessa högt i skyddsarbetet. Därutöver ingår de stora sammanhängande fjällnaturskogarna som är prioriterade för sina unika egenskaper på ekosystemnivå.

DE SÄRSKILT PRIORITERADE SKOGSTYPERNA

Ädellövskog

I huvudsak homogen ädellövskog (>70 procent löv, >50 procent ädellöv). Bevarande av dessa har synnerligen stor betydelse för många hotade arter och täcker en begränsad areal av Sveriges skogsmark. Cirka 50 procent av de rödlistade skogsarterna är knutna till ädellövskog, trots att ädellövskogen utgör endast cirka en

---

⁸⁹ Skogsstyrelsen (2023a)

procent av den totala skogsmarksarealen.⁹⁰ Med tanke på det övergripande målet att bevara den svenska skogens biologiska mångfald är det därför synnerligen kostnads-effektivt att prioritera statens medel till ädellövskogar.

Att så många av ädellövskogens arter är hotade beror till stor del på att landskapet i södra Sverige har påverkats starkt under många hundra år. Skogsmark med förutsättning för att bära ädellövskog har i stor utsträckning omvandlats till åkermark, infrastrukturmark eller planterats med barrskog. Eftersom den återstående ädellövskogen är betydligt decimerad och dessutom fragmenterad är det ofta nödvändigt att inkludera utvecklingsmark i skyddet för att åstadkomma långsiktigt ekologiskt hållbara ädellövskogar. Hassel inkluderas i naturtypen eftersom det är en buske med ett stort antal rödlistade arter som ofta förekommer tillsammans med ädellövskog. Trädklädda ängs- och naturbetesmarker förstärker naturvärdena.

Även om Sveriges andel av den västeuropeiska arealen är förhållandevis liten så är samtliga svenska förekomster viktiga randpopulationer i ett europeiskt perspektiv, och ekskogarna i sydöst är synnerligen unika i detta perspektiv. För några av ädellövskogstyperna har Sverige en mycket stor andel av förekomsten i EU:s boreala region, exempelvis näringsrik och näringsfattig bokskog (100 procent), och näringsfattig ekskog (92 procent).⁹¹ Svämädellövskog och näringsfattig ekskog har särskilt hög hotstatus i den europeiska rödlistan (EN och VU).⁹² Skåne och Halland har särskilt viktiga förekomster av bokskog, och i sydöstra Sverige har särskilt artrika ekmiljöer. Ädellövskog bör dock prioriteras överallt i landet.

Ädellövskogarna motsvarar Natura 2000-naturtyperna näringsrik och näringsfattig bokskog (9130 och 9110), näringsrik och näringsfattig ekskog (9160 och 9190), ädellövskog i branter (9180), svämädellövskog (91F0) och nordlig ädellövskog (9020).

Svämlövskog

Lövskogar längs flacka stränder och i älvars närhet. Skogen översvämmas vid högt vattenstånd och tillförsel av sediment ger särskilda markförhållanden. Lövandelen är minst 50 procent och klibbal, gråal och ask är vanliga trädslag. Naturtypen har en speciell artstock av hotade arter inom en förhållandevis liten areal. Naturtypen har minskat på grund av dikningar och omfattande dämningar av tidigare naturligt flödande vattendrag. Svämlövskogarna räknas som en integrerad del av naturliga vattendrag och bidrar därmed till de limniska miljömålen.⁹³

Svämlövskog motsvarar Natura 2000-naturtyperna svämlövskog (91E0) och svämädellövskog (91F0).

Lövsumpskogar

Lövdominerad skog på mark som är fuktig-blöt. Det finns en påverkan från högt grundvatten eller översilning. I södra och mellersta delarna av landet utgörs trädskiktet ofta av klibbal och ibland ask. Längre norrut finns mest gråal och glasbjörk och allra längst i norr även asp. Videarter kan förekomma i både träd- och buskskikt. Gran är ett vanligt inslag, men kan ibland indikera dikningspåverkan. Fuktig död ved är en viktig resurs för många arter. Naturtypen har en speciell artstock av

---

⁹⁰ Sundberg et al (2019)

⁹¹ European Environment Agency (2024)

⁹² European Environment Agency (2022)

⁹³ Havs- och Vattenmyndigheten (2021)

hotade arter inom en förhållandevis liten areal, men den har minskat i areal på grund av omfattande dikningar. Sverige har en förhållandevis stor andel av den europeiska förekomsten, exempelvis 14 procent av arealen lövsumpskog i den kontinentala regionen. Naturtypen har också låg areal i jämförelse med de stora yttäckande naturtyperna. Lövsumpskogarna bidrar till klimatmålen.⁹⁴ Lövsumpskogar förekommer överallt i Sverige men med viss övervikt på områden med mindre skarpa höjdskillnader. I de nordliga länen är lövsumpskogar till exempel vanligare i de östligare delarna.

Lövsumpskog motsvarar Natura 2000-naturtypen lövsumpskog (9080).

Kalkbarrskog

Naturligt föryngrad barrskog med viss eller lång kontinuitet på kalkrik mark eller andra marker med höga halter av baskatjoner. Kalkbarrskog prioriteras eftersom det är en sällsynt naturtyp i ett europeiskt perspektiv, med stor biologisk mångfald. Den är i synnerhet rik på hotade mykorrhizasvampar, men även andra artgrupper. Örtrika kalkbarrskogar, och kalkbarrskogar med inslag av rikkärr, har också stor betydelse för pollinatörer. Kalkbarrskogarna på Gotland är speciella på grund av talldominans, markförhållanden, lång beteskontinuitet och att det ofta är stora sammanhängande värdekärnor. De största förekomsterna av kalkbarrskog finns i Jämtlands län. Därutöver finns betydande förekomster av hög kvalitet även i nordöstra Uppsala län och norra Stockholms län.

Kalkbarrskog kan motsvaras av Natura 2000-naturtyperna näringsrik granskog (9050), taiga (9010) och trädklädd betesmark (9070).

Åsbarrskog

Åsbarrskog är en av två skogstyper med negativ trend enligt statusrapporteringen till EU 2019 vilket innebär att det finns EU-krav på att stoppa försämringen av bevarandestatusen. I synnerhet de betespräglade delarna av naturtypen är av betydelse för ett stort antal hotade kärlväxter och insekter och därigenom också av betydelse för EU:s pollinatörsmål. Åsbarrskog är dessutom underrepresenterad i det som har skyddats formellt i Sverige. Åsbarrskog utgör en andel av den prioriterade skogstypen sandbarrskog. Särskilt stora förekomster finns i Östra Svealand.

Åsbarrskog motsvarar Natura 2000-naturtypen åsbarrskog (9060).

Stora sammanhängande fjällnaturskogar

Sverige har ett stort ansvar att bevara samtliga skogliga naturtyper i den alpina regionen eftersom det rör sig om Västeuropas största område av urskogsartade skogar med god konnektivitet. Taiga och näringsrik granskog i alpin region är två skogstyper med negativ trend enligt statusrapportering till EU 2019. Se vidare om de stora sammanhängande fjällnaturskogarna i kapitel 7.

De fjällnära naturskogarna kan motsvaras av Natura 2000-naturtyperna taiga (9010), näringsrik granskog (9050), svåmlövskog (91E0), skog på myr (91D0) och fjällbjörkskog (9040).

---

⁹⁴ Havs- och Vattenmyndigheten (2021)

DE ÖVRIGA PRIORITERADE SKOGSTYPERNA

Triviallövskog med ädellövinslag

Lövskogar med 20–50 procent ädellöv. Dessa skogar är mycket artrika på grund av sin varierade trädslagssammansättning. Naturtypen kan förekomma kontinuerligt på översilad mark på sluttningar, och ofta efter störning i barrblandskogar med inslag av exempelvis ek eller lind. Ofta utgörs den av tidigare betad hagmark, som fått nya naturvärden genom inväxt av flera äldre träd och mer död ved. Även om det i sig är en värdefull skogstyp kan värdena ibland öka om skogstypen restaureras till ädellövskog eller hagmark. Trädklädda ängs- och naturbetesmarker förstärker skogstypens naturvärden.

Triviallövskog med ädellövskog kan motsvaras av Natura 2000-naturtyperna näringsfattig ekskog (9190), ädellövskog i branter (9180) samt nordlig ädellövskog (9020). För dessa tre typer är minimikravet på andel ädellöv 30 procent. Den kan också motsvaras av taiga (9010) och andra barrskogstyper.

Sandbarrskogar

Naturligt föryngrad skog på sand eller grusmark. Den har ofta rikligt med hotade mykorrhizasvampar. Förekomster med örtrika inslag och solbelyst mark kan vara mycket viktiga för pollinerande insekter. Hotade mykorrhizasvampar behöver trädkontinuitet. Insekter och andra arter som exempelvis är beroende av på död ved eller gamla träd behöver också skoglig kontinuitet.

Barrskog på rullstensåsar hör till den särskilt prioriterade skogstypen och Natura 2000-naturtypen åsbarrskog (9060). Övriga sandbarrskogar motsvaras normalt av Natura 2000-naturtypen taiga (9010), samt i enstaka fall trädklädda dyner (2180).

Större urskogsartad skog i boreal region

Minst 20 procent av den urskogsartade skogen ska motsvara definitionen och kriterierna⁹⁵ för urskog. Med större menas i den västboreala regionen mer än 300 hektar urskogsartad produktiv skog och i den östboreala regionen mer än 100 hektar urskogsartad produktiv skog. Den geografiska avgränsningen av väst- och östboreal region framgår i figur 4 i kapitel 11. Skogen ska vara i huvudsak sammanhängande. I den boreala regionen finns fortfarande stora oskyddade värdekärnor som är opåverkade av modernt skogsbruk. Dessa är särskilt viktiga för boreala hotade arter med större arealbehov. Stora värdekärnor är också generellt mer värdefulla än små, bland annat för att de kan hålla större populationer av sällsynta och hotade arter.

Artsammansättningen i de boreala skogarna varierar i nordsydlig riktning men kanske ännu mer i östvästlig riktning. De östboreala skogarna har dock generellt en längre och mer omfattande påverkan av skogsbruk, och därför är större värdekärnor mer sällsynta där. Det medför att minimikravet på storlek är lägre i den östboreala regionen.

Större urskogsartad skog kan motsvaras av Natura 2000-naturtyperna taiga (9010) och näringsrik granskog (9050) och skog på myr (91D0). Mindre inslag av andra Natura 2000-naturtyper kan ingå.

---

⁹⁵ Skogsstyrelsen 2024

Större naturskog i boreonemoral region

Minst 20 procent av naturskogen motsvarar definitionen och kriterierna⁹⁶ för gammal skog. Med större avses minst 50 hektar produktiv naturskog som i huvudsak är sammanhängande. I skärgårdar kan den arealen delvis få vara uppdelad på öar och fastland och ändå räknas som större naturskog. Större produktiva naturskogar är sällsynta i denna region och utgör ofta de sista resterna av variationsrika och artrika skogar. De boreonemorala skogarna är dock generellt mer påverkade av långvarigt nyttjande än de boreala, men kan i vissa fall vara särskilt artrika genom förekomst av värmekrävande arter och större trädslagsvariation, ibland med inslag av ädellövträd. Även buskskiktet kan skilja sig från de boreala skogarna. Minimiarealen, 50 hektar produktiv skog, är lägre än i boreal region eftersom skogarna i denna region är mer påverkade under längre tid så därmed finns det större brist på stora oskyddade värdekärnor.

Större naturskogsartad skog kan motsvaras av Natura 2000-naturtyperna taiga (9010) och näringsrik granskog (9050) och skog på myr (91D0). Mindre inslag av andra Natura 2000-naturtyper kan förekomma.

Medelålders – till sena lövsuccessioner på frisk mark i boreal och boreonemoral region

De dominerande lövträden har uppnått en medelålder av minst 60 år i boreonemoral region respektive 80 år boreal region. Lövträd utgör minst 30 procent av grundytan. Dominerande trädslag är oftast björk och asp, men även sälg, ek, rönn och al förekommer. Sena successioner karaktäriseras av rikligt med högstubbar och lågor samt sparsamt med gamla lövträd som beskuggas successivt av inväxande barrträd, oftast gran. Många av de arter som är beroende av lövträd är hotade idag, på grund av att mängden äldre lövträd har minskat både på grund av moderna skogsbruksmetoder och brist på naturliga störningar. Inte minst är många av dessa knutna till björk och asp. Skogsbrukets hänsyn är en mycket viktig faktor för dessa arters överlevnad men många krävande arter behöver större koncentrationer av sina värdträd, vilket kan åstadkommas genom skydd av lövbrännor.

Medelålders- till sena lövsuccessioner på frisk mark motsvaras av Natura 2000-naturtypen taiga (9010).

Brandfält i boreal och boreonemoral region

Brandfält är en del av den naturliga successionen som har blivit sällsynt idag eftersom de flesta naturligt uppkomna bränder släcks innan större brandfält har bildats. Denna brist skulle teoretiskt kunna åtgärdas genom återkommande kontrollerade naturvårdsbränningar, men att åstadkomma den mängd och variation som krävs skulle innebära orimligt höga kostnader. Det är betydligt mer kostnadseffektivt att formellt skydda större naturligt uppkomna brandfält av hög kvalitet. Två typer av brandfält är prioriterade:

1. skogar som är, eller har goda förutsättningar att utvecklas till, flerskiktad tallskog rik på gamla träd och död ved. Förekomst av ek stärker värdena, eller
2. områden med stor mängd död ved, av olika trädslag, som resultat av branden samt med goda förutsättningar för lövdominerad succession efter brand (så kallad lövbränna).

---

⁹⁶ Skogsstyrelsen 2024

För alla områden krävs lämplig överlevnad av träd, storlek och geografisk belägenhet i brandtrakt.

Brandfält kan motsvaras av Natura 2000-naturtyperna taiga (9010) och näringsrik granskog (9050), men också av åsbarrskog (9060), landhöjningsskog (9030) och trädklädda dyner (2180).

Äldre betespräglad skog

Tydligt betespräglade skogar med äldre, extensivt nyttjat barr-, löv- eller blandskogsbestånd som uppkommit genom naturlig föryngring. De kan sägas vara en rest från det historiska landskapet där mycket stora delar av Sveriges skogar var mer eller mindre påverkade av utmarksbete. De skogar som fortfarande har beteskontinuitet eller tydliga spår av nyligen upphört bete är därför en del av det biologiska kulturarvet. Den varierade strukturen med inslag av hävdpräglade gräsytor ger goda förutsättningar för arter som är hotade på grund av krympande livsmiljöer. Kombinationen av skogliga värden som gamla träd och död ved tillsammans med blommande växter är viktig för många arter, inte minst pollinerande insekter. Historiskt har trädtäckningsgraden varierat stort på utmarkerna. Därför kan halvöppna till öppna betesmarker förstärka värdena. Dessa kan också vara nödvändiga för att upprätthålla beteshävd i skogen.

Äldre betespräglad skog kan motsvaras av Natura 2000-naturtypen trädklädd betesmark (9070), men även av till exempel taiga (9010), näringsrik granskog (9050), och flera av ädellövskogstyperna.

Skog med hög bonitet

Till denna grupp räknas inte ädellövskogar utan högbonitetssskogar dominerade av gran och tall. Skogstypen omfattar skog på skogsmark med hög eller mycket hög bonitet. I denna strategi avses områden med egenskaper enligt tabell 2 i avsnitt 5.2.3, där nedre ståndortsindex per region anges. Trädens höga produktionsförmåga ger upphov till stora mängder av grova träd och död ved som är viktig för arter beroende av detta. Högbonitetsskogarnas värde för skogsbruket gör att de i hög grad utnyttjats av skogsbruket.

Skog med hög bonitet kan motsvaras av Natura 2000-naturtyperna taiga (9010) och näringsrik granskog (9050).

ART- OCH HABITATDIREKTIVETS SKOGLIGA NATURTYPER I RELATION TILL STRATEGINS PRIORITERADE SKOGSTYPER

Art- och habitatdirektivets definitioner av naturtyper har fått allt större vikt inom naturvårdsarbetet. Sverige har genom sitt medlemskap i EU åtagit sig att bidra till att dessa naturtyper uppnår gynnsam bevarandestatus. En naturtyps bevarandestatus kan anses gynnsam när den har den utbredning, den areal och det tillstånd som gör att den långsiktigt kan bevaras i sitt naturliga utbredningsområde, med sin geografiska variation och sina typiska arter. Målet att uppnå gynnsam bevarandestatus finns även i preciseringarna av det svenska miljömålet Levande skogar. I och med den stora betydelse som art- och habitatdirektivets definitioner har för internationellt och nationellt naturvårdsarbete är det naturligt att denna strategi har dessa definitioner som utgångspunkt för prioriteringar. Några av EU:s definitioner är dock mycket breda, exempelvis omfattar naturtyperna taiga, skog på myr och

fjällbjörkskog 95 procent av totalarealen av naturtyp i Sverige. Därför behöver denna strategi ha snävare definitioner på de skogstyper som kan prioriteras i det formella skyddet.

I Naturvårdsverkets redovisning av regeringsuppdraget ”Översyn av referensarealer av livsmiljötyper i art- och habitatdirektivet”⁹⁷ bedömdes vilka minimiarealer av EU-naturtyper som behövs för att gynnsam bevarandestatus ska kunna uppnås i respektive biogeografisk region (alpin, boreal och kontinental). Översiktliga bristbedömningar redovisas nedan. Observera dock att även om referensarealen är uppnådd så kan ytterligare insatser behövas för att bevara denna livsmiljötyp.

Det är angeläget att strategin styr mot en fördelning av resurserna för formellt skydd som är kostnadseffektiv. Det innebär en strävan efter att nå största möjliga måluppfyllelse för givna resurser. Därför bör resurser i första hand riktas mot de skogstyper och områden som har störst betydelse för att upprätthålla biologisk mångfald. När det gäller skogstyper är vissa skogstyper prioriterade för formellt skydd eftersom de är särskilt sällsynta och har särskilt stor biologisk mångfald. Som exempel kan nämnas ädellövskogar som är habitat för cirka 50 procent av de rödlistade skogsarterna, trots att ädellövskogen utgör endast cirka en procent av den totala skogsmarksarealen.

Nedan redogörs för de av art- och habitatdirektivets naturtyper som helt eller delvis hör till strategins prioriterade eller särskilt prioriterade skogstyper. Grundläggande kvalitetskriterier för art- och habitatdirektivets skogliga naturtyper att de ska vara, eller i en relativt nära framtid kunna bli naturskog eller likna naturskog med avseende på egenskaper och strukturer. Men även traditionell hävd genom exempelvis bete eller hamling är viktiga för vissa av dessa naturtyper.

Näringsrik ekskog (9160)

Minst 50 procent av grundytan utgörs av ek, bergesk och avenbok. Hassellundar kan ingå i naturtypen. Torr till fuktig mark. Örtrikt fältskikt. Naturtypen hör till den särskilt prioriterade skogstypen Ädellövskog. Den prioriterade skogstypen Triviallövskog med ädellövinslag kan vara utvecklingsmark mot naturtypen. Näringsrik ekskog har mycket stor arealbrist jämfört med referensarealen.

Näringsfattig ekskog (9190)

Minst 50 procent av grundytan utgörs är lövskog, varav ek, bergesk och avenbok tillsammans utgör minst 30 procent. Sandig näringsfattig mark eller morän. Naturtypen hör till den särskilt prioriterade skogstypen Ädellövskog. Den prioriterade skogstypen Triviallövskog med ädellövinslag kan vara utvecklingsmark mot naturtypen. Näringsfattig ekskog har mycket stor brist jämfört med referensarealen.

Näringsrik bokskog (9130)

Minst 50 procent är bok. Näringsrik torr-frisk mark. Vårblommande fältskikt dominerar. Naturtypen hör till den särskilt prioriterade skogstypen Ädellövskog. Den prioriterade skogstypen Triviallövskog med ädellövinslag kan vara utvecklingsmark mot naturtypen. Näringsrik bokskog har stor brist jämfört referensarealen. Sverige har gjort utfästelser för att åstadkomma en positiv trend i bevarandestatus för naturtypen i boreal och kontinental region.

---

⁹⁷ Naturvårdsverket (2024)

Näringsfattig bokskog (9110)

Minst 50 procent är bok. Näringsfattig mark. Naturtypen hör till den särskilt prioriterade skogstypen Ädellövskog. Den prioriterade skogstypen Triviallövsfog med ädellövinslag kan vara utvecklingsmark mot naturtypen. Näringsfattig bokskog har stor brist jämfört referensarealen. Sverige har gjort utfästelser för att åstadkomma en positiv trend i bevarandestatus för naturtypen i boreal och kontinental region.

Ädellövskog i branter (9180)

Minst 30 procent ädellövskog, och minst 50 procent lövsfog. Ej dominans av ek eller bok. Sluttande mark. Naturtypen förs till den särskilt prioriterade skogstypen Ädellövskog. Ädellövskog i branter har stor brist jämfört med referensarealen.

Sväädellövskog (91F0)

Minst 30 procent av grundytan utgörs av ek, alm och ask. Triviallöv och ask får ej överskrida 50 procent av grundytan. På mark i anslutning till vattendrag under högvattenlinjen. Naturtypen förs till den särskilt prioriterade skogstypen Ädellövskog. För sväädellövskog saknas en mindre areal för att uppnå referensarealen.

Nordlig ädellövskog (9020)

Minst 30 procent ädellövskog, och minst 50 procent lövsfog, som inte kan sorteras in i någon av ovanstående Natura-naturtyper. Naturtypen förs till den särskilt prioriterade skogstypen Ädellövskog. Nordlig ädellövskog har en liten brist jämfört med referensarealen.

Svämlövskog (91E0)

Minst 50 procent är ask och triviallöv. På mark i anslutning till sjöar och vattendrag under högvattenlinjen. Naturtypen hör till den särskilt prioriterade skogstypen Svämlövskog. Svämlövskog har stor brist jämfört med referensarealen.

Lövsumpskog (9080)

Minst 50 procent är ask och triviallöv förutom fjällbjörk. Blöt mark med kontinuerlig påverkan av grundvatten. Visst torvtäcke kan förekomma. Naturtypen förs till den särskilt prioriterade skogstypen Lövsumpskog. Lövsumpskog har stor brist jämfört med referensarealen.

Fjällbjörkskog (9040)

Trädskiktets krontäckningsgrad är 10–100 procent och minst 50 procent av grundytan utgörs av fjällbjörk. Förs inte till någon prioriterad skogstyp i strategin. Fjällbjörkskog har ingen arealbrist.

Skogbevuxen myr (91D0)

Skog på näringsfattig till intermediär myr med mer än 30 cm torvtäcke. 30–100 procent krontäckning. Förs inte till någon egen prioriterad skogstyp i strategin. Skogbevuxen myr har ingen arealbrist.

Landhöjningsskog (9030)

Naturtypen förekommer längs kusten från Uppland och norrut, från Östersjöns normalvattenläge till 3 m.ö.h. Krontäckningsgrad är 30–100 procent och barr- och/eller triviallöv utgör minst 50 procent av grundytan. Förs inte till någon egen prioriterad skogstyp i strategin men kan föras till samma prioriterade skogstyper som taiga. Landhöjningsskog har ingen arealbrist.

Åsbarrskog (9060)

Skog på rullstensås eller vid åsfot. Minst 50 procent av grundytan är barrskog. Förs till den särskilt prioriterade skogstypen Åsbarrskog. Åsbarrskog har stor arealbrist.

Näringsrik granskog (9050)

Grandominerad skog på näringsrik mark. Ofta örtrikt fältskikt. 50–100 procent krontäckning. Minst 50 procent av grundytan är gran. Den kan höra till den särskilt prioriterade skogstypen Stora sammanhängande fjällnaturskogar. På kalkrik mark kan den föras till den särskilt prioriterade skogstypen Kalkbarrskog. Eftersom marken är näringsrik kan den ofta föras till den prioriterade skogstypen Skog med hög bonitet. För övrigt kan den föras till Större urskogsartad skog i boreal region och Större naturskog i boreonemoral skog. Näringsrik granskog har stor arealbrist. Sverige har gjort utfästelser för att åstadkomma en positiv trend i bevarandestatus för naturtypen i alpin region.

Taiga (9010)

Naturtypen omfattar all urskog, naturskog och naturskogsliknande skog som inte täcks av övriga Natura-naturtypsdefinitioner. I samband med underlag till internationell rapportering delas taiga ofta in i ekologiskt definierade undertyper som har olika fördelning inom landet och olika andel impediment, (1) barrsumpskog (2) hållmarksskog (3) torr näringsfattig taiga (4) taiga av boreonemoral typ (5) taiga av boreal typ. Eftersom den även omfattar naturliga successionsstadier kan krontäckningen variera från 0–100 procent.

Taiga kan föras till de särskilt prioriterade skogstyperna Kalkbarrskog och Större sammanhängande fjällnaturskogar. Taiga som klassas som kalkbarrskogar är inte grandominerade. Taiga dominerar ofta i de prioriterade skogstyperna Större urskogsartad skog i boreal region samt Större naturskog i boreonemoral region. Taiga kan även vara Skog med hög bonitet, Sandbarrskog, Brandfält, Lövsuccessioner och Äldre betespräglad skog. I sällsynta fall kan även Triviallövskog med ädellövskog vara taiga. Stora delar av den naturtypsklassade taigan faller dock inte in i någon av strategins prioriterade skogstyper. Även om naturtypsklassad produktiv skog alltid är skyddsvärd, behöver myndigheterna prioritera resurserna för formellt skydd tidsmässigt först till strategins prioriterade skogstyper. Taiga har stor arealbrist. Sverige har gjort utfästelser för att stoppa försämring och åstadkomma en stabil trend i bevarandestatus för naturtypen i alpin region.

Bilaga 3 Fridlysta arter för vilka formellt skydd bör erbjudas

Som framgått av avsnitt 6.3 bör myndigheterna prioritera att erbjuda ett formellt skydd för några sällsynta fridlysta arters fyndplatser. Dessa arter framgår av tabell 4 och 5. Det är ett begränsat antal arter, med mycket begränsad känd utbredning och stort behov av skydd, som sorterats ut genom de kriterier som framgår nedan.

I listorna ingår även arter där samtliga idag kända lokaler är formellt skyddade. Listorna kan omprövas av Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen, exempelvis som följd av ny kunskap om en arts utbredning eller en ny bedömning av en arts hotkategori.

Tabell 4. Fridlysta EU-arter för vilka formellt skydd bör erbjudas

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hotkategori	Känd förekomst	Antal kända lokaler med formellt skydd	Antal kända oskyddade lokaler
<i>Diplazium sibiricum</i>	Ryssbräken	VU	4 lokaler	2 lokaler	2 lokaler
<i>Phryganophilus ruficollis</i>	Röd Halsad brunbagge	EN	3 lokaler*	Ingen*	3 lokaler
<i>Cerambyx cerdo</i>	Större ekbock	CR	1 lokal**	1 lokal**	Ingen

Tabellen listar fridlysta EU-arter för vilka formellt skydd bör erbjudas, med vetenskapligt namn, svenskt namn, hotkategori, antal kända förekomster och hur många av dessa lokaler som har formellt skydd respektive är utan formellt skydd (2024-01-16). Hotkategorier är enligt den svenska rödlistan: VU (sårbar), EN (starkt hotad), CR (Akut hotad). Med EU-art avses här djur eller en växt som är fridlyst enligt EU:s art- och habitatdirektiv bilaga 4, och svenskt förekommande fåglar som skyddas enligt Fågeldirektivet (ingen fågelart uppfyllde dock samtliga kriterier).

* Röd Halsad brunbagge har tidigare förekommit på två lokaler med formellt skydd, men återfynd är endast gjorda på tre kända lokaler, varav ingen ingår i ett formellt skyddat område.

** Utplanteringsförsök av större ekbock finns på ett ytterligare fåtal lokaler, utfall av försöken är osäkert, varför endast en lokal anges.

Tabell 5. Nationellt fridlysta arter för vilka formellt skydd bör erbjudas

Vetenskapligt namn	Svenskt namn	Hot-kategori	Känd förekomst	Antal kända lokaler med formellt skydd	Antal kända oskyddade lokaler
<i>Lepturalia nigripes</i>	Nordlig blomböck	EN	< 10	2 lokaler	< 8 lokaler
<i>Carex atherodes</i>	Finnstarr	VU	3 lokaler	1 lokal	2 lokal
<i>Chrysosplenium oppositifolium</i>	Kustgullpudra	VU	1 lokal	ingen	1 lokal
<i>Rosa acicularis</i>	Finnros	VU	< 10 lokaler	3 lokaler	5 lokaler
<i>Lobaria hallii</i>	Hårig skrovellav	CR	8 lokaler	4 lokaler	4 lokaler
<i>Sticta fuliginoides</i>	Stiftärrlav	CR	7 lokaler	6 lokaler	1 lokal
<i>Sticta sylvatica</i>	Ärrlav	CR	5 lokaler	3 lokaler	2 lokaler
<i>Polystichum braunii</i>	Skuggbräken	CR	1 lokal	1 lokal	ingen
<i>Cephalozia macounii</i>	Vedtrådmossa	CR	< 15 lokaler	7 lokaler	5 lokaler
<i>Pycnoporellus alboluteus</i>	Storporig brandticka	CR	< 9 lokaler	< 9 lokaler	ingen
<i>Cardiophorus gramineus</i>	Ekhjärtknäppare	CR	2 lokaler	1 lokal	1 lokal
<i>Lacon querceus</i>	Ekfjällknäppare	CR	1 lokal	1 lokal	ingen
<i>Reitterelater dubius</i>	Eksavknäppare	CR	1 lokal	1 lokal	ingen
<i>Orthotrichum rogeri</i>	Gotländsk hättmossa	CR	< 3 lokaler	ingen	< 3 lokaler

Tabellen listar nationellt fridlysta arter för vilka formellt skydd bör erbjudas, med vetenskapligt namn, svenskt namn, hotkategori, antal kända förekomster och hur många av dessa lokaler som har formellt skydd respektive är utan formellt skydd (2024-01-16). Hotkategorier är enligt den svenska rödlistan: VU (sårbar), EN (starkt hotad), CR (Akut hotad).

* Skyddsklassade arter där antalet formellt skyddade lokaler respektive lokaler utan formellt skydd inte är utrett 2024-01-29.

URVALSKRITERIER

För att en art ska vara aktuell på ovanstående listor ska alla urvalskriterier vara uppfyllda. De urvalskriterier som har använts för att identifiera de arter som framgår av tabell 4 och 5 är följande:

1. Fridlysta arter, enligt §4, §6 eller §8 i artskyddsförordningen.
2. Arter som är skogslevande, eller förekommer i miljöer som normalt sett omfattas av strategin för formellt skydd av skog. Arter i trädbärande hagmarker har exempelvis inkluderats.
3. Arten har mycket begränsad utbredning (<15 kända lokaler) i Sverige. Bedömningen har gjorts baserat på fynddata från artdatabanken. I osäkra fall har artdatabankens skattningar på okända lokaler varit ett stöd, liksom artexperter. Exempelvis uteslöts större barkplattbagge som vid strategins fastställande hade 15 kända lokaler, men en skattad förekomst på 30–60 lokaler.
4. Arten bedöms ha färre än 50 skattade lokaler.
5. Arter i hotkategori VU (sårbar), EN (starkt hotad), CR (Akut hotad) enligt den svenska rödlistan.⁹⁸

⁹⁸ SLU Artdatabanken (2020)

6. Arter som riskerar negativ påverkan från skogsbruk, baserat på artvisa bedömningar gjorda inom ramen för arbetet med regeringsuppdrag Artskydd i Skogen.⁹⁹
7. Arter med hänsynsbehov motsvarande ett formellt skydd, det vill säga motsvarande målklassningar NS (naturvårdsmål med skötsel), NO (naturvårdsmål orört) och i några fall PF (produktionsmål med förstärkt naturhänsyn >15 procent), baserat på artvisa bedömningar gjorda inom ramen för arbetet med regeringsuppdrag Artskydd i Skogen.¹⁰⁰
8. Relativt stationära arter vars lokaler normalt bedöms vara möjliga att avgränsa. Exempelvis uteslöts Bechsteins fladdermus och vitryggig hackspett, då lokalerna är svåra att avgränsa i sammanhanget, medan insekter som lever länge i samma substrat eller inom ett tydligt avgränsat område har inkluderats.

Bilaga 4 Deltagare i arbete med översynen av strategin

Strategin har tagits fram av Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen i bred samverkan med länsstyrelserna och skogliga aktörer.

Arbetet har bedrivits i en gemensam projektgrupp med deltagare från Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen.

Projektledare har varit Johan Åberg, Skogsstyrelsen och Anna Karin Cederblad respektive Emma Mogren, Naturvårdsverket. Biträdande projektledare har varit Malin Lund, Naturvårdsverket.

Projektgruppen har bestått av Christina Frimodig, Lisa Fritzon, Olle Höjer, Mikael Lindberg, Karin Marklund, Ulrika Wahlström, Kristina Erikson, Viktor Mäkitalo och Sara Ottosson från Naturvårdsverket samt Ellen Salomonsson, Frida Karlsson och Cecilia Spansk från Skogsstyrelsen. Projektgruppen har biståtts av ytterligare resurspersoner inom båda myndigheterna och från länsstyrelserna.

Projektets styrgrupp har bestått av chefer vid Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen. En representant från länsstyrelserna och en handläggare på Naturvårdsverket har varit adjungerad till styrgruppen.

Följande aktörer har deltagit med representanter i arbetet: BirdLife Sverige, Lantbrukarnas riksförbund, länsstyrelserna, Mellanskog, Naturskyddsföreningen, Norra Skog, SCA, Skogsstyrelsens distrikt, Stora Enso, Sveaskog, Svenska kyrkan, Sveriges Allmänningsskogars Förbund, Södra Skogsägarna och WWF.

Samråd med Sametinget och Svenska Samernas Riksförbund har genomförts i enlighet med konsultationsordningen. Konsultationen har bedrivits i både mötesform och genom skriftlig kommunikation.

Referenser

Andrén, H. (1994) Effects of habitat fragmentation on birds and mammals in landscapes with different proportions of suitable habitat: a review. *Oikos* 71:355–366.

Angelstam och Mikusinki (2001) *Hur mycket skog kräver mångfalden? En svensk bristanalys*. Syntesrapport till Världsnaturfonden.

Angelstam, P., Jonsson, B-G., Törnblom, J., Andersson, K., Axelsson, R. och Roberge, J.M. (2010) *Landskapsansats för bevarande av skoglig biologisk mångfald – en uppföljning av 1997 års regionala bristanalys, och om behovet av samverkan mellan aktörer*. Skogsstyrelsen, Rapport 2010:4.

Angelstam, P., Manton, M., Green, M., Jonsson, B., Mikusinski, G., Svensson, J., Sabatini, F. (2020) *Sweden does not meet agreed national and international forest biodiversity targets: A call for adaptive landscape planning*. *Landscape and Urban Planning* 202 (2020) 103838.

Appelqvist, T. och Löfgren, R. (2005) *Naturvårdsbiologisk forskning – underlag för områdesskydd i skogslandskapet*. Naturvårdsverket, Rapport 5452.

Barredo, J.I., Brailescu, C., Teller, A., Sabatini, F.M., Mauri, A., Janouskova, K. (2021) *Mapping and assessment of primary and old-growth forests in Europe*, EUR 30661 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, ISBN 978-92-76-34230-4, doi:10.2760/797591, JRC124671.

Bovin, M., Elcim, E., Wennberg, S. 2017. Landskapsanalys av skogliga värdekärnor i boreal region. Metria AB på uppdrag av Naturvårdsverket.

Commission staff working document: Criteria and guidance for protected areas designations. Final. 28.1.2022.

Conference of the parties to the convention on biological diversity (2018) *Protected areas and other effective area-based conservation measures*, decision adopted by the conference of the parties to the convention on biological diversity, Fourteenth meeting, Sharm El-Sheikh, Egypt, 17-29 November 2018, Agenda item 24, CBD/COP/DEC/14/8 30 November 2018.

Conference of the parties to the convention on biological diversity (2022) *Kunming-Montreal global biodiversity framework*, decision adopted by the conference of the parties to the convention on biological diversity, Montreal, Canada, December 2022.

Council of the European Union (2020), *Conclusions on Biodiversity – the need for urgent action*, 11829/20 Brussels, 16 October.

Environmental Management (2011) *Roadless and Low-Traffic Areas as Conservation Targets in Europe*, 48:865–877.

Ernits (2022) *Omgiven av gränsgångare – Framväxten av nya samverkansroller i offentlig sektor*, RISE och Högskolan i Borås.

EU-kommissionen (2020) *Meddelande från Kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeiska ekonomiska och sociala kommittén samt Regionkommittén, EU:s strategi för biologisk mångfald för 2030-Ge naturen större plats i våra liv*, COM (2020) 380 final.

European Commission (2023) *Commission Guidelines for Defining, Mapping, Monitoring and Strictly Protecting EU Primary and Old-Growth Forests*, SWD (2023) 62 final.

European Environment Agency (2024), Article 17 web tool on biogeographical assessments of conservation status of species and habitats under Article 17 of the Habitats Directive, hämtad från webben 2024-03-01. <https://nature-art17.eionet.europa.eu/article17/>

European Environment Agency (2022), European Nature Information System *European Red List of habitats*, hämtad från webben 2022-05-22. <https://eunis.eea.europa.eu/index.jsp>

Food and Agriculture Organization of the United Nations (2020), *Terms and Definitions FRA 2020*, Global forest resources assessment, working paper 188.

Hanski, Ilka (2011). *Habitat Loss, the Dynamics of Biodiversity, and a Perspective on Conservation*. *Ambio* 40(3):248–55.

Havs- och Vattenmyndigheten (2021) *Nationell strategi för skydd av sjö- och vattendragmiljöer med höga natur- och kulturvärden*, Rapport 2021:21, ISBN 978-91-89329-22-5.

Huggett, A.J. 2005. The concept and utility of 'ecological thresholds' in biodiversity conservation. *Biological Conservation* 124: 301–310.

IVL Svenska Miljöinstitutet (2021) *Formellt skydd av skog – en undersökning av markägares upplevelser av myndigheternas arbete 2017–2019*. April 2021.

Johansson, Bjärstig och Sandström (2020) *Vägar till effektiva samverkansprocesser – styrning, deltagande och dialog inom skogspolitikens ramar*, Future Forests Rapportserie 2020:3.

Johnson, C.J. 2013. Identifying ecological thresholds for regulating human activity: effective conservation or wishful thinking? *Biological Conservation* 168: 57–65.

Jonsson B.G. et al. (2019) *European Union's Last Intact Forest Landscapes are at A Value Chain Crossroad between Multiple Use and Intensified Wood Production*, *Forests* 2019, 10, 64.

Jordbruksutskottets betänkande 1992/93:JoU15 *En ny skogspolitik*.

Lande, R. 1987. Extinction thresholds in demographic models of territorial populations. *American Naturalist* 130: 624–635.

Lindenmayer, D.B., Luck, G. 2005. Synthesis: thresholds in conservation and management. *Biological Conservation* 124: 351–354.

Länsstyrelsen i Västerbottens län 2016. Grön infrastruktur i det boreala skogslandskapet.

Länsstyrelsen i Västerbottens län 2020. Tilläggsdokument till Strategi för formellt skydd av skog i Västerbottens län, reviderade värdeetrakter s. 7–8.

- Naturvårdsverket (2004) *Skyddsvärda statliga skogar. Huvudrapport över uppdrag om naturvärdesbedömning och skydd av viss skog*. Rapport 5339, ISBN 978-91-620-5339-6.
- Naturvårdsverket (2007) *Myrskyddsplan för Sverige – huvudrapport över revidering 2006*, Rapport 5667, ISBN 91-620-5667-0.
- Naturvårdsverket (2014) *Strategi för Storslagen fjällmiljö*. Skrivelse NV-04173-13.
- Naturvårdsverket (2017) *Nationell strategi för formellt skydd av skog – Reviderad version 2017*, rapport 6762.
- Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen (2019) *Representativitet – underlag till skogsutredningen 2019*, opublicerat. dnr NV-07994-19.
- Naturvårdsverket (2020) *Kartläggning av skogar med höga naturvärden ovan och i nära anslutning till fjällnära gränsen*, opublicerat underlag till skogsutredningen dnr NV-07994-19.
- Naturvårdsverket (2021) *Miljömålen årlig uppföljning av Sveriges nationella miljömål 2021 – med fokus på statliga insatser*, Rapport 6968. ISBN 978-91-620-6968-1.
- Naturvårdsverket (2023a) *Utformning av riktlinjer för väntansavtal – Redovisning av ett regeringsuppdrag*, skrivelse NV-06535-22.
- Naturvårdsverket (2023b) *Redovisning av uppdrag att rapportera utfästelser Rapportering av utfästelser för skydd och återställande enligt EU:s strategi för biologisk mångfald*, skrivelse NV-02553-23.
- Naturvårdsverket (2023c) *Uppföljning av målen för friluftslivspolitikerna 2023*, Rapport 7123.
- Naturvårdsverket (2023e) *Väntansavtal – riktlinjer för tillämpning*.
- Naturvårdsverket (2024) *Översyn av referensarealer för livsmiljötyper i art- och habitatdirektivet – Redovisning av regeringsuppdrag*, skrivelse NV-11038-22.
- Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen (2005) *Nationell strategi för formellt skydd av skog*. ISBN 91-620-1243-6.
- Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen (2017) *Värdefulla skogar – redovisning av regeringsuppdrag 2017-01-31*. NV-00110-16.
- Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen (2023) *Natur- och kulturvårdande skötsel av skog – Nationell strategi för skötsel av formellt skyddade och frivilligt avsatta skogar till 2030*, Naturvårdsverket rapport 7122.
- Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen (2023a) *Riktlinjer för arbete med pågående och nya ärenden om formellt skydd med frivilligt formellt skydd som det huvudsakliga arbetssättet*, 2023-01-31, NV dnr: NV-06274-22, SKS dnr: 2022/2638.
- NJA (2023) dom från den 5 april 2023. ”Tjäderspelet i Malsättra”. Mål T 538-22.
- Ovaskainen, O., Hanski, I. 2003. Extinction thresholds in metapopulation models. *Annales Zoologici Fennici* 40: 81–97.
- Prop. 1992/93:226 *Om en ny skogspolitik*.
- Prop. 1993/94:117 *Inkorporering av Europakonventionen och andra fri- och rättighetsfrågor*.

- Prop. 1995/96:220 *Lag om statsbudgeten*.
- Prop. 1997/98:45 *Miljöbalk*.
- Prop. 2000/01:130 *Svenska miljömål och åtgärdsstrategier*.
- Prop. 2009/10:238 *Framtidens friluftsliv*.
- Prop. 2004/05:150 *Svenska miljömål – ett gemensamt uppdrag*.
- Prop. 2021/22:58 *Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och ökade incitament för naturvården i skogen med frivillighet som grund*.
- Ranius, T., Widenfalk, L.A., Seedre, M. et al. (2022) *Protected area designation and management in a world of climate change: A review of recommendations*, *Ambio* 52: 68–80.
- Regeringen (2002) *En samlad naturvårdspolitik*, Regeringens skrivelse 2001/02:173.
- Regeringen (2022) *Regeringsuppdrag att se över den nationella strategin för formellt skydd av skog*, Regeringsbeslut M2022/01241.
- Regeringen (2022a) *Regeringsuppdrag om mer flexibelt, ändamålsenligt, attraktivt biotopskydd samt skydds- och ersättningsformer anpassade för fjällnära skog*, Regeringsbeslut M2022/01190, N2022/01344.
- Regeringen (2022b) *Regeringsuppdrag att utreda väntansavtal*, Regeringsbeslut M2022/01190.
- Regeringen (2022c) *Uppdrag att ta fram förebyggande strategier och arbetsätt, riktlinjer och vägledningar för artskydd i skogen*, Regeringsbeslut M2022/00809.
- Regeringen (2022d) *Uppdrag att utveckla digitala kunskapsunderlag om skogens natur- och kulturmiljövården*. Regeringsbeslut N2022/01391.
- Regeringen (2024) *Ändrade bestämmelser om nationell fridlysning och en reglering av rätten till ersättning vid rådhetsinskränkningar till följd av fridlysningsbestämmelser*. KN2024/01639.
- Rompré, G., Boucher, Y., Bélanger, L., Côté, S., Robinson, W.D. 2010. Conserving biodiversity in managed forest landscapes: the use of critical thresholds for habitat. *Forestry Chronicle* 86: 589–596.
- Sametinget (2022) *Sametingets verksamhet och de nationella miljömålen*, Dnr 1.3.7-2021-2102.
- SCB (2018) *Statistiska tätorter*, Statistiska meddelanden MI 38 SM 1901.
- SCB (2022) *Formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar, hänsynsytor samt improduktiv skogsmark 2022*, Statistisk rapport MI 41 2022A02.
- SCB (2023) *Skyddad natur 2022-12-31*. Statistisk rapport MI 41 2022A01.
- SIS (2023) *Naturvärdesinventering (NVI) – Kartläggning och värdering av biologisk mångfald*. Svensk Standard – SS 199000:2023.
- Skatteverket (2023) *Beskattning av ersättning för nekad rätt att avverka fjällnära skog*, Dnr 8-2634537.
- Skatteverket (2023a) *Beskattningstidpunkt för fastighetsägare som har fått engångsersättning för att ett naturreservat ska bildas*, Dnr 8-2643901.

- Skogsstyrelsen (2001) *Skogsvårdsorganisationens utvärdering av skogspolitikens effekter – SUS 2001*, ISSN 1100-0295, Best nr 1544, Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket.
- Skogsstyrelsen (2010) *Landskapsansats för bevarande av skoglig biologisk mångfald – en uppföljning av 1997 års regionala bristanalys och om behovet av samverkan mellan aktörer*, Rapport 2010/4.
- Skogsstyrelsen (2013) *Målbilder för god miljöhänsyn – En delleverans från Dialog för miljöhänsyn*. Rapport 2013:5.
- Skogsstyrelsen (2016) *Nya och reviderade målbilder för god miljöhänsyn – Skogssektorns gemensamma målbilder för god miljöhänsyn vid skogsbruksåtgärder*. Rapport 2016:12.
- Skogsstyrelsen (2018). *Vetenskapligt kunskapsunderlag för nyckelbiotopsinventeringen i nordvästra Sverige*. Rapport 2018/11.
- Skogsstyrelsen (2019) *Statistik om formellt skyddad skogsmark, frivilliga avsättningar, hänsynsytor samt improduktiv skogsmark – redovisning av regeringsuppdrag*. Rapport 2019/18 – Dnr 2018/4167.
- Skogsstyrelsen (2020) *Handbok nyckelbiotopsinventering*.
- Skogsstyrelsen (2020a) *Nyckelbiotoper – Redovisning av underlag till Skogsutredningen 2019*, Dnr 2019/3066, Skogsstyrelsen och Naturvårdsverket.
- Skogsstyrelsen (2022) *Levande skogar, Fördjupad utvärdering 2023*, Rapport 2022/12.
- Skogsstyrelsen (2023) *Förslag på mer flexibla biotopskydd samt anpassade skydds- och ersättningsformer för det fjällnära området*, Regeringsuppdrag, Rapport 2023/09.
- Skogsstyrelsen (2023a) *Levande skogar – fördjupad utvärdering 2023*, Rapport 2022/12.
- Skogsstyrelsen (2023b) *Artskydd i skogen – strategier och arbetssätt för förebyggande åtgärder – Redovisning av regeringsuppdrag*, Rapport 2023/15.
- Skogsstyrelsen (2023c) *Staten som föregångare i hållbart skogsbruk inom renskötselområdet – regeringsuppdrag*. Rapport 2023/20.
- Skogsstyrelsen (2024) *Underlag för kostnadseffektivt genomförande av förnybart-direktivet – slutredovisning*. Rapport 2024/09.
- SLU (2020) *Great conservation value of the Scandinavian Mountains Green Belt*, SLU news 29 September 2020.
- SLU Artdatabanken (2020) *Rödlistade arter i Sverige 2020*, SLU Uppsala.
- SOU 2020:73 *Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och naturvård i skogen*, betänkande av Skogutredningen 2019.
- Sundberg, S., Carlberg, T., Sandström, J. & Thor, G. (red.) (2019) *Värdväxters betydelse för andra organismer – med fokus på vedartade värdväxter*, ArtDatabanken Rapporterar 22. ArtDatabanken SLU, Uppsala.
- van der Hoek, Y., Zuckerberg, B., Manne, L.L. 2015. Application of habitat thresholds in conservation: considerations, limitations, and future directions. *Global Ecology and Conservation* 3: 736–743.
- Westin och Hellquist (2023) *Att leda samverkan – En handbok för dig som vill hantera komplexa samhällsutmaningar*, SLU Miljökommunikation och Uppsala Universitet.

Nationell strategi för formellt skydd av skog

Naturvårdsverkets och Skogsstyrelsens reviderade nationella strategi för formellt skydd av skog

Naturvårdsverket och Skogsstyrelsen har tillsammans utifrån uppdrag från regeringen sett över den nationella strategin för formellt skydd av skog. Detta dokument utgör den reviderade strategin.

Strategin har utformats utifrån de intentioner som uttrycks i propositionen Stärkt äganderätt, flexibla skyddsformer och ökade incitament för naturvården i skogen med frivillighet som grund (prop. 2021/22:58).

